

**MAKTAB AMALIYOTCHI PSIXOLOGLARI UCHUN
PSIXOLOGIK XIZMATDAN
INNOVATSION**

USLUBIY QO'LLANMA

Andijon – 2018

Ushbu uslubiy qo'llanma viloyatdagi umumta'lim maktablari muassasalaridagi amalatchi psixolog faoliyatini to'g'ri tashkil etib, ichki imkoniyatlardan kelib chiqqan holda bir tizimga keltirish hamda ta'lim muassasasi o'quvchilari, o'qituvchilarining faoliyati samaradorligini oshirish, shuningdek, muassasada sog'lom psixologik muhitini yaxshilash maqsadida tayyorlandi.

Ushbu uslubiy qo'llanma Andijon davlat universiteti ilmiy kengashining 2018 yil «22» noyabrdagi № 3-sonli yig'ilishida tasdiqlangan va nashrga tavsiya etilgan.

Mualliflar:

Psixologiya kafedrasini mudiri p.f.n. dots.:

M.V.Xalimova

Psixologiya kafedrasini o'qituvchisi:

B.E.Parmonov

Taqrizchilar:

Psixologiya kafedrasini kata o'qituvchisi p.f.n.:

T.Suleymanova

Kadrlar malakasini oshirish hamda qayta tayyorlash

Andijon hududiy markazi, pedagogika va

psixologiya kafedrasini mudiri p.f.n:

N.Qosimova

Ushbu uslubiy qo'llanmadan umumta'lim maktabining amaliyotchi psixologlari, maktabgacha ta'lim muassasasi psixologlari va tarbiyachilari bolalarni maktabga tayyorlash bosqichida, hamda shu mutaxassislik bo'yicha texsil olayotgan oliy o'quv yurti 3 va 4- bosqich talabalari foydalanishi tavsiya etiladi.

KIRISH

Mamlakatimizda uzluksiz ta'lim tizimini isloh qilish, yuqori malakali kadrlar tayyorlash, "Ta'lim to'g'risida"gi qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"dagi vazifalarni bochqichma-bosqich hayotga tadbiiq etish, Kadrlar tayyorlash milliy dasturining asosiy tarkibiy qismlari bo'lgan-shaxs, davlat va jamiyat, uzluksiz ta'lim, fan va ishlab chiqarishga yo'naltirilganligi ta'limning kelajakdagi asosiy maqsadlarini belgilab berdi.

Shuningdek, ta'limni inson uchun xizmat qilishi, bu boradagi islohotlar asosan 10 tayanch tamoyili (ta'limni demokratlashuvi, ta'limni ustuvorligi, ta'lim va tarbiyaning uzviy bog'liqligi, ta'limning milliy yo'naltirilganligi, ta'limning insonparvarligi, ta'limning ijtimoiylashuvi, ta'lim dasturlarini tanlashga yagona va tabaqalashtirilgan yondashuv, iste'dodli yoshlarni aniqlash, ta'limning uzluksizligi va izchilligi, ta'lim tizimining dunyoviy xarakterga ega ekanligi) hayotga tadbiiq etilayotganligini ko'rish mumkin. Jumladan yoshlarni mamlakatimizda yaratilgan ilmiy-texnikaviy imkoniyatlardan kengroq foydalanish huquqi kafolatlangan.

Shu narsani alohida ta'kidlash lozimki, keyingi yillarda ta'lim sohasida ta'limni sifatini ta'minlashda, xususan ta'limni boshqarish sohasida muhim o'zgarishlar yuz berdi. Keyingi islohotlarning asosiy maqsadi-ta'limning davlat va jamiyatdagi tezkor rivojlanish manfaatlariga xizmat qiladigan, o'zaro aloqani ta'minlaydigan samarali boshqaruv tizimi bilan ta'limning yuqori sifatini, uning turli- tumanligini va shaxs hamda jamiyat ehtiyojlarini qondirishga qaratilganligini uyg'unlashtirishdan iborat.

Kadrlar tayyorlash tizimida ta'lim tizimini rivojlantirishning yo'nalishlaridan biri – o'quvchilar shaxsini, shaxsiy fazilatlarini, qiziqishlari va xulq-atvorini puxta o'rgangan holda ularga pedagogik-psixologik shart-sharoitlar yaratishdan iborat. Bugungi kunda bu borada ta'lim-tarbiya muassasalarining psixologlari va tarbiyachilariga dolzarb vazifalar qo'yilmoqda.

Inson psixologiyasini tushinish, tahlil qilish, rivojlantirishga jiddiy e'tibor berish masalasi hamma zamonlarda va hamma davlatlarda ham ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning yetakchi vazifalaridan biri bo'lib kelgan. XX asr bo'sag'asida psixologiya fani va uning ilg'or vakillari o'zlarining navbatdagi jahonshumul ilmiy maqsadlari – insonga, ayni paytda, jamiyatga psixologik xizmat ko'rsatish tizimining muqarrarligini nazariy-ilmiy jihatdan asoslab berishga muvaffaq bo'ldilar.

Ushbu uslubiy qo'llanmada amaliyotchi psixologlarning faoliyatini tashkil qilish usullari, ijtimoiy-psixologik xizmatning maqsad va vazifasi, o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berishning psixologik qonuniyatlari, mexanizmlari, pedagoglar jamoalarida sog'lom psixologik muhitni yaxshilash usullari, psixolog xonasini jihozlashga doir ko'rsatmalar va ko'rgazmali qurollardan namunalar, psixologlarning yo'nalishi bo'yicha olib boradigan yillik ish rejalari, psixolog kasb etikasi, me'yoriy hujjatlar nomenklaturasi, o'quvchilarda o'tkaziladigan psixologik testlar va metodikalardan namunalar, o'quvchilar psixologiyasini o'rganishda

psixologlar oldida turgan muammolar kabi masalalar haqida ko'rsatmalar berilgan.

Psixologik xizmatning qisqacha yuzaga kelish tarixi

Psixologik xizmat AQShda 1800 yillardan boshlab rivojlana boshladi. AQShning birinchi amaliyotchi psixologlari o'z-o'zini tarbiyalash muammosini o'rgangan eksperimental psixologlar edilar. Amerika maktablarida aqliy taraqqiyot koeffitsientini aniqlash keng tarqalib, keyinchalik "Gaydens" xizmatining rivojlanishiga olib keldi.

Fransuz maktab psixologiyasining otasi Alfred Bine bo'lib, u bu sohada 1894 yildan ish boshlagan. 1905 yilda Fransiya ta'lim vazirligi Binega umumiy dastur bo'yicha o'qiy olmaydigan bolalarni tekshirish muammosi bilan murojaat qiladi va shu tariqa aqliy taraqqiyotda orqada qolgan bolalarni ajratadigan Bine-Simon testi yaratildi. 1909 yilda Fransiyada maktab psixologik xizmati tashkil etiladi. 1970 yilda Fransiyada psixologik-pedagogik yordam guruhlar psixologik xizmatning asosiy turini tashkil etdi. Bunday guruhlar maktab psixologiyasi bo'yicha bir mutaxassis, ta'lim psixologiyasi bo'yicha bir mutaxassis, psixomotor rivojlanish bo'yicha bir mutaxassisni o'z ichiga oladi. Bunday brigada 800-1000 o'quvchiga xizmat qiladi, bir maktabda joylashib, bir necha maktabga xizmat qilishi mumkin.

Ko'pchilik Sharqiy Yevropa mamlakatlarida maktab psixologik xizmati tuman yoki viloyat psixologik-pedagogik markazlari shaklida tashkil etilgan. Masalan, 1980 yilda Chexoslovakiyada tarbiya masalalari bo'yicha modda maktab to'g'risidagi qonunga kiritildi. Psixologik xizmatning asosiy mazmuni – sog'lom shaxsning o'sishini ta'minlash, shaxs rivojlanishidagi turli qiyinchiliklarni korreksiya qilish, kasb tanlash muammolaridir. Chexoslovakiyadagi psixolog maslahatchining asosiy funksiyasi psixodiagnostik faoliyatdan iboratdir.

Sobiq Sovet Ittifoqida birinchi bo'lib Estoniyada 1975 yilda maktabda psixologik xizmat tashkil etildi (rahbari X.I.Liyets, Yu.L.Sierd bo'lib, tarbiyasi qiyin o'smirlar uchun maxsus maktablarda ish olib bordilar). Rossiyada 1982 yilda maktablarda psixolog shtati ochildi. Rossiyada I.V.Dubrovina psixologik xizmatning rivojlanishiga ulkan ulush qo'shgan, u ushbu mavzuda doktorlik dissertasiyasini yoqlagan va bir qancha asarlar muallifidir. 1984 yilda Moskvada sobiq sovet ittifoqida psixologiya institutida "SSSRda psixologik xizmat muammolari bo'yicha umumittifoq anjumani bo'lib o'tdi. Anjumanda maktabda psixologik xizmat sektsiyasi ham ish olib bordi.

Psixologik xizmatning respublikamizdagi holati. Psixologik xizmat-ijtimoiy psixologik muammo sifatida talqin qilinar ekan, barcha rivojlangan mamlakatlardagi kabi, O'zbekistonda ham mazkur psixologik xizmat muammosining qay tariqa va qanday ilmiy-tashkiliy asoslarda bartaraf etilayotganligini o'rganish, tahlil qilish va talqin qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki, Respublikada psixologik xizmatga oid olib borilayotgan nazariy-ilmiy va amaliy-uslubiy tadqiqotlar ko'lamiga ma'lum tartibda baho bermay turib,

O`zbekistonda psixologik xizmatni yanada takomillashtirish va rivojlantirish masalasi haqida fikr mulohaza yuritib bo`lmaydi. O`zbekistonda psixologik xizmat tarkib topishining dastlabki ildizlari va intihosi asrimizning 30-yillaridagi pedologiya fani va pedologik xizmat faoliyatlariga borib taqaladi.

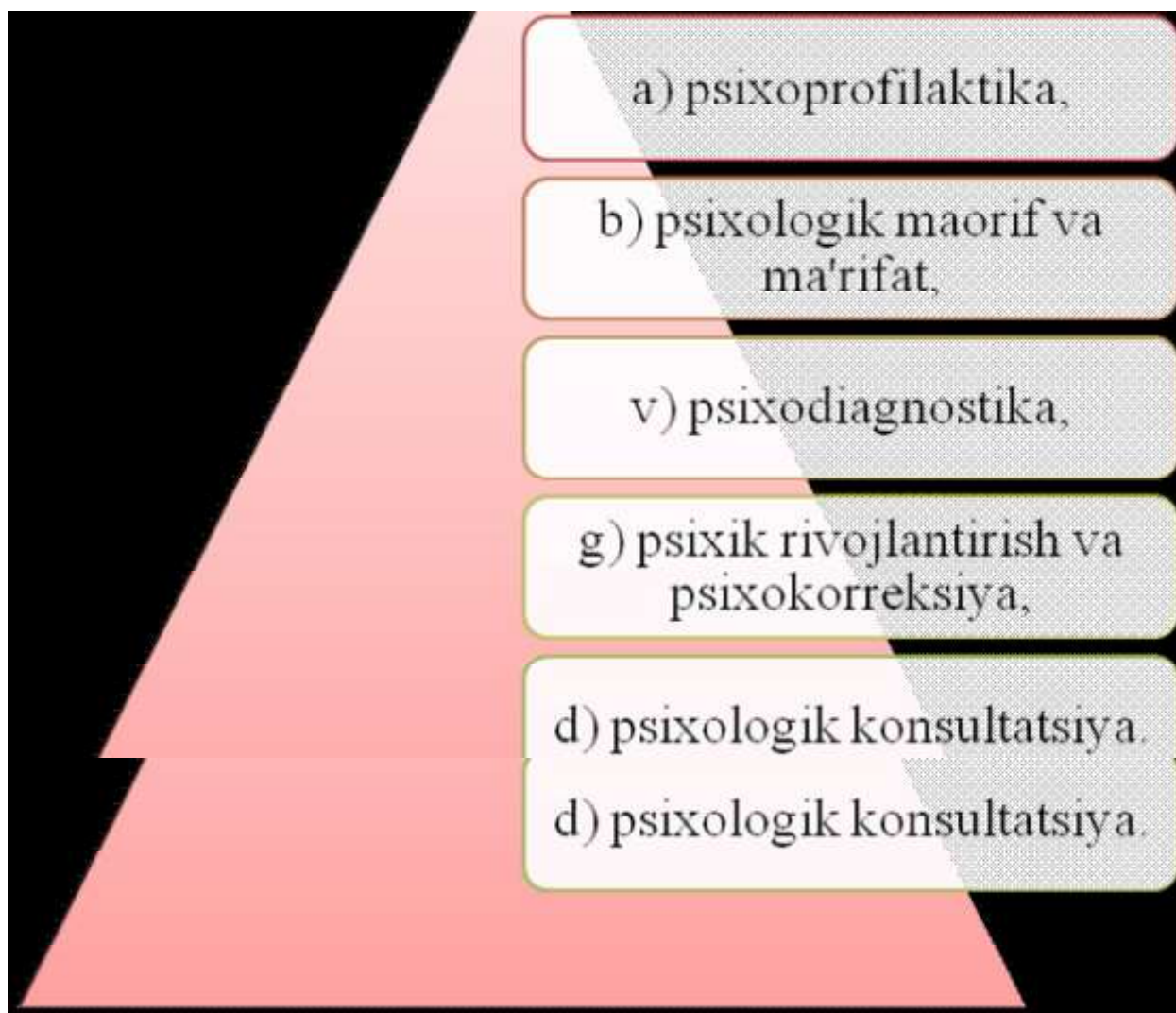
Mazkur yillarda ta'lim jarayonini tashkil etish va rivojlantirish o`quvchi va o`qituvchi faoliyati bilan bog`liq psixologik omillarga asoslangan va bu talaygina yaxshi natijalar ham bergan. Biroq, afsuski, o`sha davrda sobiq ittifoq mafkurasi va xalq ta'limi o`rtasida paydo bo`lgan ayrim ob'ektiv va sub'ektiv ziddiyatlar oqimi umumta'lim maktablari uchun muhim ahamiyat kasb etgan pedologik xizmat ildiziga bolta urdi va uni rasmiy tarzda yo`qqa chiqardi. Natijada, pedagogik psixologiya yo`li bilan bajariladigan barcha ishlar maktabda faqat pedagogik yondashuvlar asosidagina amalga oshirildi. Shunday bo`lsa-da, O`zbekistondagi umumta'lim tizimi bilan bog`liq izlanishlar va tadqiqotlar to`xtab qolgani yo`q. Ayniqsa, P. I. Ivanov, V. E. Chudnovskiy, M.G. Davletshin, M. Vohidovlar tomonidan ishlab chiqilgan qator ilmiy va metodik tavsiyalar maktabda psixologik xizmat tatbiqini yaratish uchun ma'lum darajada asos bo`lib keldi. Binobarin, 70-80-yillarda Toshkent Davlat Universiteti psixologiya kafedrasida olimlari tomonidan ijtimoiy psixologik tadqiqotlarning hayotga tatbiqini amalga oshirish maqsadida talaygina mehnat jamoalarida psixologik xizmat tizimi joriy qilindi va Respublikamizda ilk bor qator mehnat va ishlab chiqarish jamoalarida inson va mehnat faoliyati, shaxs va shaxslararo munosabatlar, ishchi va rahbar, ruhiyat va rentabellik, rahbar va jamoa psixologiyasi bilan bog`liq ilmiy-amaliy ishlar olib borildi. Shuningdek, 60-70 yillarda O`zbekiston Pedagogik Fanlar Ilmiy Tekshirish instituti xodimlari P.P.Zimin, V.A.Tokareva, M.Sh.Rasuleva, M.Dadajonovlar tomonidan maktabda psixologik xizmat tatbiqini o`rganishga oid qator izlanishlar, amaliy tadbirlar olib borildi. Ayniqsa, 1966 yilda Chirchiq shahrida axloqiy tarbiyaga oid, 1973 yilda Andijonda oilaviy tarbiyaga oid, Samarqandda taniqli psixolog N.A.Menchinskaya ishtirokida aqliy taraqqiyot muammolariga oid olib borilgan izlanishlarni alohida qayd etish mumkin.

1989 yilda O`zbekistonda amaliyotchi psixologlarning yetishmasligi sababli Nizomiy nomli TDPIda amaliyotchi psixologlar tayyorlash fakulteti ochildi. O`zbekistonda psixologik xizmatning rivojlanishida M.G.Davletshin, E.G`.G`oziev, B.R.Qodirov, G`.B.Shoumarov, V.M.Karimova, Sh.R.Baratov, E.N.Sattarov, F.S.Ismagilova, Z.T.Nishanova, N.S.Safaev, F.I.Haydarov, S.X.Jalilova va boshqalar hissa qo`shganlar. 1998 yilda Sh.R.Baratov "Ta'lim tizimida va ishlab chiqarishda psixologik xizmatni tashkil etishning psixologik xususiyatlari" mavzusida doktorlik dissertasiyasini yoqlagan.

Zero, shaxs va uning faoliyatini har tomonlama rivojlantirish muammosiga psixologiyaning amaliy-tatbiqiy yo`nalishlari asosida yondashish zarurligi haqida ko`pgina olimlar o`z fikr-mulohazalarini bildirganlar hamda bildirib kelmoqdalar. Ayniqsa, I.V.Dubrovina va X.Y.Liyets, Yu.L.Sierdlarning ko`p yillik tadqiqotlari natijasi o`laroq, umumta'lim maktablarida psixologik xizmatning joriy etilishi bu boradagi MDH mamlakatlarida qo`yilgan ilk qadam ekanligini alohida

qayd etish mumkin. Qolaversa, o`zbek olimlaridan E.G` .G`oziev, M.G.Davletshin, G`.B.Shoumarov, B.R.Qodirov, R.Z.Gaynutdinov, V.M.Karimova, N.A.Sog`inovlarning ham O`zbekiston o`rta umumta'lim maktablari va oila tizimlarida psixologik xizmatni joriy etish borasida olib borayotgan qator nazariyilmiy va amaliy-uslubiy ishlari Respublikamizda psixologik xizmatni joriy etish va rivojlantirish uchun ma'lum darajada asos bo`lmoqda. Xalq ta'limi tizimidagi va o`rta maxsus kasb-hunar tizimidagi psixologik xizmatning maqsadi – shaxsning har tomonlama garmonik kamoloti, to`laqonli psixologik taraqqiyotni ta'minlovchi qulay Psixologik xizmatda tadqiqot va ta'sir o`tkazish ob'ekti maktabgacha yoshdagi bolalar, o`quvchilar, maxsus o`quv yurti va oliy maktab, kollej talabalari, o`qituvchilar, ota-onalar bo`lib hisoblanadi, ularni alohida yoki guruhshiy shaklda tadqiq qilish mumkin.

Psixologik xizmatning mazmuni

Psixologik xizmatning maqsadi

Umumta'lim muassasalarida tashkil etilgan psixologik xizmatning maqsadi – o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini, yangi ijtimoiy-kasbiy muhitga moslashuvini o'rganish, psixologik-pedagogik, kasbiy-tashxis qilish hamda shaxs sifatida har tomonlama kamol topishi, ma'naviy-aqliy rivojlanishi, o'zligini anglash va qobiliyatlarini namoyon etishi uchun tegishli ijtimoiy-psixologik shart-sharoitlar yaratishdan iborat. Bunday mas'uliyatli vazifani bajarish uchun o'quvchi shaxsini har tomonlama chuqur o'rganish zarur. Buning uchun amaliyotchi psixologlar va o'qituvchilar psixologik qonuniyatlarni bilishi hamda ta'lim jarayonini tashkil etishda to'g'ri foydalana olishi lozim.

Amaliyotchi psixologning vazifalari

Amaliyotchi psixologning vazifalari quyidagilardan iborat:

- psixologik ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirish, psixolog-pedagog xodimlarning kasb mahoratlarini keng yoyish va ommalashtirish, iqtidorli, izlanuvchan pedagog-psixolog o'qituvchilarga ijodiy imkoniyatlar yaratishdan iborat.

O'quvchi shaxsini o'rganishda quyidagi jihatlarga e'tiborni qaratish zarur:

- o'quvchi shaxsini o'rganishning taxminiy rejasi;
- o'quvchi haqida umumiy ma'lumotlar;
- oiladagi o'zaro munosabatlari;
- jamoa bilan o'zaro munosabatlari va kollejga munosabati;
- o'qishga, mehnatga bo'lgan munosabatlari;
- o'quvchining yo'nalishi va maxsus qobiliyatlari;
- intizomlilik va fe'l-atvori, mijozi, irodasining xususiyatlari;
- o'quvchi diqqati va nutqining xususiyatlari;
- o'quvchining bilish jarayonlari (sezgi, idrok, xotira, tafakkur, xayol);
- o'quvchining ijtimoiy-ma'naviy sifatlari: tarbiyalanganlik darajasi psixodiagnostikasini o'rganish;
- o'quvchilarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini aniqlash;
- umumiy psixologik-pedagogik xulosalar.

Psixologlar oldida turgan muammolar

Bugungi kunda psixologlar oldida turgan muammolardan biri – bu yoshlarga Internetning salbiy ta'siridir. Albatta bugungi axborot asrida yashayotgan bolalar hamma narsaga qiziqish bilan qaraydilar, hamma yangi narsani qilib ko'rishga harakat qiladilar. Bolalarda taqlid qilish ishtiyoqi kuchli bo'lgani uchun ular Internetda o'tirib, kompyuterda jangari va qo'rqinchi kinofilmlar ko'rishga qiziqadilar. Internetning yoshlar dunyoqarashiga va ruhiyotiga ta'siri juda katta. Internet vaqtni tejaydi, ya'ni yoshlar adabiyot qidirib sarson bo'lmaydilar, Internet dunyoqarashni kengaytirishi mumkin. Ammo Internetning salbiy ta'siri ko'proq. Masalan,

Internetdan ayrim yoshlar faqat bo'sh vaqtlarini o'tkazish uchungina foydalanadilar. Masalan, voyaga yetmagan o'smirlar Internet orqali yoshiga mos kelmaydigan qo'rqinchli kinolarni ko'rishlari orqali ularda salbiy xarakter xislatlari shakllanadi, jumladan, bemehrlik, shafqatsizlik, o'ch olish, keskirlik, uyatsizlik, betgachoparlik kabilar. Bolalarning Internetda ko'p o'tirishlari ular diqqatining parishonligi, nutqining buzilishi, ya'ni turli xil bema'ni so'zlarni ishlatishlari, fantaziyalarining buzilishi, irodasining kuchsiz bo'lib shakllanishiga olib keladi. Bugungi kunda o'quvchilarning dars mashg'ulotlariga qiziqishlarining pasayib ketishiga, maktabga bormasdan vaqtlarini Internet oldida o'tkazishlari sabab bo'lmoqda. Kattalar Internetdan to'g'ri foydalanishni farzandlariga o'rgatishlari kerak.

Ayrim o'quvchilarda o'z joniga qasd qilish, ya'ni suitsidal hatti-harakatlar ham kuzatiladi. Buning oldini olish ham oldimizda turgan muammolardan biridir. Suitsid - suiqasd degan ma'noni bildiradi. 67 % 25 yoshgacha bo'lgan kishilarda uchraydi. Suitsidda yigitlar o'limni tanlasa, qizlar taqlidiy, joniga qasd qilishga harakat qiladi.

Suitsid sabablari: 1) boladan mehrni ayash; 2) boshqa farzandlardan ajratish; 3) alkogol ota-onalar; 4) ruhiy taraqqiyotdan orqada qolish.

Suitsid turlari: 1. Haqiqiy suitsid. 2. Taqlidiy suitsid. Autoagressiv suitsid. 120 ta suitsid qilgan yoshlarning atigi 2 tasining ota-onasi yordam so'rab murojaat qilgan xolos. Demak, suiqasd ota-onalarning farzand tarbiyasiga befarqligidan kelib chiqadi. Suitsid ko'proq xolerik va melankoliklarda uchraydi. Chunki suitsid asab tizimiga bog'liq.

Biz psixologlarga suitsidning oldini olishga qaratilgan quyidagi tavsiyalarni beramiz:

- Har bir ta'lim tizimida faoliyat yuritayotgan psixolog o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini yaxshi bilishi, jamoadagi ruhiy-ma'naviy muhitdan boxabar bo'lishi va uni yaxshilashi zarur;
- Psixolog tarbiyasi og'ir va turli voqealar sabab tushkunlik holatiga tushib qolgan o'quvchilarni aniqlashi, ularning oilasini to'liq yoki noto'liq turga mansubligini o'rganishi lozim;
- Ota-onalar va kollej yoki maktab o'rtasida hamkorlikni takomillashtirish, pedagoglarda ota-onalar bilan ishlash rejasini o'quvchi psixologiyasiga, uning o'tish davridagi ruhiy holatiga qaratishi;
- Oilada ota-onalarning farzandlarining barchasiga bir xil munosabatni shakllantirish, bolani kamsitmaslik yoki uni haddan ziyod erkalamaslik, oilada kun tartibini to'g'ri yo'lga qo'yishni ota-onalarga tushuntirish;
- O'quvchini yolg'izlatib qo'ymaslik, o'quvchidagi har bir o'zgarishni kattalar ilg'ashi va oldini olish chorasini topish, bolani do'st tanlashiga ko'maklashishni pedagoglar va ota-onalarga tushuntirish;
- Suitsid sodir etgan o'smir bilan suhbatni u xohlagan paytda olib borish, boshqalardan olgan ma'lumotni unga bildirmaslik;

- O'quvchilar bilan dildan suhbatlashish, uning muammolarini qanday hal etish yo'llarini topish;

3. Yana bir muammo - bu tarbiyasi og'ir bolalar. Ijtimoiy psixologiyada tarbiyasi qiyin bolalar jinoiy (huquqiy) va oddiy (ahloqiy) qonunbuzarlar guruhiga bo'lib o'rganiladi. Tadqiqotchilar tomonidan bunday bolalar quyidagi guruhlarga bo'lingan:

1. Balog'atga yetmagan andishasiz, qaysar o'smirlar. Bunday o'smirlar shaxsiy qarashi, o'zgaralarga baho berishi ahloq normasiga zid bo'lgani sababli qonunni buzadilar, o'z qarashlarini maktab, oila va jamoatchilik fikriga qarshi qo'yishga harakat qiladilar. O'rtoqlarini qo'rqitish, ruhan azoblash, kattalarning izzat-nafsiga tegish orqali rohatlanadilar. Ularda "o'zini ko'rsatish" ishtiyoqi kuchli bo'ladi. Bunday ishtiyoqdan pedagoglar unumli foydalanishlari mumkin. Masalan, ularni sport to'garaklariga jalb qilish, tadbirlarda tartibni nazorat qilish vazifasini yuklash, ijtimoiy mehnat uchastkalarida mas'uliyatli ishlarni topshirish, darsdan tashqari vaqtlarda rahbarlik ishlarini berish orqali tarbiyasi qiyin o'smirlarni sog'lomlashtirish mumkin.

2. Beqaror yoki subutsiz, ya'ni o'z mustaqil fikriga ega bo'lmagan bolalar va o'smirlar. Bunday bolalar barqaror axloqiy e'tiqod, ma'naviy his va shaxsiy qarashlari shakllanib ulgurmaganligi tufayli ikkilanib turadilar. Ularning kishilarni baholash faoliyati favqulodda vaziyatlarga bog'liq bo'ladi. Iroda kuchining zaifligi, ma'naviy dunyosidagi beqarorlik, voqea - hodisalarga nisbatan befarqlik va tashqi ta'sirlarga tez berilishlik tufayli xulq-atvorida o'zgarishlar kelib chiqadi. Bunday bolalarning ko'ngli bo'shligi, xarakteri o'zgaruvchanligi natijasida ba'zan huquqbuzarliklar kelib chiqishi mumkin. Bundaylar bilan ishlashda ularni mustaqil fikrlashga, o'z-o'zini tanqid qilishga o'rgatish foyda beradi.

3. Xususiy kechinmalarga boy bolalar va o'smirlar. Bundaylarda xudbin shaxsiy ehtiyoj va istakning kuchliligi yorqin namoyon bo'ladi. Ular ma'naviy qashshoqlikni his qiladilar va iztirob chekadilar. Boshqalarga yaxshilik qilishni istaydilar, lekin xudbinliklari sababli yaxshilik qilolmaydilar. Bundaylarni rahbarlik ishlariga jalb qilish, ijodiy fikrini o'stirish, o'z-o'zini nazorat qilish kabi shaxsiy sifatlarni shakllantirishga e'tibor berish lozim.

4. Affektiv kechinmali, ehtirosarga boy, qo'zg'aluvchan, ruhiy beqaror bolalar va o'smirlar. Bundaylar jamoada o'z o'rnini topa olmaydilar, doimiy ravishda ruhiy iztirobda bo'ladilar, ko'pchilikning nazarida bo'lishni yoqtirmaydigan, noaniq sabablarga ko'ra azoblanuvchan bo'ladilar. Bundaylarga oqilona maslahatlar berish, affektiv harakatlarning oldini olish, irodaviy sifatlarni shakllantirishga doir tadbirlarni ko'proq olib borish maqsadga muvofiqdir.

"Tarbiyasi og'ir bolalar" bilan ishlashda avvalo ularning bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish, "ko'ngilochar o'yinlar"da ishtirok etishlariga, be'mani "hordiq chiqarish" va ko'cha-ko'yda maqsadsiz yurishlariga yo'l qo'ymaslik lozim.

"Tarbiyasi qiyin o'smirlar" bilan ishlashda pedagoglar quyidagilarga e'tibor berishlari maqsadga muvofiqdir:

1. "Tarbiyasi qiyin o'smirlar"ning psixologik xususiyatlarini, jumladan,

qiziqishlari, temperament (mijoz)i, xarakteri, irodaviy xislatlarini aniqlab beruvchi psixologik testlardan o'tkazish va ota-onalarga tavsiyalar berish.

2. "Tarbiyasi qiyin o'smirlar"ning bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazishlariga amaliy yordam berish masalasini rahbariyat oldiga qo'yish.

3. "Tarbiyasi qiyin o'smirlar"ning ota-onalari bilan hamkorlik ishlarini yo'lga qo'yish.

4. "Tarbiyasi qiyin o'smirlar"ni doimiy nazoratga olish.

5. "Tarbiyasi qiyin o'smirlar"ni mas'uliyatli ishlarga ko'proq jalb qilish.

Amaliyotchi psixologning kasb etikasi

Amaliyotchi psixolog umumiy o'rta ta'lim muassasasi o'quvchilari, o'qituvchilari, rahbariyat oldida o'ta mas'uliyatligi bilan ajralib turishi lozim. U jamoaning psixologik muhitini nazorat qilib turishi, jamoa a'zolari o'rtasidagi kelishmovchiliklarni bartaraf qilishi, o'quvchilarda muomala madaniyatini shakllantirishi, ularning psixologik xususiyatlarini rivojlanitirib borishi kerak.

Psixologning vazifasi o'quvchilarning dunyoqarashlarini kengaytirishi, bilimlar, ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat. Psixolog o'quvchi shaxsini hurmat qilishi, kasbiy faoliyatida halollik namoyon qilishga va unga bildirilgan ishonchni oqlashga majbur. Psixologning kasbiy faoliyati o'z sohasida o'ta bilimdon bo'lishni talab qiladi. Sohasining eng so'nggi yutuqlaridan xabardor bo'lishi shart. Psixolog o'z ishida sinab ko'rgan ilmiy metodlarni qo'llashi lozim.

Psixologning o'quvchilar va o'qituvchilar, boshqa kasb vakillari bilan munosabatlari

1. O'zaro ishonchli munosabatlar. Psixologning o'quvchilar va o'qituvchilar bilan o'zaro munosabatlari bir-biriga to'la ishonch o'rnatilishi zarurati tufayli alohida xarakterga ega. Psixolog o'zaro ishonch yo'qolgan taqdirda kasbiy majburiyatni to'xtatish huquqiga ega.

2. Aniqlik kiritish majburiyati. Psixolog o'quvchilar va o'qituvchilarni har bir muhim qadam yoki o'rganish xarakteri haqida xabardor qilishi shart.

3. Xolislikni saqlash. Psixolog o'z o'quvchilari bilan har qanday shaxsiy munosabatlarga kirishishdan saqlanishi lozim.

4. Individual maslahat olish huquqi. O'quvchilar va o'qituvchilar psixologning maslahatini olishda uchinchi shaxsning ishtirok etishini rad qilish huquqiga ega.

5. Psixologning alohida majburiyatlari. Psixolog o'quvchilarni o'rganish jarayonida ularning shaxsini hurmat qilishi, dildan suhbatlasha olishi, o'quvchilar va o'qituvchilarni vaqti – vaqti bilan psixologik testlardan o'tkazib turishi, jamoada o'tkaziladigan barcha tadbirlarda faol ishtirok etishi, ruhiy zo'riqishlarning oldini olishi, yig'ilishlarda jamoa a'zolari va o'quvchilarning psixologik holatlari, kasbga qiziqishlari darajasi to'g'risida axborot berib borishi

lozim.

6. Boshqa kasb vakillariga munosabat xulqi. Boshqa kasb vakillariga, ya'ni fan o'qituvchilariga bo'lgan munosabatida toqat bilan yordam berishga tayyorlik, xolislik namoyon qilishi kerak. O'qituvchilarni ishga qabul qilishda o'z munosabatini bildirishi, pedagogik qobiliyatini, tashkilotchilik faoliyatini aniqlovchi psixologik testlardan o'tkazish haqida rahbariyatga takliflar berish.

Ta'lim sifatini yaxshilash, o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi munosabatlarni, jamoadagi muhitni yaxshilash, o'quvchilarni kasbga bo'lgan qiziqishlarini aniqlash va rivojlantirish, iqtidorli o'quvchilarni aniqlash maqsadida o'tkaziladigan psixologik testlar va metodikalarni qo'llashni oldindan xabar berishi lozim. Bunda tekshiriluvchilarning xotirjamligi, bardamligini ta'minlash uchun hamma xavfsizlik choralari ko'rish lozim. Tushuntirish ishlari eksperiment tugagandan keyin amalga oshirilishi mumkin.

Psixologlar ish faoliyatlarida quyidagilarga e'tiborni qaratishlari maqsadga muvofiq:

1. Psixolog hal qiladigan masalalarga faqat psixologik usullar bilan yechilishi mumkin bo'lgan mehnat sharoiti, ijtimoiy munosabatlar va o'quvchilar, pedagog xodimlarning kasbiy faoliyati bilan bog'liq muammolar kiradi.
2. Psixologning maqsadi umumiy o'rta ta'lim muassasasida o'quvchilar, o'qituvchilar uchun qulay psixologik muhitni yaratishdan iborat. Ya'ni o'quvchilar, o'qituvchilar bilan ma'muriyat o'rtasidagi ziddiyatli holatlarda umumiy manfaatlar bilan shaxsiy manfaat o'rtasidagi muvozanatni saqlashi lozim. Psixologning vazifasi ta'lim muassasasidagi o'qish, mehnat, ijodiy samarali bo'lishi uchun imkoni bo'lgan hamma narsani qilishdan iborat.
3. Psixologning asosiy majburiyati jamoaga amaliy yordam ko'rsatishdir. SHu maqsad yo'lida u paydo bo'ladigan muammolarni eng yaxshi ko'rinishda hal qilishga imkon beradigan ma'muriyat va boshqa fan o'qituvchilari bilan hamkorlik qilishi lozim.
4. Psixologlar o'quvchilar va o'qituvchilarda test o'tkazishdan avval ularga natijalar ta'lim muassasasi rahbariyatiga xabar qilinishini aytishlari shart. Yangi xodimlarni ishga qabul qilishda, o'quvchilarni o'qishga qabul qilishda kasbga layoqatliligini, qiziqishlarini tekshirishda maqsadini aytib roziliklarini olishi kerak.
5. Ta'lim muassasasi yangi qabul qilinayotgan xodim va o'quvchini kasbiy layoqatliligi bo'yicha yo'llaganda psixolog o'z faoliyatini sidqidildan bajarishi lozim.
6. Psixolog testlar va tadqiqot materiallarini boshqa kishilar qo'lga tushib qolmasligiga mas'ul.

Ta'lim sohasida psixolog faoliyatining huquqiy asoslari

Psixologik xizmat haqida Nizom amaliyotchi psixolog o'z faoliyatida amal qiladigan asosiy hujjat hisoblanadi. Psixologik xizmat haqida Nizom Sobiq Ittifoqda 1989 yilda qabul qilingan. Ushbu Nizomga ko'ra psixologlar haftasiga 41

soat ishlashar edi. O`zbekiston mustaqillikka erishganidan so`ng barcha sohalarda bo`lgani kabi psixologik xizmat sohasida ham bir qancha muvaffaqiyatlarga erishildi. Ulardan biri 1994 yilda tuzilgan "O`zbekiston Respublikasi xalq ta'limida psixologik xizmat, xalq ta'limi tizimida ishlaydigan psixologlarning malakasini oshirish va ularning attestatsiyasi haqida Nizom"ning Xalq ta'limi vaziri J.G`Yo`ldoshev tomonidan tasdiqlanishi (1996 yil 5 aprel) bo`ldi. 2001 yilda bu Nizomga o`zgartirish kiritildi. Nizomga yettinchi bo`lim, kasb hunarga yo`naltirish bo`limi ham qo`shildi. Maktablarga maxsus kasb-hunarga yo`naltirish darslari kiritildi. Ushbu darslarni psixologlar o`ta boshlashdi. 2002 yilda Nizomga qayta o`zgartirish kiritildi. Bu o`zgarishning salbiy va ijobiy tomoni bo`ldi. Ijobiy tomoni shundaki, psixolog xonasini jihozlash maktab, litsey, kollej ma'muriyati zimmasiga yuklatildi. Salbiy tomoni esa, o`quvchilar kontingentining ortishida namoyon bo`ldi. Maktabda o`quvchilar soni 1000 nafar va undan ortiq bo`lsa, bir shtat birligi psixolog ajratiladigan bo`ldi. Kollejlarda 750 va undan ortiq o`quvchilarga 1 shtat birligi psixolog ajratilishi belgilandi. 2010 yilda Nizomga qayta o`zgartirish kiritildi.

Psixologik xizmat haqida Nizom (1996 y) 6 bo`limdan iborat. Ular: Umumiy qoidalar quyidagi bandlarni o`z ichiga olgan.

1. Psixologik xizmat xalq ta'limi va oliy o`rta maxsus ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

2. Psixologik xizmat mutaxassislari barcha muammolarni hal qilishda har qaysi shaxsning "pedagog, o`quvchi, talaba, ota-ona" manfaati va uning har tomonlama garmonik rivojlanishidan kelib chiqqan holda yondashadi.

3. Psixologik xizmat mutaxassislari o`z faoliyatlarini tibbiyot xodimlari, defektologik xizmat, muhofaza qilish tashkilotlari, muayyan komissiyalar, balog`atga yetmagan o`smirlar inspeksiyasi, ota-onalar qo`mitasi, ishlab chiqarish jamoasi, jamoatchilik bilan uzviy aloqada amalga oshiradilar.

Amaliyotchi psixologlar o`qituvchiga berilgan barcha imtiyozlardan foydalanish huquqiga ega. Ularning mehnat ta'tili muddati barcha o`qituvchilar bilan barobardir. 1996 yildagi Nizomga ko`ra o`quvchilar soni 500gacha bo`lgan maktablarda 1 ta psixolog lavozimi belgilanadi. O`quvchilari 500 kishidan ortiq kontingentdagi maktablarda har 500 o`quvchi uchun ikkinchi psixolog lavozimi belgilanadi. Maktabgacha tarbiya muassasalaridagi har bir bolalar muassasasida 1 shtat birligida bolalar psixologi lavozimi belgilanadi. Kollej va litseylarda har 250 o`quvchi uchun shtatli psixolog lavozimi tayinlanadi. O`quvchilar soni 250 kishidan yuqori kontingentli hollarda har 250ta o`quvchi uchun qo`shimcha psixolog shtati belgilanadi.

Psixoprofilaktika ishlari.

1. Ushbu yo`nalishning asosiy vazifalari har bir yosh bosqichida komil shaxs sifatida yetilishi, aqlan barkamolligini ta'minlashning shart- sharoitini yaratish.

2. Shaxs kommunikativ va intellektual taraqqiyoti bo`sag`asida vujudga kelishi mumkin bo`lgan buzilish va nuqsonlarni o`z vaqtida oldini olish.

Psixologik maorif yoki ma'rifat o`quvchilar yoki xalq ta'limi xodimlari,

aholining psixologik madaniy saviyasini ko`tarishga qaratilgan. Psixologik ma'rifat quyidagi funksiyalarni bajaradi:

1. Psixologik muammolar bo'yicha pedagogik kengashlarda, ilmiy kengashlarda ma'ruzalar bilan chiqish.

2. Xalq ta'limi xodimlari o`rtasida psixologiya fanining oxirgi yutuqlarini targ`ib qilish.

3. Ota-onalar, tarbiyachilar va psixologlar ishtirokida psixologik seminarlar o`tkazish (bog`chada, maktabda).

4. Psixoturkum, ma'ruzalar va seminarlar tashkil qilish (oliy o`quv yurtlarida).

5. Metodik qo`llanmalar ishlab chiqish.

6. Ota - onalar bilan ma'rifiy suhbatlar o`tkazish.

7. Tajriba ishtirokchilarining kasbiy faoliyati xususiyatlarini hisobga olgan holda ularga psixologik ko`rsatmalar va tavsiyalar ishlab chiqish.

Psixodiagnostik ish.

Mazkur ishlar o`quvchilarni maktab, kollej va litseylarda o`qitish davomida psixologik-pedagogik jihatdan chuqurroq o`rgatishga yo`naltirilgan bo`lib, ularning individual xususiyatlarini, ta'lim va tarbiyadagi nuqsonlar sabablarini yoritishga yo`naltirilgandir. Psixodiagnostika ishlari guruhda yoki yakka holda o`tkaziladi. Bu asosda amaliy psixologlar quyidagi vazifalarni bajaradi:

1. Yosh davri taraqqiyoti mezonlariga muvofiqligini maktab o`quvchilari va bilim yurti tinglovchilarini, oliy o`quv yurti talabalarini psixologik tekshiruvdan o`tkaziladi. Ularning kamolot darajasini belgilaydi. O`quvchilarning kasbiy yaroqliligini diagnostika qiladi. Ularning shaxs hissiyotlari, irodaviy sifatleri, histuyg` ulari, o`z-o`zini boshqarish imkonini, intellektual darajasini tekshiradi.

2. Maktab yoshidagi bolalar, o`quvchilar kasb-hunar bilim yurti tinglovchilari, yangi tipdagi maktab, bolalarda uchraydigan o`qitish malakalari ko`nikmalarini egallashdagi nuqsonlar, xulq-atvoridagi kamchiliklar, intellektual taraqqiyot shaxs fazilatlaridagi buzilishlar sababini diagnostika qiladi.

3. Bolalarning voyaga yetganlar va tengqurlari bilan munosabatini o`rganish uchun ularni tekshiradi.

4. Iqtidorli yoshlar, talabalar, aspirantlar tanlovlarida ishtirok qilish. Ilmiy psixologik tavsiyalar ishlab chiqish va shunga asoslanib nafaqa berish.

Psixologik xizmat xonasi

Psixologik xizmat xonasi O'zbekiston Respublikasi umumta'lim maktablarida barkamol insonni shakllantirish, o`quvchilarning shaxsiy intellektual jihatdan rivojlantirishni tashxiz qilish, ta'lim-tarbiyadagi psixologik nuqsonlarni aniqlash, o`quvchilarning intellektual rivojlanishida sodir bo`lishi mumkin bo`lgan har qanday salbiy og`ishlarni o`z vaqtida oldini olish, shuningdek, o`quv jarayonida o`quvchining qobiliyatlari, imkoniyatlari, o`ziga xos (individual) xususiyatlarini o`rganish, kasb-hunarga moyilliklari, qiziqishlari va ko`nikmalarini hisobga olgan holda litseylar va kollejlardagi ta'lim yo`nalishini tanlashida

ko'maklashish, oilada, jamoada uning a'zolari o'rtasida sodir bo'ladigan turli nizolar sababli shaxsdagi ruhiy kechinmalarni yengillashtirish, stress holatlarini bartaraf etish, maktab pedagogik jamoasi hamda o'quvchilar va ota-onalarni psixologik bilimlarni egallashlariga jalb etish, ularning psixologik madaniyatini oshirishga qaratilgan turli mashg'ulotlar, o'quv-seminarlari, ma'ruzalar, treninglar, individual suhbatlarni yetarli jihozlar bilan ta'minlangan qulay sharoitda amalga oshirish maqsadida tashkil etiladi.

Psixologik xizmat xonasining asosiy vazifalari

O'quvchilar, o'qituvchilar va ota-onalarga psixologik maslaxat berish, psixologik tashxis, psixologik korrektsiyaga oid tadbirlarni o'tkazish, tarbiya va ahloq masalalarida o'quvchilar va murabbiylar hamkorlikda kechalar, davra suhbatlari, ko'rik-tanlovlar, korrektsion rivojlantiruvchi mashg'ulotlar, psixologik treninglar, va o'quvchilar orasida tushintirish ishlarini tashkil etish, shaxs va jamoaga faol ruhiy ta'sir o'tkazishga oid ruhiy muvozanatlashtirish treninglarni olib borish, o'quvchilarning layoqati, qiziqish va qobiliyatlarini tashxis qilish va ularning qobiliyatlariga mos kasb-hunarlarini ongli tanlashlariga ko'maklashish uchun qulay shart-sharoit yaratish.

TA'LIM SOHASIDAGI PSIXOLOG FAOLIYATINING ME'YORIY XUJJATLARI

*(Maktab psixologlari uchun mo'ljallangan o'quv yillik ish rejasi namunaviy bo'lib,
tavsiya ko'rinishida)*

Xalq ta'limi vazirligining
20__ yil __ sentyabrdagi
_____sonli xatiga
ILOVA

“Tasdiqlayman”

_____ -sonli maktab direktori

_____ A.Alimardonov

“ _____ ” _____ 20__ y.

_____ viloyati, _____ tumani, _____-sonli maktabini
amaliyotchi psixologi _____ning
20__-20__ o'quv yili uchun

Y I L L I K I S H R Y e J A S I

Andijon – 20__

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarining amaliyotchi psixologlarining 20__-20__ o'quv yili uchun namunaviy yillik ish rejasiga tushuntirish xati.

Maktabning amaliyotchi psixologi yillik ish rejasini tuzishda psixologik xizmat yo'nalishi bo'yicha quyidagilarni inobatga olgan holda tuziladi.

Maktab amaliyotchi psixologining nomenklatura papkasi.

1. O'zbekiston Respublikasi Qonunlari, qonun osti huquqiy-normativ hujjatlari papkasi.

2. Maktab psixologining yillik ish rejasini va o'tkazilgan trening mashg'ulotlari, tadbirlarining bayoni hamda hisobotlarining papkasi.

3. Maktab psixologining o'quvchilar uchun mo'ljallangan psixologik-pedagogik (psixologik treninglar, psixodiagnostika, proektiv, korreksion-rivojlantiruvchi, kasb-hunarga yo'naltirish) metodikalar papkasi.

4. Maktab psixologining o'qituvchilar, ota-onalar uchun mo'ljallangan psixologik-pedagogik (psixologik treninglar, psixodiagnostika, proektiv, korreksion-rivojlantiruvchi, kasb-hunarga yo'naltirish) metodikalar papkasi.

5. Maktabni birinchi sinfiga qabul qilingan bolalarning maktabga moslashuvi bo'yicha amalga oshirilgan ishlar papkasi.

6. Maktabni beshinchi sinf o'quvchilarining ijtimoiy-psixologik moslashuvi bo'yicha amalga oshirilgan ishlar papkasi.

7. Maktabni yuqori (8, 9, 10, 11) sinf o'quvchilarini oilaviy hayotga tayyorlash, erta turmush qurishni oldini olish bo'yicha amalga oshirilgan ishlar papkasi.

8. Maktabda deviant (delikvent, assotsial, autodestruktiv) xulq-atvorli o'quvchilar bilan amalga oshirilgan ishlar papkasi.

9. Maktab fan o'qituvchilarining darslarini, o'tkazgan tadbirlarini kuzatish va tahlillari papkasi.

10. Maktab o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirish papkasi.

11. Maktab psixologining suhbat va maslahat daftari.

_____ viloyati, _____ tumani, _____-sonli maktabining amaliyotchi psixologi _____ning 20__-20__ o'quv yili uchun suhbat va maslahat daftari

№	O'quvchining F.I.SH.	Sana	Sinfi	Kimning murojaati bilan	Muammo	Qo'llanilgan metod va usullar	Tavsiya

12. Maktab psixologining guruhda olib borgan profilaktik, korreksion-rivojlantiruvchi daftari.

_____ viloyati, _____ tumani, _____-sonli maktabining amaliyotchi psixologi _____ning 20__-20__ o'quv yili uchun guruhda olib borgan profilaktik, korreksion-rivojlantiruvchi daftari

№	Sana	Amalga oshirilgan tadbir nomi	Guruhda tadbir ob'ekti va ishtirokchilar soni	Tadbir o'tkazilishining asosi	Muammo	Qo'llanilgan metod va usullar	Erishilgan natija

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarining amaliyotchi psixologlarining 20__-20__ o'quv yili uchun namunaviy yillik ish rejasiga tushuntirish xati.

Maktabning amaliyotchi psixologi yillik ish rejasini tuzishda psixologik xizmat yo'nalishi bo'yicha quyidagilarni inobatga olgan holda tuziladi.

I. Psixologik ma'rifat va tashviqot.

II. Psixologik-pedagogik tashxis.

III. Psixologik profilaktika.

IV. Psixologik korrektsiya.

V. Psixologik maslahat.

VI. Kasb-hunarga yo'naltirish.

Psixologlarning 6 ta yo'nalish bo'yicha olib boriladigan yillik ish rejalari

№	Bajariladigan ishlarning mazmuni	Bejarish vaqti	Tadqiqot ob'ekti	Kimlar bilan Bajaradi ?
1. TASHKILIY ISHLAR				
1.				
2. MA'RIFAT-TARG'IBOT ISHLARI				
1.				
3. PSIXODIAGNOSTIK ISHLAR				
1.				
4. PSIXOPROFILAKTIK ISHLAR				
1.				
5. PSIXOKORREKTSION ISHLAR				
1.				
6. PSIXOLOGIK MASLAHAT ISHLARI				
1.				

(Maktab psixologlari uchun mo'ljallangan o'quv yillik ish rejasi namunaviy bo'lib, tavsiya ko'rinishida)

_____ viloyati, _____ tumani, _____-sonli maktabining
amaliyotchi psixologi
_____ning 20__-20__ o'quv yili
uchun

Y I L L I K I S H R Y e J A S I

№	Tadbirlar nomi	O'tkaziladigan ish mazmuni	Ish shakli va mo'ljallangan auditoriya	Muddati	Mas'ul	Natija
I. PSIXOLOGIK MA'RIFAT VA TASHVIQOT						
1.	Maktabda ta'til kunlari o'quvchilar bilan "Psixolog bilan samarali haftalik" treninglar loyihasini amalga oshirish.	Olti kunlik tizimli psixologik trening sessiyalari	Etakchi, iqtidorli, ijtimoiy va huquqiy jihatdan xatar guruhiga mansub, xulqi og'ishgan va alohida tarbiyaga muhtoj o'quvchilar	2018 yil 4-10 noyabr kunlari 2018 yil 28 dekabr dan 10 yanvargacha 2019 yil 20-28 mart kunlari	Maktab rahbariyati, yoshlar yetakchisi, sinf rahbarlari bilan hamkorlikda	O'smirlarga ishonch, tushunish, qabul qilinish muhitida ishlash tajribasiga ega bo'lish, o'zining shaxsiy chegaralarini anglash va o'z galar chegaralarini hurmat qilishga o'rganish. Ertangi kunga ishonch, maqsadni aniq qo'ya bilish va muvaffaqiyatga intilish ko'nikmalarini hosil qilish.

2.	Maktabda “Yurak - yashash zavqi bilan band”, “Hayot go’zal, men hayotdan” zavqlanaman”, “Yashash uchun 100 ta sabab” mavzularida psixologik tadbirlarini tashkil qilish.	Psixologik marafon, aktsiya, haftalik, psixologik trening mashg’ulotlari, o’yinlar va ko’rgazmalar tashkil qilish	Maktab rahbariyati, o’qituvchilar jamoasi, otanonalar, o’quvchilar	Oktyabr-noyabr Mart-aprel	Maktab rahbariyati, yoshlar ittifoqi yetakchisi, sinf rahbarlari, fan o’qituvchilari bilan hamkorlikda	Maktabni o’qituvchilari va o’quvchilar o’rtasida suitsidlarining oldini olish, o’quvchilarda psixik salomatlik bilim va ko’nikmalarini shakllantirish, sog’lom turmush tarzi va psixologik madaniyatni targ’ib qilish.
3.	“Ruhiyat olami”, “O’zingni angla” to’garaklarini yuritish va “Muvaffaqiyat maktabi” 30 haftalik treninglarini tashkil etishda maktab yoshlar yetakchisi bilan hamkorlikni yo’lga qo’yish.	To’garak mashg’ulotlari, psixologik trening mashg’ulotlari, ma’ruzalar, psixologik o’yinlar	Maktabni 8-11-sinf o’quvchilari	“Ruhiyat olami”, “O’zingni angla” to’garak mashg’ulotlari xaftada bir marta “Muvaffaqiyat maktabi” trening mashg’uloti mahalliy sharoitdan kelib chiqib o’quv yili davomida	Maktab yoshlar ittifoqi yetakchisi bilan hamkorlikda	O’quvchilar o’rtasida noxush holatlarni oldini olish, o’quvchilarda psixik salomatlik bilim va malakalarini oshirish, sog’lom turmush tarzi va psixologik madaniyatni targ’ib qilish, o’quvchilarni shaxsiy va psixologik jihatdan barqaror rivojlanishlariga ta’sir qilish.

4.	Maktab pedagogik kengashi, direktor huzuridagi yig'ilishlarda o'quvchilardagi deviant (delikvent, assotsial, autodestruktiv) xulq-atvor muammolari va ularning yechimlari.	Ma'ruza, trening mashklar	Yig'ilish ishtirokchilari	Tasdiqlangan reja asosida	Maktab psixologi	Maktab o'qituvchilari jamoasida kerakli psixologik bilim va malakalari shakllanadi.
5.	Maktabning umumiy va sinf ota-onalar yig'ilishida o'quvchilarning yosh davrlarida (cuitsid, o'smirlik davridagi inqirozlar, qizlar o'rtasida erta tug'ruq, jinoyatchilik, huquqbuzarlik muammolari), sinfdan-sinfga yoki ta'limning keyingi bosqichlariga o'tishi, bosqichli va bitiruv imtihonlariga tayyorgarlik muammolari.	Ma'ruza, trening mashklar	Ota-onalar yig'ilishi ishtirokchilari	Belgilangan reja asosida	Maktab ma'muriyati, sinf rahbarlari bilan hamkorlikda	Ota-onalarda bolalarining yosh davrlari bo'yicha psixologiyasining o'ziga xosliklari va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarning sababalarini va ularni konstruktiv hal etish yo'llari haqida bilimlarni shakllantirish.

II. PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK TASHXIS

6.	Maktabni 1-sinfiga qabul qilingan bolalarni maktabga va o'quv jarayoniga moslashuvini o'rganish.	Kuzatish, suhbat va N.Luskanov aning "O'quv motivatsiyasini aniqlash" metodikasi asoslarida	1-sinf o'quvchilari	Kuzatish, suhbat sentyabr-dekabr oylari davomida 2018 yil noyabr oyida N.Luskanovning "O'quv motivatsiyasini aniqlash" metodikasi o'tkazish	Maktab psixologi, boshlang'ich ta'lim sinf rahbarlari	Maktabga va o'quv jarayoniga moslashmagan o'quvchilarni aniqlash.
7.	Maktabdagi 5 va 10-sinf o'quvchilarining ijtimoiy-psixologik moslashuvini o'rganish.	Kuzatish, suhbat, J.Teyloring "Xavotirlanishning shaxsiy shkalasi", K.Rodgers va R.Daymondning "Ijtimoiy-psixologik moslashganlikni aniqlash" metodikasi	5 va 10-sinf o'quvchilari	Kuzatish, suhbat sentyabr-oktyabr oylari davomida 2018 yil oktyabr oyida 5-sinflarda J.Teyloring "Xavotirlanishning shaxsiy shkalasi"ni, 10-sinflarda K.Rodgers va R.Daymondning "Ijtimoiy-psixologik moslashganlikni aniqlash" metodikasini o'tkazish	Maktab psixologi, 5 va 10-sinf rahbarlari sinf rahbarlari bilan hamkorlikda	Maktabni 5-sinf o'quvchilarini ijtimoiy-psixologik jarayoniga moslashmagan o'quvchilarni aniqlash.
8.	Maktabdagi 5-11-sinf o'quvchilari o'rtasida psixologik iqlim monitoringi.	Psixolog Ye.Zalyubovskayaning "Psixologik yaqinlik anketasi, sinfn ing idroketilishi" metodikasi	5-11-sinf o'quvchilarida	2018 yil noyabr	Maktab psixologi sinf rahbarlari bilan hamkorlikda	Sinf rahbarlariga tavsiya berish.

9.	Maktab o'quvchilari o'rtasida deviant (delikvent, assotsial, autodestruktiv) xulqqa moyillikni aniqlash.	Anketa-savolnomalar, Basa-Darkning "Agressivlikni aniqlash", Ayzenkning "Ruh holatlarni aniqlash" metodikalar i, proektiv metodikalar	5-11-sinf o'quvchilari	2018 yil noyabr oyida 5-6-sinf o'quvchilari, 2019 yil fevral oyida 7-9-sinf o'quvchilari o'rtasida Basa-Darkning "Agressivlikni aniqlash" metodikasini o'tkazish. 2019 yil aprel oyida 10-11-sinflarda Ye.Ayzenkning "Ruh holatlarni aniqlash" metodikasini o'tkazish	Maktab psixologi sinf rahbarlari bilan hamkorlikda	Deviant hulqning turli ko'rinishlariga moyillikni aniqlash, korreksion ishlarni belgilab olish, takrorlanishi va paydo bo'lishini oldini olish.
10.	Maktabdagi dars jarayonlarini psixologik tomondan tahlil qilish.	Kuzatish, tahlil qilish	Barcha fan o'qituvchilari darslari va sinf rahbarlarining tarbiyaviy soatlari	Haftada 2 marta	Maktab psixologi	O'qituvchi va o'quvchilarning psixologik madaniyatini aniqlash, o'qituvchilarning kasbiy-psixologik kompetentligini tahlil qilish.
III. PSIXOLOGIK PROFILAKTIKA						
11.	"Hatar guruhi"ga kiruvchi o'quvchilar va ijtimoiy jihatdan nosog'lom oila farzandalarini psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash va kuzatib borish.	Kuzatuv, suhbat, trening, o'yinlar	O'quvchilar va o'qituvchilar	O'quv yili davomida (so'rov va aniqlangan ehtiyoj asosida).	Maktab psixologi sinf rahbarlari bilan hamkorlikda	O'quvchilarning irodaviy va hissiy-emotsional jihatdan barqaror rivojlanishini ta'minlash.

12.	Maktabda yarashiruv xizmati faoliyatini tashkil etish va nizolarni oldini olish tizimini rivojlantirish.	Yarashiruv uchrashuvlarini tashkil etish va konfliktologiya asoslari bilan ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilarini tanishtirish	Maktab rahbariyati, o'qituvchilar jamoasi, ot-onalar, o'quvchilar	O'quv yili davomida (so'rov va aniqlangan ehtiyoj asosida).	Maktab psixologi sinf rahbarlari, yoshlar ittifoqi yetakchisi, maktab jamoasi bilan hamkorlikda	Konfliktologiya sohasida psixologik madaniyatni rivojlantirish, nizoli vaziyatlarni konstruktiv hal etish ko'nikmalarini shakllantirish.
13.	Suitsidal xulq-atvor profilaktikasi.	"Ijobiy fikrlashni rivojlantirish", "Psixik salomatlik asoslari va psixologik sog'lom shaxs bo'lish" treninglari	Maktab o'quvchilari	2018 yil sentyabr, yanvar, mart, may	Maktab psixologi sinf rahbarlari, yoshlar ittifoqi yetakchisi, maktab shifokori (hamshirasi)	O'smir suitsidlarining oldini olish.
IV. PSIXOLOGIK KORREKTSIYA						
14.	1-sinf o'quvchilari bilan korreksion rivojlantiruvchi mashg'ulotlar.	Treninglar, o'yinlar, ertak terapiya	1-sinf o'quvchilari	2019 yil yanvar-fevral	Maktab psixologi sinf rahbarlari bilan hamkorlikda	Moslashuv jarayonidagi muammolarni aniqlash, zarurat bo'yicha korreksiyalash.
15.	5-10-sinf o'quvchilari bilan korreksion rivojlantiruvchi mashg'ulotlar.	Treninglar, o'yinlar, art-terapiya	5-10-sinf o'quvchilari	O'quv yili davomida	Maktab psixologi sinf rahbarlari bilan hamkorlikda	Moslashuv jarayonidagi muammolarni aniqlash, zarurat bo'yicha korreksiyalash.

16.	5-8 va 10-sinflarda bosqichli, 4, 9, 11-sinflarda bitiruv imtihonlari topshirish jarayoniga tayyorgarligini psixologik tomondan qo'llab-quvvatlash.	“Imtihonga qanday tayyorlanish kerak” psixologik trening	4-11-sinf o'quvchilari	2019 yil aprel	Maktab psixologi sinf rahbalari va fan o'qituvchilari bilan hamkorlikda	Yuqori sinf o'quvchilarining hissiy-emotsional barqarorligini mustahkamlash va imtihonlarga psixologik jihatdan tayyorlanish yuzasidan tavsiyalar berish.
17.	Aniqlangan ijtimoiy-psixologik muammolar yuzasidan korreksion-rivojlantiruvchi treninglarni o'tkazish.	“Jamoada ijobiy munosabatlarni shakllantirish”, “Samarali muloqot ko'nikmalari”, “Stresslar (hissiyot va emotsiyalarni boshqarish”, “O'zingni va o'zligingni angla”, treninglari	5-11-sinf o'quvchilari	O'quv yili davomida	Maktab psixologi	Ijtimoiy–psixologik muammolar korreksiyalash, takrorlanishi va paydo bo'lishini oldini olish.
18.	Maktab o'qituvchilari bilan korreksion treninglar.	“Pedagoglarda emotsional kuyunish holatlarini korreksiya qilish”	Maktab o'qituvchilari	2018 yil dekabr, 2019 yil may	Maktab psixologi	O'qituvchilarda barqaror psixologik holatni shakllantirish.
19.	Giperaktiv bolalar bilan ishlash.	Suhbat, psixologik mashg'ulotlar (so'rov va aniqlangan ehtiyoj asosida).	Maktab o'quvchilari	O'quv yili davomida	Maktab psixologi, shifokori (hamshirasi)	O'quvchilarning barqaror psixologik rivojlanishiga ta'sir ko'rsatish.

V. PSIXOLOGIK MASLAHAT

20.	1-5-sinf rahbarlariga moslashuv diagnostikasi natijalari bo'yicha psixologik maslahatlar berish.	Suhbat	Maktab o'qituvchilari va ota-onalari	2018 yil oktyabr	Maktab psixologi sinf rahbarlari bilan hamkorlikda	Pedagoglarning psixologik madaniyatini oshirish.
21.	O'quv-tarbiya jarayonidagi aniqlangan, xulq-atvor va shaxslararo muammolar bo'yicha individual konsultatsiya qilish.	Suhbat, rolli o'yinalar, seminar-trening mashg'ulotlari (so'rov va aniqlangan ehtiyoj asosida).	O'qituvchilar va ota-onalar	O'quv yili davomida	Maktab psixologi	Pedagoglar va ota-onalarning psixologik madaniyatini oshirish, konstruktiv muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish, tarbiya usullarini korrektsiya qilish.
22.	O'quvchilarning o'quv-tarbiya jarayonidagi aniqlangan ijtimoiy-psixologik muammolari bo'yicha individual konsultatsiya qilish.	Suhbat, rolli o'yinalar, seminar-trening mashg'ulotlari (so'rov va aniqlangan ehtiyoj asosida).	Maktab o'quvchilari	O'quv yili davomida	Maktab psixologi	O'quvchilarning emotsional-irodaviy sohasini hamda xulq-atvorini korrektsiya qilish.

23.	Yuqori sinf o'quvchilarini oilaviy hayotga tayyorlash, ular orasida sog'lom turmush tarzini targ'ib etish, erta turmush va erta tug'ruq holatlarini oldini olish bo'yicha maqsadli tadbirlar.	Davra suhbatlari, seminar-trening mashg'ulotlari, ma'ruzalar	Maktabni yuqori sinf o'quvchilari	2018 yil oktyabr–noyabr 2019 yil mart-aprel	Maktab psixologi, maktab rahbariyati, sinf rahbarlari, ota-onalar qo'mitasi, xotin-qizlar qo'mitasi boshlang'ich tashkiloti rahbarlari bilan hamkorlikda	Maktabni yuqori sinf o'quvchilarini oilaviy hayotga tayyorlash, ular orasida sog'lom turmush tarzini targ'ib etish, erta turmush va erta tug'ruq holatlarini oldini olish.
24.	Giperaktiv bolalar psixologiyasi va ularga ta'lim-tarbiya berishda e'tibor berilishi kerak bo'lgan jihatlar.	Suhbat, psixologik seminar-trening mashg'ulotlari (so'rov va aniqlangan ehtiyoj asosida).	Ota-onalar, maktabni o'qituvchilar jamoasi	O'quv yili davomida	Maktab psixolog yoshlar ittifoqi yetakchisi va sinf rahbarlar bilan hamkorlikda	Pedagog xodimlar va ota-onalarda giperaktiv bolalar psixologiyasi va ularga ta'lim-tarbiya berish asoslarini o'rgatish, shu yo'nalishda kerakli bilim va malakalarni hosil qilish.
VI. KASB-HUNARGA YO'NALTIRISH						

25.	8-9 hamda 10-11-sinf o'quvchilarining kasbiy moyilligi, yo'nalganligi va qiziqishi hamda iqtidorlarini aniqlash va shu asosida akademik litseylar yoki oliy ta'lim muassasalarini tanlashga ko'maklashish.	Psixologik-pedagogik metodikalar, anketalar, so'rovnoma lar (O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish va psixologik-pedagogik Respublika tashxis markazi tavsiyalariga asosida)	8-11-sinf o'quvchilari	Tavsiya etilgan reja asosida	Maktab psixologi sinf rahbarlari bilan hamkorlikda	Kasb tanlashda kasbiy xohishlarning individual-tipologik xususiyatlarga mos kelishini aniqlash.
26.	Kasbga yo'naltirish bo'yicha trening mashg'ulotlari.	"Mening kelajakdagi kasbim" proforientatsion mashg'ulotlar dasturi	8-11-sinf o'quvchilari	O'quv yili davomida	Maktab psixologi sinf rahbarlari bilan hamkorlikda	Yuqori sinf o'quvchilarga o'zini kasbiy anglashida yordam berish.
27.	Yuqori sinf o'quvchilariga kasbiy maslahat.	Suhbat, proforientatsion o'yinalar (so'rov va aniqlangan ehtiyoj asosida).	Maktab o'quvchilari	O'quv yili davomida	Maktab psixologi sinf rahbari, yoshlar ittifoqi yetakchisi, mehnat ta'limi o'qituvchilari bilan hamkorlikda	O'quvchilarning individual psixologik xususiyatlari va imkoniyatlaridan kelib chiqib to'g'ri kasb tanlashlariga ta'sir qilish.

Alohida e'tibor berilishi kerak bo'lgan o'quvchilar haqida ma'lumot

_____ ta'lim muassasasida

tahsil olayotgan nogiron o'quvchilar

RO'YXATI

T.r	O'quvchilarning ismi va familiyasi	Tug'ilgan yili	Kursi, ta'lim muassasasi	Kasbi mutaxas sisligi	Nogironlik hisobga olingan vaqti	Nogironlik turi	Yashash manzili
1							
::							

_____ ta'lim muassasasida

tahsil olayotgan iqtidorli o'quvchilar

RO'YXATI

T.r	O'quvchilarning ismi va familiyasi	Tug'ilgan yili	Kursi, guruhi	Kasbi mutaxas sisligi	Iqtidor yo'nalishi	Qo'lga kiritgan yutuqlari	Yashash manzili
1							

_____ ta'lim muassasasida

tahsil olayotgan suitsidga moyil o'quvchilar

RO'YXATI

T.r	O'quvchilarning ismi va familiyasi	Tug'ilgan yili	Kursi, guruhi	Kasbi mutaxas sisligi	Hisobga olingan vaqti	Darajasi, oilaviy ahvoli	Yashash manzili
1							

Tarbiyasi og'ir o'quvchilar haqida
MA'LUMOT

№	Ismi va sharifi	Sabablari	Ota –onasi haqida ma'lumot	Yashash manzili
1.				
...				

Ruhiy taraqqiyotdan orqada qolgan o'quvchilar haqida ma'lumot

№	Ismi va sharifi	Sabablari	Ota –onasi haqida ma'lumot	Yashash manzili
1.				
...				

Psixolog nazoratida turadigan (tarbiyasi og'ir, suitsidga moyil, ruhiy taraqqiyotdan orqada qolgan) o'quvchilar uchun tayyorlanishi lozim bo'lgan hujjatlar

1. O'quvchi haqida umumiy ma'lumot blankasi. (ismi sharifi, tug'ilgan sanasi, yashash joyi va h.k.)
 2. O'quvchining o'zidan tushuntirish xati. (darsga kelmayotganligi sababi to'liq ko'rsatilishi kerak)
 3. O'quvchining o'zi bilan individual suhbat blankasi.
 4. O'quvchining ota-onasidan tushuntirish xati.
 5. Ota-onalardan olinadigan so'rovnomasi. (blankasi to'ldiriladi)
 7. MFY (QFY) dan o'quvchiga olingan tavsifnoma (oilaviy sharoiti haqida)
 8. Amalga oshirilgan ishlar yuzasidan ta'lim muassasasi rahbariyatiga tayyorlangan hisobot.
 13. Olib borilgan ishlar yuzasidan video yoki foto lavhalar.
- Izoh: Yuqorida ko'rsatilgan hujjatlar har bir o'quvchi uchun yuritilib, alohida yig'ma jildda jamlab boriladi.

Umumta'lim maktablarida psixologik– pedagogik tashxis daftarlarini yuritish bo'yicha tavsiyalar

Ta'lim xodimlari oldiga qo'yilgan vazifalardan biri har tomonlama yetuk, barkamol shaxsini tarbiyalash va ularga bilim berish asosida kasb-hunarga yo'naltirish hamda mustaqil hayotga tayyorlashdir. Bunday mas'uliyatli vazifalarni

bajarish uchun o'quvchi shaxsini har tomonlama chuqur o'rganish zarur. Buning uchun o'qituvchi o'quvchilarning qiziqishi, qobiliyati, layoqati va boshqa individual sifatlari shakllanishining psixologik qonuniyatlarini bilishi hamda ulardan ta'lim jarayonini tashkil etishda to'g'ri foydalana olishi lozim. Bunda psixologik – pedagogik tashxis daftari yordam beradi, chunki mazkur daftar o'qituvchiga har bir o'quvchining individual psixologik xususiyatlarini, ko'nikma va malakalarini, qobiliyat va layoqatlarini aniqlash, uning rivojlanish dinamikasini kuzatish hamda zarur hollarda oquvchiga korrektsion yordam ko'rsatish imkonini beradi.

Joylarda tashxis daftarini yuritishda bir qator qiyinchiliklar va tushunmovchiliklar vujudga kelganligi sababli, mazkur tashxis daftarini yuritish bo'yicha tavsiya ishlab chiqildi.

Tavsiyalarda daftarning bandlarini to'ldirishda qanday ko'rsatkichlarga ahamiyat berish kerak hamda qanday tashxis metodikalaridan foydalanish mumkinligi ko'rsatildi va daftarni yuritish namunasi etiboringizga havola etildi.

Birlamchi tashxis bolani 1-sinfga qabul qilish vaqtida o'tkaziladi. Mana shu tashxis natijalari hamda sentyabr oyida olib borilgan psixologik – pedagogik kuzatuvlar asosida o'quvchilar bilan I-II o'quv choraklarida "Psixologik salomatlik" maktabi korrektsion Dasturi asosida rivojlantiruvchi mashg'ulotlar olib boriladi. II chorak oxirida olti yoshli o'quvchilarning maktabga moslashuvi chuqurlashtirilgan psixologik – pedagogik tashxis yordamida o'rganiladi. Shuningdek, mazkur tashxis ishlarini yetti yoshli o'quvchilar bilan ham o'tkazish tavsiya qilinadi. Mazkur daftar maktab shifokori, maktab logopedi, sinf rahbari hamda maktab psixologi hamkorligida to'ldiriladi:

-PPT daftarining 1- bandida ko'rsatilgan ma'lumotlarni, maktab shifokori, bolaning salomatlik kartasida ko'rsatilgan xulosalar asosida to'ldirib boradi;

-PPT daftarining 2- bandini (nutqi)- bolaning nutqi qay darajada rivojlanganligini, nutqida nuqsonlari mavjudligi, ulani korrektsiyaga muhtojligi haqidagi ma'lumotlarni, va birgalikda to'ldirib borishadi;

-bolaning barcha psixologik jarayonlarining rivojlanganlik darajasi haqida maktab psixologi yil davomida o'tkazgan psixologik metodikalari yordamida to'plangan ma'lumotlarni daftarga qayd qilib boradi;

-PPT daftarining 3- bandida so'ralgan ma'lumotlarni sinf rahbari bolaning yil davomida namoyon bo'lgan sifatlari va hususiyatlari haqidagi ma'lumotlar bilan to'ldirib boradi;

-sinf rahbari yil davomida bola bilan ishlash jarayonida aniqlagan natijalari va xulosasini daftarning 4- bandida qayd etib boradi;

Umumiy tavsiyalarni yil oxirida maktab psixologi va sinf rahbari birgalikda daftarga qayd qilishlari lozim.

Olti yoshli hamda yetti yoshli o'quvchilarning maktabga moslashuv dinamikasini aniqlashda va psixologik – pedagogik tashxis xulosasini chiqarishda quyidagi ko'rsatkichlarga ahamiyat berish kerak:

1. Salomatligi – maktab shifokori bolaning salomatlik kartasida

ko'rsatilgan ma'lumotlarni yozib boradi.

2. Oilasidagi shaxslararo munosabatlar – ushbu ma'lumotlarni sinf rahbari bolaning ota-onasi bilan o'tkazgan suhbatlari, ota-onalar yig'ilishlarida, sinf soatlarda bildirgan fikr- mulohazalari, ota – onalarning bola hayotidagi ishtirokidan kelib chiqib to'ldirishi lozim.

3. O'quv fanlarni o'zlashtirishi- bolaning yil davomida fanlardan olgan chorak baholari bilan to'ldirishi lozim.

4. Yoqtirgan (yoqtirmagan) fanlari- bolaning chorak baholariga qarab, fanlarda ishtiroki, qiziqishlari va harakatlaridan kelib chiqib to'ldirilishi lozim.

5. Qiziqishlari- bolaning o'z hohishi bilan qatnashgan maktab va maktabdan tashqari to'garaklari, fan olimpiadalarida ko'rsatgan natijalariga qarab to'ldiradi.

6. Qanday kasblarga moyil- maktab psixologi o'quv yili davomida sinf bilan o'tkazgan.

7. Kasbiy o'yinlari, suhbatlari, test, kasblar haqida yozgan insho va bayonlari asosida chiqargan natija va hulosalarga qarab to'ldiriladi.

8. O'quvchining yaqqol ifodalangan xarakter xususiyatlari- sinf rahbari yil davomida bolaning turli xil tadbirlarda, jamoat ishlarida, sport musobaqalarida va atrofdagilar bilan munosabatlaridan kelib chiqib to'ldirishi lozim.

9. Tuzatishni, yahshilshni talab etadigan xususiyatlari- sinf rahbari bolaning hatti harakatlarida kuzatgan kamchilik yoki nuqsonlarini (uyatchanlik, tajovvuskorlik, sirlilik, giper aktivlik, passivlik ...) maktab psixologiga yozma ravishda bildirib, bolaning ota-onasini ogohlantirgan holda, bolaga maktab psihilogini biriktirishi lozim va daftarga qayd qilib qo'yish kerak bo'ladi.

10-11. Shunga ko'ra maktab psixologi bola bilan ishlash davomida qo'llagan psixologik metodikalari natija va hulosalarini daftarga qayd etib borish lozim.

12. Dastlabki kasbiy maslahat- maktab psixologi bolaning test natijasiga va barcha o'tkazgan metodikalariga qarab natija va xulosalarni daftarga qayd qilib boradi.

Namuna

1 - sinf

1. Jismoniy rivojlanish ko'rsatkichlari

Bo'yi 120 sm

Vazni 21 kg

Salomatligi sog'lom, 2 guruh

2. Bilish psixik jarayonlari va individual - psixologik xususiyatlari;

Sezgilari predmetlarni og'ir, katta, kichik, yumshoq, qattiqligiga qarab ajratadi

Idroki yil, oy, hafta, sutka belgilariga qarab ajratadi. Asosiy ranglarni va tuslarni biladi va farqlaydi, predmetlarni makonda joylashuvini hamda shakl - hajmiga qarab bir - biridan ajratadi.

Tafakkuri predmetlarni umumlashtiradi, guruhlarga ajratadi, mantiqiy ketma-ketlikni aniqlaydi

Xayoli tasavvur kolami tor, chizgan rasmlarida originallik kuzatilmaydi, so'z yordamida predmetlarni tasavvur eta olishga qiynaladi

Diqqati tarqoq, bir vazifadan boshqasiga o'tishga qiynaladi

Xotirasi sekin yodlaydi, 10 so'zdan 5 tasini 1 daqiqadan so'ng aytib berdi, 3 daqiqadan so'ng 2 tasini to'g'ri qaytara oldi.

Temperamenti sustlashgan, tez tushkunlikka tushadi, .flegmatik, sekin ishlaydi, tez toliqadi.

Psixologik korreksiya [tuzatish]ni talab etadigan sifat, xususiyatlari

O'quvchi diqqatining barqarorligi, xotirasining eslab qolish tezligi va hajmi ustida ishlash, shuningdek tasavvuri va hayolini rivojlantirish kerak.

3. Ijtimoiy - ma'naviy sifatlarning shakllanganligi:

- **Muomala madaniyati** tengdoshlariga qaraganda kattalar bilan muloqotga doir, notanish odamlar orasida o'zini yo'qotib qo'yadi Sinfidagi qoidalarga rioya qiladi, o'z hatti - harakatini boshqara oladi. Boshqalardan yordam so'rashga qo'rqadi va birovga yordam ko'rsatishni bilmaydi .Ahloqiy - ma'naviy me'yorlarga rioya qiladi

- **Kattalariga, atrofdagilarga, tengdoshlariga munosabati.** Bitta yaqin o'rtog'i bor, saranjom sarishtalik va tartib -intizomni xush ko'radi. Atrofdagilarga munosabati yaxshi. Mashg'ulot va topshiriqlarni bajarishda jiddiy, maqtovg'a moyil, lekin yutuqqa intilmaydi. Jamoaviy hamkorlik va yangi ijtimoiy muhitga moslashish ko'nikmalariga ega emas

- **Vatanparvarligi** O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi haqida tushunchaga ega; O'zbekiston Respublikasi - bu asosiy qonun, 8 - dekabr-Konstitutsiya kuniligini, O'zbekiston gerbi, bayrog'i'ni biladi va madhiyani yoddan aytib bera oladi. Buyuk ajdodlarimiz, mashhur shaxslardan Alisher Navoiy, Amir Temurni biladi. Vatanparvarlik, botirlik, mardlik tushunchalarini sharhlay oladi.

Milliy an'analar va qadriyatlar to'g'risida ilk tushunchaga ega. Badiiy kitoblarni qiziqib tinglaydi, ijobiy va salbiy qahramonlarni ajrata oladi.

- **Mehnatsevarligi** Sinf xonasini yigishtirishga yordam beradi, lekin tengdoshlari bilan ishlashni yoqtirmaydi. Uy – ro'zg'or yumushlarida kattalarga yordam beradi. Mehnatsevar va o'zgaralar mehnatini qadrlay oladi.

- **O'qishga munosabati** yaxshi, maktabga o'z xohishi bilan keladi, darslarni o'z vaqtida bajaradi, darslarda faol ishtirok etadi.

- **Boshqa sifatlari** rasm chizishni yoqtiradi, ko'ngilchan. Tez xafa bol'adi va tezda xafagarchilikni unutadi. Rahmdil, lekin o'z kuchiga ishonmaydi. Ozingina qiyinchilikdan tushkunlikka tushib qoladi, irodasi bo'sh, o'zidan kattalardan doim yordam kutadi

4. Pedagogik korreksiya(tuzatrish) ni talab etadigan sifatlari;

O'z kuchiga ishonmaslik, o'ta uyatchanlik, tez tushkunlikka tushush, tengdoshlari bilan muloqotning yetarli emasligi.

5. Umumiy psixologik pedagogik xulosa va tavsiyalar;

Bolada o'ziga ishonchni tarbiyalash, o'zini mustaqil ishlashga va qiyinchiliklarni yengish malakasini shakllantirish, tengdoshlari bilan muloqot qilishga va birgalikda ishlashga o'rgatish kerak.

2 - 3 sinf

1. Jismoniy rivojlanish ko'rsatkichlari;

Bo'yi 121 sm

Vazni 22kg

Salomatligi sog'lom, 1 – guruh

2. Bilish psixik jarayonlari va individual - psixologik xususiyatlari

Sezgilari predmetlarni og'ir, yengil, katta, kichik, keng, tor, baland, past, yumshoq, qattiqligiga qarab ajratadi.

Idroki yil, oy, hafta, sutka belgilariga qarab ajratadi. Asosiy va o'shimcha ranglarni tuslarni biladi va farqlaydi Predmetlarni makonda joylashuvini hamda shakl hajmiga qarab bir - biridan ajratadi

Tafakkuri predmetlarni umumlashtiradi, guruhlarga ajratadi, voqea - hodisalar o'rtasidagi mantiqiy ketma - ketlikni aniqlaydi

Xayoli tasavvur ko'lamini me'yorda chizgan rasmlarida originallik kuzatilmaydi, so'z yordamida kundalik turmushda uchraydigan predmetlarni tasavvur etadi

Diqqati turg'un, bir vazifadan boshqasiga o'tishga qiynaladi. Bir vaqtning o'zida ikki faoliyat turiga diqqatini jamlay olmaydi

Xotirasi - sekin yodlaydi, bir - ikki kundan keyin yodlaganini qaytarib bera olmaydi 10 ta so'zdan 7 tasini eslab chizib beradi ko'rgazmali - obrazli xotira yoshiga mos

Temperamenti qo'zg'aluvchan, qizishib ketadi Xolerik tezda ishga kirishadi, lekin boshlagan ishini oxiriga yetkazmaydi

Psixologik korreksiya (tuzatish) ni talab etadigan sifat, xususiyatlari;

O'quvchi diqqatining ko'chuvchanligi va taqsimlanishi, xotirasining eslab qolish tezligi va hajmi ustida ishlash. Shuningdek tasavvurini boyitish va hayolini rivojlantirish kerak

3. Ijtimoiy - ma'naviy sifatlarining shakllanganligi;

Muomala madaniyati tengdoshlari bilan muloqatga yengil kirishadi, kattalar bilan muloqot qilishdan bosh tortadi, notanish odamlar ichida o'zini yo'qotib qo'yadi. Sinfdagi qoidalarga rioya qilmaydi, o'z hatti - harakatini boshqara olmaydi. Boshqalardan yordam so'rashni istamaydi va birovga yordam ko'rsatishni hohlamaydi. Ahloqiy - ma'naviy meyorlarga rioya qilmaydi

Kattalarga, atrofdagilarga, tengdoshlariga munosabati birgina yaqin o'rtog'i bor, saranjom - sarishtalik va tartib - intizomni xush ko'rmaydi. Atrofdagilarga munosabati salbiy, tezda urushib ketadi. Tanbehlariga o'ta agressiv munosabat bildiradi. Mashg'ulot va topshiriqlarni bajarishda mas'uliyatni his qilmaydi, yutuqqa intilmaydi. Jamoaviy hamkorlik va yangi ijtimoiy muhitga moslashish ko'nikmalariga ega emas

Vatanparvarligi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi haqida tushunchaga ega; O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyasi bu asosiy qonun, 8 dekabr -Konstitutsiya kunligini, Davlat ramzlari haqida tushunchaga ega. Madhiyani yoddan biladi. Buyuk ajdodlarimiz, mashhur shaxslardan Alisher Navoiy, A. Temur, Ulug'bek, Boburni biladi. Vatanparlik, botirlik va mardlik tushunchalarini sharhlay olishga va misol keltirishga qiynaladi.

Milliy an'analar va qadriyatlar to'g'risida ilk tushunchaga ega. Badiiy kitoblarni qiziqib o'qiydi, ijobiy va salbiy qahramonlarni ajrata oladi.

Mehnatsevarligi Sinf xonasini yig'ishtirishga yordam beradi, lekin tengdoshlari bilan birgalikda ishlashni yoqtirmaydi. Uy - ro'zg'or yumushlarida kattalarga ularning qistovi bilan hohishsiz yordam beradi Mehnat qilishni yoqtirmaydi va o'zgalar mehnatini qadrlamaydi O'qishga munosabati salbiy, maktabga o'z hohishi bilan kelmaydi, darslarni o'z vaqtida va mustaqil bajarmaydi, darslarda passiv ishtirok etadi

Boshqa sifatlari turli narsalarni yasashni va qismlarga ajratishni yoqtiradi, uzoq vaqtgacha kek saqlaydi. Tez hafa bo'ladi. O'z kamchiliklarini sezmaydi. O'z xatolarida boshqalarni ayblaydi. Qahri qattiq, o'z imkoniyatlarini yuqori baholaydi. Boshqalardan yordam kutmaydi va so'ramaydi.

3. Pedagogik korreksiya (tuzatish)ni talab etadigan sifatlari:

Bolada o'z imkoniyatlarini to'g'ri baholash, boshqalarning fikr - mulohazasini to'g'ri qabul qilishga va boshqalarni hurmat qilishga, bir ishni oxiriga yetkazishga o'rgatish, sabr - chidamli va kechirimlilik his - tuyg'ularini tarbiyalash.

1 - 3 - sinflarda o'quvchilar bilan psixologik - pedagogik tashxis otkazishda quyidagi tashxis metodikalaridan foydalanish mumkin;

Sezgi 'Sehrli xaltacha" metodikasi -bola xaltadagi predmetlarni sifat ko'rsatkichlariga qarab (hajm, og'irligi, o'lchami))teri - taktil sezgisi orqali nimaligini topa olishi kerak

"Piramidkani yig" metodikasi – bola ko'zi bog'langan holda piramida doirachalarini ketma- ketlikda va katta - kichikligiga rioya qilib to'g'ri terishi talab qilinadi.

Qumli qog'ozdan yasalgan harflarni ko'zni yumib tanish.

Idrok 'Qismlardan butun yasa" metodikasi - 6 - 8 qismga bo'lingam syujetli rasmni 2 - 3 daqiqa ichida yig'ishi kerak

"Yetishmayotgan elementni top" metodikasi bola predmetining yetishmayotgan qismini topishikerak.

"Predmetning elementidan o'zini top" metodikasi. Turli tasvirlar ichidan harf, raqamlarni tanish

Tafakkur "To'rtinchisi ortiqcha" metodikasi -bu metodika 2 - 3 sinflarda qo'llanilganda predmetlarning rasmlaridan emas, balki so'zlarning o'zidan foydalanish mumkin Masalan ot, sifat, fe'l, ega/ Farida, Gulnora, Jo'rayeva, Sayyora.

"Qatorni davom ettir" metodikasi" - bolaning diqqatini va mantiqiy fikrlash jarayonlarini o'rganish imkoniyatini beradi

Mantiqiy masalar va topishmoqlar

Masalan; Yomg'ir yog'di. Qarg'a archa shoxiga qo'ndi Qarg'a qanday shoxga qo'ndi// ho'l shoxga qo'ndi

Hayol/Tasavvur 'Torens doirachalari "metodikasi - 1 - sinfda 5 ta, 2 - sinfda 6 ta, 3 - sinfda 8 ta doira berish mumkin, unda birlashtirilgan oirachalar soniga ahamiyat berish kerak/

Shaklni jonlantir' metodikasi - bunda turli xil geometrik shakllardan foydalanish mumkin

Berilgan mavzu bo'yicha hikoya tuzish

Mavjud bo'lmagan hayvon' rasmini chizish

Diqqat ikkita bir xil rasmni top 'metodikasi –bola vazifani bir daqiqa davomida bajarishi kerak.

Rasmlar ichidan o'xshamaydiganni top' – bola vazifani 1 daqiqa ichida bajarishi kerak

Rasmlardagi 10ta farqni top' – bola vazifani 1 - 2 daqiqa davomida bajarishi kerak.

"Shulte" jadvali metodikasi

Xotira 10 ta so'z metodikasi

Eslab qolgan rasmlarni topib ber' metodikasi

O'qigan hikoyani gapirib berish

8 - 10 qator she'r yodlash

4 -sinf

1. **Salomatligi** – yil davomida qanday kasalliklar bilan og'riqan, surunkali hastaliklari bor – yo'qligi.

2. **Oilasidagi psixologik iqlim**- Bolaning ota-onasi madaniyatli, tartibli va muloqatchan. Bolaning maktab hayotida ota-onasining ishtiroki o'rinli.

3. **Oilasidagi shaxslararo munosabatlar** - bola ota-onasi bilan samimiy munosabatda, ayniqsa onasiga barcha sirlarni ochiq ayta oladi.

4. **O'quv fanlar bo'yicha o'zlashtirishi** sinf rahbari bolaning chorak baholarini qayd etib boradi.

Yoqtirgan fanlari matematika, tasviriy san'at.

Yoqtirmagan fanlari rus tili, mehnat.

5. **Qiziqishlari, ishtiyoqi** rasm chizish, "Qiziqarli matematika" to'garagiga qatnashish.

6. **Qanday kasblarga moyil**, san'at sohasiga oid kasblardan rassomlik, tadbirkorlikka doir ishlarga moyilligi mavjud.

7. **Qanday kasblarni yoqtiradi?** Katta bo'lganda kim bo'lmoqchi Rassomlik kasbiga qiziqishi baland. Otasining kasbini (tadbirkorlik) davom ettirmoqchi.

8. **Oquvchining yaqqol ifodalangan xarakter xususiyati** Ijodkor,

tartibli, vazifalarni aniqlik bilan bajaradi. Biroz sekin xarakat qiladi, bir vazifani tugatmasdan boshqasini boshlamaydi.

9. **Tuzatishni, yahshilashni talab etadigan xususiyatlar:** Vaqtdan unumli foydalanishni, bir vazifadan ikkinchisiga o'tish jarayoni ustida ishlash.

10. Psixologik- pedagogik tashxis xulosalari

	Metodikaning nomi	Natijalari
	Belgilarni qo'yib chiq	2 daqiqada mavjud 140 shakllardan 100 tasiga to'g'ri belgilarni qo'yib chiqdi
	Yoddan yoz	2 daqiqada berilgan 10 ta so'z va 10 ta geometrik shakllardan 8ta va 5 tasini to'g'ri ketma ketlikda yoddan yozib berdi
	Kim bo'lsam ekan? Metodikasi	Rassomlik kasbiga moyilligi baland
	"Ota-onamning kasbi" insho	Otasining kasbini davom ettirmoqchi

11. **Psixologik –pedagogik tashxis natijalari** - Bola o'z yoshiga mos fikrlash qobiliyati va dunyoqarashiga ega. Bilim saviyasi yuqori. Ishlash tezligi biroz sust.

Dastlabki kasbiy maslahat - Otasining kasbi va boladagi mavjud qobiliyatni uyg'unlashtirib dizayner-arxitektor kasbini tanlash tavsiya etiladi.

5-sinf

1. Jismoniy rivojlanish ko'rsatkichlari;

Bo'yi 128sm

Vazni 25 kg

Salomatligi; sog'lom, 2 guruh

2. Bilish psixik jarayonlari va individual-psixologik xususiyatlari;

Sezgilari - predmetlarni og'ir-yengil, katta-kichik, yumshoq-qattiq, dag'al-silliq, kabi hislatlarining rivojlanganlik darajasi aniqlanadi.

Idroki – bola vazifani bir marta ko'riganda esda tutadi va tushuncha hosil qiladi.

Tafakkuri - mantiqiy fikrlash qobiliyati yahshi, mantiqiy masalalarni onson yechadi.

Xayoli – tasavvuri ijodiyliigi, gaplar antiqaligi va bir biri bilan bog'langanligi.

Diqqati – diqqati jamlangan, 2-3 daqiqa ko'rgan narsani ketma-ketligini eslab qolishga ulgurdi, kam vaqt sarfladi.

Xotirasi – bola 2-3 daqiqa ko'rgan geometrik shakllarni va sonlarni aniq

eslab qoldi va ketma-ketligini buzmad.

Temperamenti - test natijalariga ko'ra, sustlashgan, tez tushkunlikka tushadi, flegmatik, sekin ishlaydi, tez toliqadi.

Psixologik korreksiya [tuzatish] ni talab etadigan sifat, xususiyatlari – O'quvchi diqqatining barqarorligi, xotirasining eslab qolish tezligi va hajmi ustida ishlash.

3. Ijtimoiy-ma'naviy sifatlarning shakllanganligi;

-Muomala madaniyati (культура общения) tengdoshlariga qaraganda kattalar bilan muloqotga doir, notanish odamlar orasida o'zini yo'qotib qo'yadi. Sinfdagi qoidalarga rioya qiladi, o'z hatti-harakatini boshqara oladi. Boshqalardan yordam so'rashga qo'rqadi va birovga yordam ko'rsatishni bilmaydi. Axloqiy-ma'naviy me'yorlarga rioya qiladi.

-Kattalariga, atrofdagilarga, tengdoshlariga .munosabati. Bitta yaqin o'rtog'i bor, saranjom- sarishtalik va tartib- intizomni xush ko'radi. Atrofdagilarga munosabati yaxshi. Mashg'ulot va topshiriqlarni bajarishda jiddiy, maqtovg'a moyil, lekin yutuqqa intilmaydi. Jamoaviy hamkorlik va yangi ijtimoiy muhitga moslashish ko'nikmalari sust.

-Vatanparvarligi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi haqida tushunchaga ega; O'zbekiston Respublikasi -bu asosiy qonun, 8-dekabr - Konstitutsiya kunligini, O'zbekiston gerbi bayrog'i'ni biladi va madhiyani yoddan aytib bera oladi. Buyuk ajdodlarimiz, mashhur shaxslardan Alisher Navoiy, A.Temurni biladi. Vatanparvarlik, botirlik, mardlik tushunchalarini sharhlay oladi. Milliy an'analar va qadriyatlar to'g'risida ilk tushunchaga ega Badiiy kitoblarni qiziqib tinglaydi, ijobiy va salbiy qahramonlarni ajrata oladi. O'zbekiston tarix faniga qiziqishi yuqori.

-Mehnatsevarligi Sinf xonasini yigishtirishga yordam beradi, lekin tengdoshlari bilan ishlashni yoqtirmaydi. Uy – ro'zg'or yumushlarida kattalarga yordam beradi. Mehnatsevar va o'zgalar mehnatini qadrlay oladi

-O'qishga munosabati (yaxshi, maktabga o'z xohishi bilan keladi, darslarni o'z vaqtida bajaradi, darslarda faol ishtirok etadi

-Boshqa sifatlari rasm chizishni yoqtiradi, ko'ngilchan. Tez xafa bol'adi va tezda xafagarchilikni unutadi. Rahmdil, lekin o'z kuchiga ishonmaydi. Ozgina qiyinchilikdan tushkunlikka tushib qoladi, irodasi bo'sh, o'zidan kattalardan doim yordam kutadi.

4. Pedagogik korreksiya (tuzatish) ni talab etadigan sifatlari;

O'z kuchiga ishonmaslik, o'ta uyatchanlik, tez tushkunlikka tushush, tengdoshlari bilan muloqotning yetarli emasligi.

6-7 sinf

1. Jismoniy rivojlanish ko'rsatkichlari

Bo'yi 131sm

Vazni 30kg

Salomatligi sog'lom, 2 guruh

2. Bilish psixik jarayonlari va individual-psixologik xususiyatlari

Sezgilari- predmetlarni og'ir-yengil, katta-kichik, yumshoq-qattiq, dag'al-silliq, kabi hislatlarining rivojlanganlik darajasi aniqlanadi.

Idroki - bola kuzatuvchan, predmetli idrok etish qobiliyati shakllangan, idroki umumlashtirilgan.

Tafakkuri - ongli, analiz, sintez, solishtirish jarayonlari yahshi rivojlangan, vazifani kam vaqt sarflab, aniq bajardi.

Xayoli – tasavvuri ijodiyligi, antiqaligi, vazifada ishlatgan o'hshash so'zlarning originalligi tasavvuri boyligidan dalolat beradi va biroz parishonligi bor.

Diqqati – diqqati jamlanmagan, vazifani diqqatni bo'lmasdan, bosim bilan eshitishga harakat qiladi.

Xotirasi– bolada eslab qolish qobiliyati yahshi rivojlangan, uzoq muddatliligi, operativlik kabi hususiyatlar mavjud. Vazifada aniqlanishicha, ko'ruv va eshitish xotirasi yahshi rivojlangan. Gaplar ketma – ketligi tartibsiz.

Temperamenti test natijalariga ko'ra, tez, harakatchan, jamoani boshqarishga intiladi. Xollerik.

Psixologik korreksiya [tuzatish] ni talab etadigan sifat, xususiyatlari

O'quvchi diqqatining barqarorligi, xotirasining operativligi, xayolini vaqt bilan uygunlashtirish ustida ishlash

3. Ijtimoiy-ma'naviy sifatlarning shakllanganligi;

-Muomala madaniyati tengdoshlari va kattalar bilan muloqotga doir notanish odamlar orasida o'zini tutishni biladi. Sinfdagi qoidalarga rioya qiladi, o'z hatti-harakatini boshqara oladi. Boshqalardan yordam so'rashga uyaladi va birovlarining maslahatini tan olmaydi. Kattalar oldida axloqiy-ma'naviy me'yorlarga rioya qiladi.

-Kattalariga, atrofdagilarga, tengdoshlariga ..munosabati Bir nechta

yaqin do'stlari bor, tartib- intizomni xush ko'radi va atrofdagilarni shunga chaqiradi. Atrofdagilarga munosabati yaxshi. Mashg'ulot va topshiriqlarni bajarishda jiddiy, maqtovga moyil, yutuqqa intiladi. Jamoaviy hamkorlik va yangi ijtimoiy muhitga onson moslashadi, muloqatchan.

-Vatanparvarligi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi haqida tushunchaga ega; 8-dekabr Konstitutsiya kuniligini, O'zbekiston gerbi, bayrog'ini qabul qilingan sanalarni biladi va madhiyani yoddan aytib bera oladi. Vatanparvarlik, botirlik, mardlik tushunchalarini sharhlay oladi. Milliy an'analar va qadriyatlar to'g'risida tushunchasi shakllangan. Tarixiy shahslar haqida kitoblarni qiziqib o'qiydi, ular haqida o'z tasavvuriga ega.

-Mehnatsevarligi Jamoat hasharlarini tashkillashtirishda yordam beradi, lekin tengdoshlari bilan ishlashni yoqtirmaydi. Uy – ro'zg'or yumushlarida kattalarga yordam beradi. Mehnatsevar, ishlarni tez bajarishga intiladi va o'zgalar mehnatini qadrlay oladi.

-O'qishga munosabati yaxshi, maktabga 'z xohishi bilan keladi, darslarni o'z vaqtida bajaradi, darslarda faol ishtirok etadi

-Boshqa sifatlari tashkilotchilik qobiliyati yahshi rivojlangan.

4. Pedagogik korreksiya (tuzatrish) ni talab etadigan sifatlari;

Vaqtning unumli taqsimlash, hayol parisonlikni boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish.

Darsning psixologik tahlili

Darsning psixologik tahlili deganda, uning ta'lim samaradorligini ta'minlashi tushuniladi. O'qituvchi yoki psixolog darsni psixologik tahlil qilishdan avval dars o'tayotgan o'qituvchining roziligini olishi maqsadga muvofiq. Psixologik tahlil o'qituvchi va o'quvchining qobiliyati, qiziqishi, temperamenti, xarakter xususiyatlari, idrok, diqqati, esda qoldirish jarayoni, xayol-fantaziyasining rivojlanganligi, nutq xususiyatlari kabilarni o'rganish bilan xarakterlanadi. Tahlil etuvchi dars jarayonida o'qituvchining pedagogik mahorati, qobiliyatlari, o'zini tutishi, ta'lim-tarbiyaning psixologik asoslariga suyanishini, o'quvchilarning faolligi, xulqiy-psixologik holatlarini o'rganadi. Psixolog dars tahlilida o'qituvchining qanday ta'lim va tarbiya metodlaridan, shuningdek, psixologik metodlardan foydalana olish mahoratiga ham diqqatini qaratadi. Jumladan, suhbat, kuzatish, eksperiment (tajriba), test, anketa, so'rovnomasi kabi metodlardan oqilona foydalanishiga e'tiborni qaratadi.

Darsning psixologik tahlil etilishi pedagoglarga o'quvchilarning dars mashg'ulotini qanday idrok etishini aniqlab beradi.

O'quvchi shaxsiga psixologik tavsifnoma

1. Umumiy ma'lumotlar: ismi sharifi, tug'ilgan yili, o'qiydigan guruhi, jismoniy rivojlanishi, sog'ligi.
2. Oiladagi o'zaro munosabatlar: turmush shart-sharoitlari, ota-onasining mavqei, ish joyi, o'zaro munosabatlar, tarbiya yo'nalishlari (erkalatish, kamsitish, zug'um o'tkazish, nizolar, tinch yashash, hamkorlik kabilar).
3. O'quvchining qiziqishlari: texnika, sport, musiqa, o'qish kabilarga (salbiy qiziqishlari bo'lsa ko'rsatiladi)
4. Oilada yuzaga keladigan kelishmovchiliklar bo'lsa sabablari.
5. Oilada dam olish qanday tashkil etilgan?
6. O'quvchining do'stlari, o'rtoqlari bormi, ular uning uyida bo'lib turadilarmi?
7. Oilada o'zaro yordam uyushtiriladimi?
8. O'quvchi ota-onasining ishini, ularning tanishlarini biladimi?
9. Uyda o'quvchining o'z xonasi, burchagi bormi?
10. Guruhidagi ahvoli (uni yaxshi ko'radilarmi, obro'si bormi)
11. Guruhidagilarga munosabati (ularni yaxshi ko'rishi, befarqligi, do'stlari, kim bilan janjallashgan, sababi)
12. O'qishda bo'lish unga yoqadimi? (nimani qadrlaydi)
13. O'zlashtirishi, bilim darajasi.
14. Og'zaki va yozma nutqining rivojlanishi, muomala madaniyati.
15. Diqqatining xususiyatlari.
16. Esda olib qolish tezligi.
17. Mustaqil fikrlash doirasi kengligi yoki torligi.
18. Fantaziyasi, xayoli qanday?
19. O'z-o'zini nazorat qila olishi (hatti-harakatini kuzatiladi)
20. Mehnatga munosabati (qishloq xo'jalik ishlaridagi, shanbalik, obodonlashtirish ishlaridagi ishtiroki)
21. Intizomi, tartibliligi, ozodaligi.
22. Orzulari, e'tiqodlari.
23. Qobiliyatlari (sport, musiqa, rasmga, texnika kabilarga)
24. Temperament xususiyatlari.
25. Xarakter xislatlari.
26. Irodaviy xususiyatlari.
27. Aqliy rivojlanish darajasi (o'rtacha, past, yuqori)
28. Umumiy xulosa va tavsiyalar.

O'quvchilarning individual-psixologik xususiyatlari

Temperament - lotincha "aralashma" yoki qismlarning nisbati, degan ma'noni bildiradi. Temperament - shaxsning hissiy qo'zg'aluvchanligi va umumiy

harakatchanligi bilan sifatlanadigan individual xususiyatlar yig'indisi. Temperament - inson faoliyatida uning asab tizimi tipining namoyon bo'lishi. Temperament his -tuyg'ularning paydo bo'lish tezligi va kuchida hamda kishining umumiy harakatchanligida namoyon bo'ladigan individual - psixologik xususiyatlarining majmuidir. Agar turli odamlar temperamentlari taqqoslab ko'rilsa, unda temperamentlarning xususiyatlari jihatidan o'xshash juda ko'p guruhi borligi aniqlangan. Ana shu asosda eramizning 1-asrlarida bir necha turli temperament tiplari haqida taxmin qilingan. Bunda temperament tipi deganda, odamlarning qandaydir juda ko'p guruhlarini ifodalovchi psixik xususiyatlarini yig'indisi tushunilgan. Temperamentni 1-marta eramizdan oldingi 5 asrda yashagan vrach Hippokrat 4 ta tipga ajratadi, hozir bu tiplar Hippokrat tiplari deb ataladi. Tiplar quyidagicha nomlangan: "Sangvinik"(qon), "Xolerik"(safro), "Flegmatik"(balg'am), "Melanxolik" (qora o't). Hozirgi paytda tushunchalar yangicha mazmun kasb etmoqda. Temperament tiplarining psixologik tavsifi quyidagi asosiy xususiyatlar bilan aniqlanadi:

1. Senzitivlik, ya'ni psixik reaksiyani yuzaga keltirmoq uchun zarur bo'lgan nihoyatda kuchsiz tashqi taassurot kuchiga qarab xulosa chiqarish.

2. Reaktivlik - bir xil kuch bilan ta'sir qiluvchi tashqi va ichki taassurotlarga odam qanday kuch bilan emotsional reaksiya qilishiga qarab xulosa chiqarish - hissiylik va ta'sirlanuvchanlik.

3. Faollik - odam qanday faollik darajasi bilan tashqi olamga ta'sir etishi va maqsadlarini amalga oshirilishida tashqi hamda ichki qarshiliklarni faollik bilan yengishidir.

4. Reaktivlik va faollikning o'zaro munosabati - bu hakda biz odamning faoliyati ko'p jihatdan nimaga bog'liqligiga qarab, ya'ni tasodifiy tarzdagi tashqi yoki ichki sharoitlariga (kayfiyat va boshqa) yoki maqsadlarga intilish va niyatlarga bog'liqligiga qarab xulosa chiqarish.

5. Reaksiya tempi - bu hakda har turli psixik reaksiyalar va jarayonlarning o'tish tezligiga, ya'ni harakat tezligiga, nutq tempiga, farosatlilikka, aql tezligiga qarab xulosa chiqaramiz.

6. Harakatlarning silliqligi va unga qarama -qarshi sifat bo'lgan rigidlik (qotib qolganlik). O'zgaruvchan tashqi sharoitlarga qanday yengillik bilan yoki sust va qoloqlik bilan moslasha olish.

7. Ekstrovertirovanlik va introvertirovanlik.

Sangvinik - yuksak reaktivlik. Bo'lar - bo'lmas narsalarga qattiq xoxolab kulaveradi. Muhim bo'lmagan fakt qattiq jahlini chiqaradi. Diqqatini jalb qilgan hamma narsalarga tetik va zo'r qo'zg'alish bilan javob beradi. Imo - ishoralari va harakatlari yaqqol ko'rinib turadi. Uning aft - basharasiga qarab kayfiyatining qandayligini, narsalarga yoki odamga bo'lgan munosabatlarini bilish oson. Diqqatini tez bir joyga to'playdi. Sust senzitivlikka ega. Sezgirlik chegarasi yuksak. Juda kuchsiz tovushlarni va yorug'lik qo'zg'ovchilarni payqamaydi. Aktivligi yuksak, juda g'ayratli va ishchan, darslarda tez - tez qo'l ko'tarib turadi, toliqmasdan uzoq vaqt ishlashi mumkin, yangi ishlarga g'ayrat bilan kirishadi.

Faolligi va reaktivligi muvozanatli. Uni intizomga chaqirish oson. U o'z hissiyotlarining namoyon bo'lishini va o'zining ixtiyorsiz harakatlarini tez ushlab qola oladi. Harakatlari shiddatli, nutqi tez, yangi ishga tezlik bilan kirishadi, diqqatini tez to'playdi. Aqli tez ishlaydi, topqir. Harakatlari nihoyat darajada silliqlik xususiyatiga ega. Hissiyotlari, kayfiyatlari, qiziqishlari va intilishlari juda o'zgaruvchan. U yangi kishilar bilan tez kirishib ketadi. Yangi talablar, yangi sharoitga osonlik bilan o'rganadi. Bir ishdan ikkinchi ishga tez ko'cha oladi. Malakalarni tez o'zlashtiradi va tez qayta o'zgartiradi. Aqli ixcham. Ekstrovertirovanlik xususiyatiga ega. O'tgan va kelajak hayot haqida tasavvurlariga qaraganda ko'proq tashqi taassurotlarga javob beradi.

Xolerik - xuddi sangvinik kabi sust senzitivlik, yuksak reaktivlik hamda faollik bilan ajralib turadi, lekin faollikdan reaktivlik ustunlik qiladi. SHuning uchun u tinimsiz o'zini ushlay olmaydigan, betoqat, serzarda. Sangvinikka qaraganda ozroq silliq va ko'proq qotib qolgan. SHuning uchun intilishlari va qiziqishlarida katta barqarorlik, zo'r qat'iylik bor, diqqatini kuchirishda qiyinchilikka uchraydi. Psixik tempi tez. Bir ishni boshlasa oxiriga yetkazadi.

Flegmatik - senzitivligi sust, hissiy qo'zg'aluvchanligi oz, kuldirish, jahlini chiqarish, kayfiyatini buzish qiyin. Hamma bir narsa yuzasidan qattiq kulganda u vazminligicha qolaveradi. Katta ko'ngilsiz hodisa yuz berganda ham osoyishtaligini buzmaydi. Imo - ishoralari oz, harakatlari ifodasiz. g'ayrati, ishchanligi bilan ajralib turadi. Yuksak faolligi oz, reaktivligidan ancha ustunlik qiladi. CHidamliligi, matonati, o'zini tuta bilish bilan ajralib turadi. Harakatlarining tempi va nutqining tempi sust, ifodasiz. Diqqatini sekinlik bilan to'playdi. Rigid (qotib qolgan), diqqatini qiyinchilik bilan ko'chiradi. Yangi sharoitga qiyinchilik bilan moslashadi. Introvertirovanlashgan. Yangi odamlarga qiyinchilik bilan qo'shiladi. Tashqi taassurotlarga qiyinchilik bilan javob qaytaradi.

Melanxolik - yuksak senzitivlik xususiyatiga ega. Sezgirligi yuksak (sezgi chegaralari yuqori). Arzimagan sababga ko'ra, ko'zlaridan yosh oqib ketaveradi. Nihoyatda arazchan, sekin yig'laydi. Samimiy, juda oz kuladi, faolligi sust. O'ziga ishonmaydi, tortinchoq, ozgina qiyinchilik tug'iladigan bo'lsa, qo'lini yuvib qo'ltig'iga urib qo'ya qoladi. G'ayratsiz, qat'iy emas. Diqqati tez chalg'iydi, barqaror emas. Psixik tempi sust, rigid (qotib qolgan). Introvertirovanlik xususiyatiga ega.

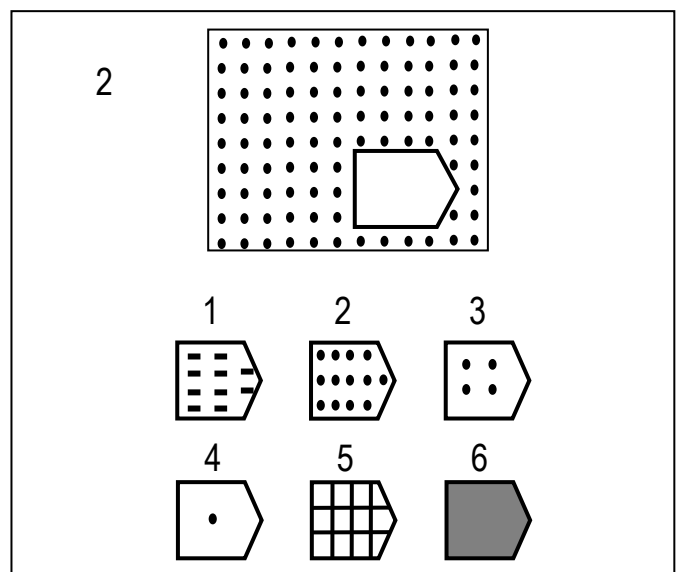
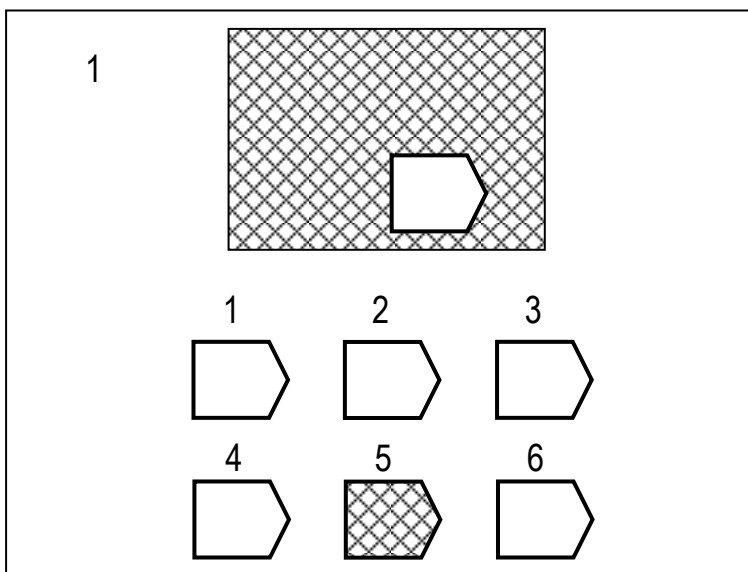
PSIXOLOGIK TESTLARDAN NAMUNALAR

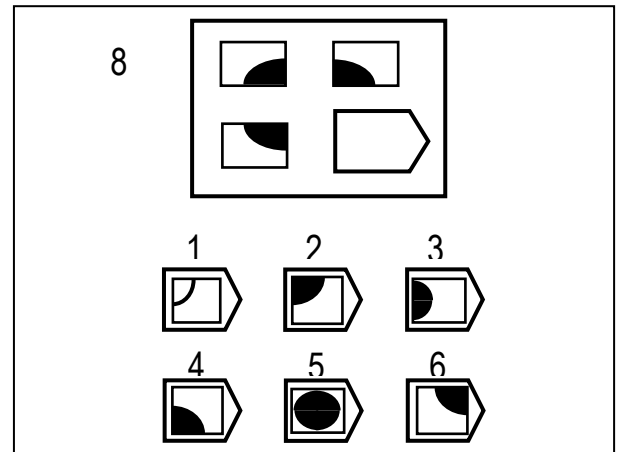
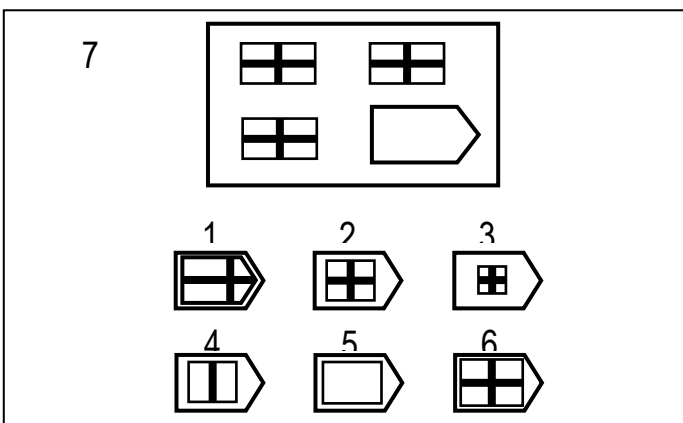
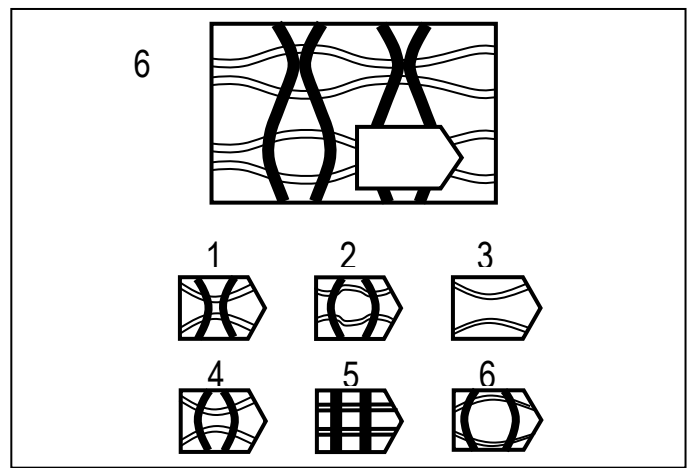
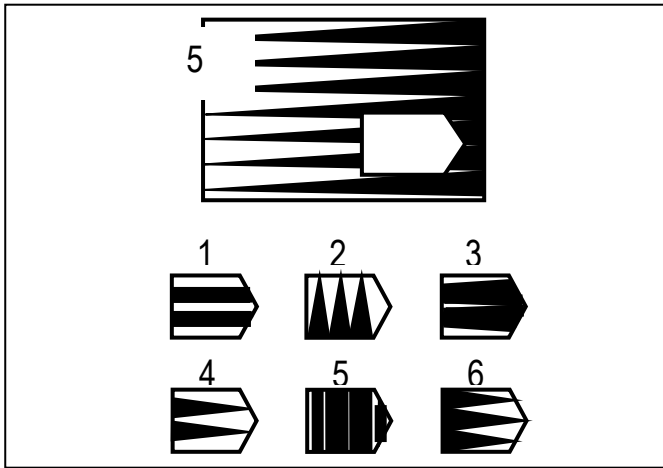
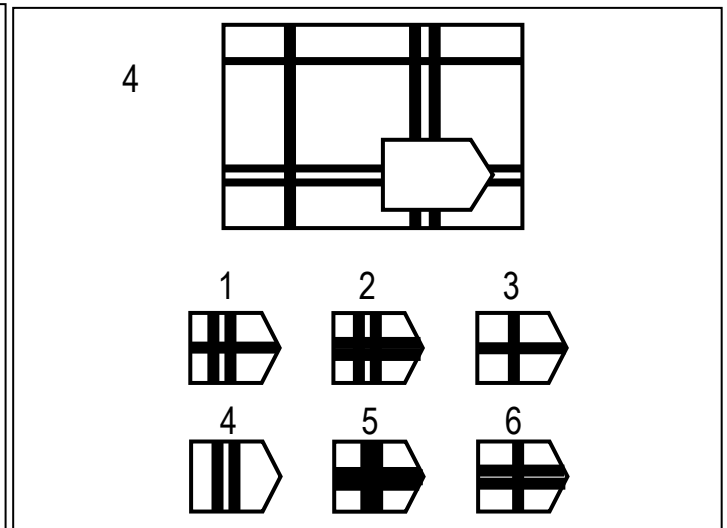
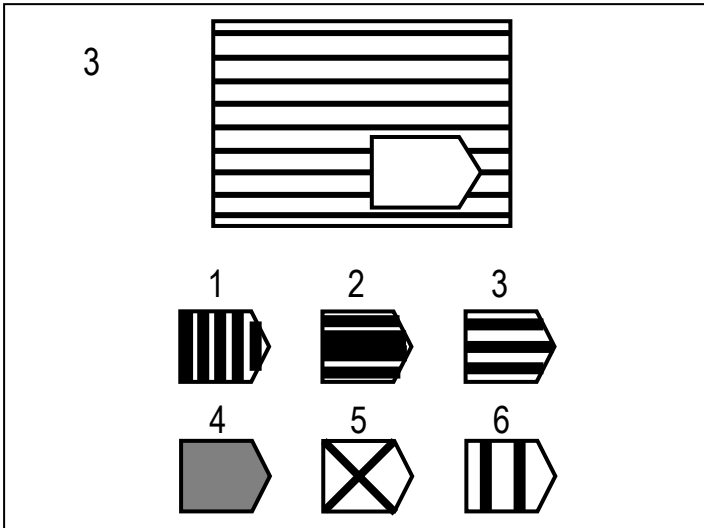
IQ

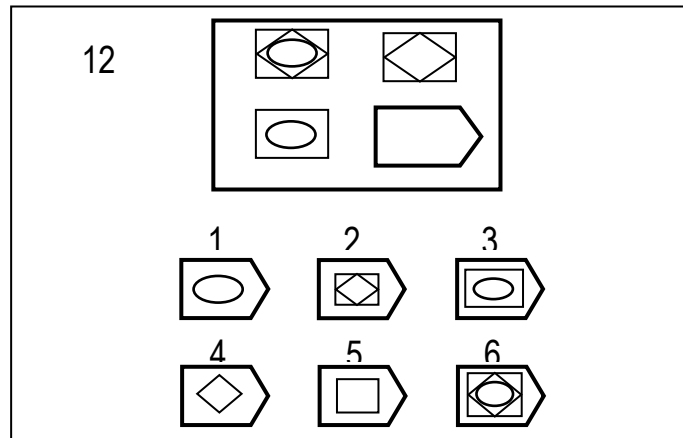
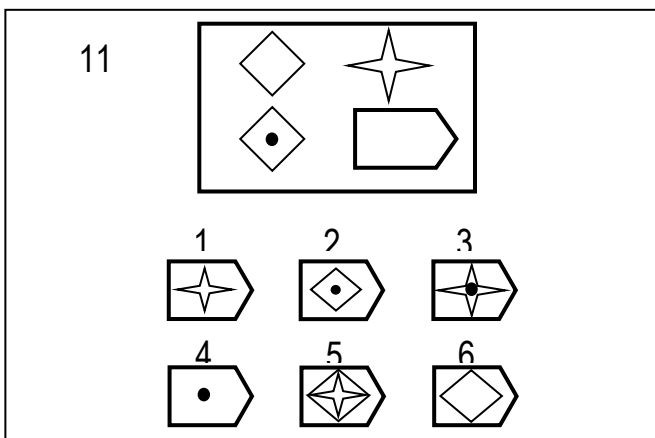
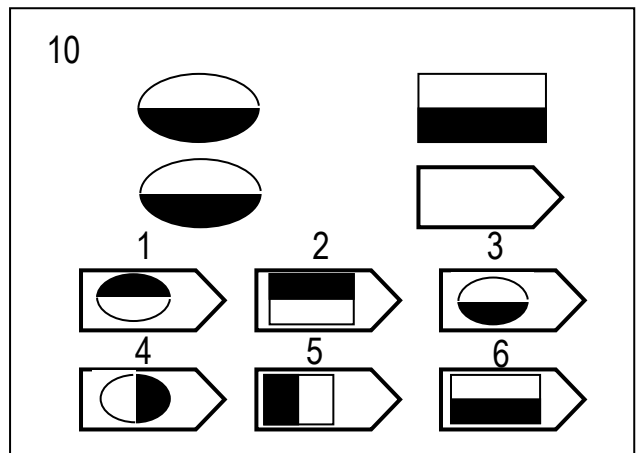
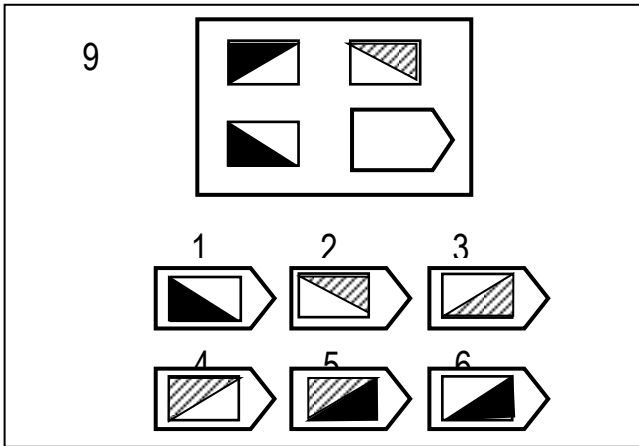
Aqliy kamolotni aniqlash. (Raven testi)

Ko'rsatma: Test topshiriqlarini tekshiriluvchi tomonidan bajarilishi uchun 30 minut vaqt beriladi. Test topshiriqlarni bajarayotganda avval topshiriqni diqqat bilan kuzating va so'ngra uni to'g'ri tushunganingizga ishonch hosil qiling. Biror topshiriq ustida uzoq to'xtalib vaqtingizni behuda sarf etmang, agarda biror masalani yechishga ko'zingiz yetmasa, u holda navbatdagi topshiriqqa o'tganingiz ma'qul. Testda yechimsiz "chigal" topshiriqlar yo'q, agar yaxshilab o'ylansa, bu taqdirda ularning hamma masalalari yechiladi. Eng muhimi shuki, har bir topshiriqqa asos qilib olingan belgi yoki tartibni topa olsangiz, demakki uni oson yecha olasiz. SHuni nazarda tutish lozimki, topshiriqdan- topshiriqqa o'tgan sayin masalalar murakkablashib boradi. Test-topshiriqlar yechilayotganida "tavakkal" javobni yozish kerak emas. Agar siz biron-bir qarorga kelsangiz, javobingiz to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligini tekshirib ko'ring, agar mobodo bu javob sizni qoniqtirsa, uni yozib qo'ying. Topshiriqlarning javobi faqat bitta bo'lishi mumkin. Test topshiriqlarini hamma ham yarim soat ichida yecha olmaydi. SHuning uchun barcha topshiriqlarni tartib bilan yechaman deb urinib o'tirmang. Bir topshiriqni yecha olmasangiz, uni qo'yingda, boshqasiga o'ting. Navbatdagi yechilgan topshiriq avval yechilmagan masalalarni yechishga yo'nalish beradigan bo'lsa, undan foydalaning. Muhimi shuki, agarda topshiriqni yecha olmasangiz ruhingizni tushirmang, uni unutingda navbatdagi topshiriqqa butun kuchlaringizni safarbar qiling.

Tushunmagan joylaringiz bo'lsa, u holda testni bajarishga kirishishdan oldin so'rab oling. Agar tushungan bo'lsangiz Sizga omad tilaymiz. Marhamat ishga kirishing!

11

1 2 3

4 5 6

12

1 2 3

4 5 6

13

1 2 3 4

5 6 7 8

14

1 2 3 4

5 6 7 8

15

1 2 3 4

5 6 7 8

16

1 2 3 4

5 6 7 8

17

○	⊕	⊙
⊕	⊗	⊙
○	⊕	⬡

1 2 3 4

5 6 7 8

18

□	◻	◻
◻	◻	◻
◻	◻	⬡

1 2 3 4

5 6 7 8

19

●	+	⋈
+	⋈	●
⋈	●	⬡

1 2 3 4

5 6 7 8

20

⊕	⊕	⊕
◆	◆	◆
+	+	⬡

1 2 3 4

5 6 7 8

21

●	⋈	+
⋈	+	●
⊕	⊕	⬡

1 2 3 4

5 6 7 8

22

□	◉	◆
◊	■	○
●	◊	⬡

1 2 3 4

5 6 7 8

23

1 2 3 4

5 6 7 8

24

1 2 3 4

5 6 7 8

25

1 2 3 4

5 6 7 8

26

1 2 3 4

5 6 7 8

27

1 2 3 4

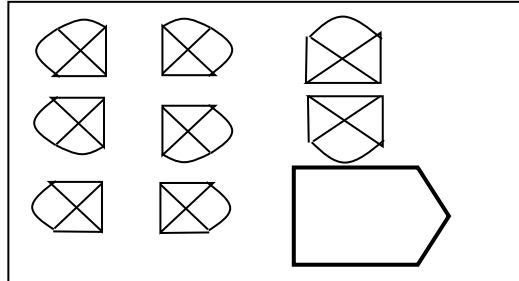
5 6 7 8

28

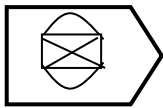
1 2 3 4

5 6 7 8

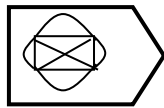
29

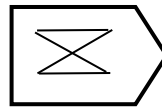
1

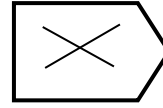
2

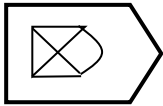
3

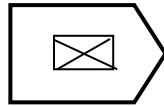
4

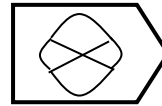
5

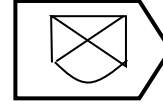
6

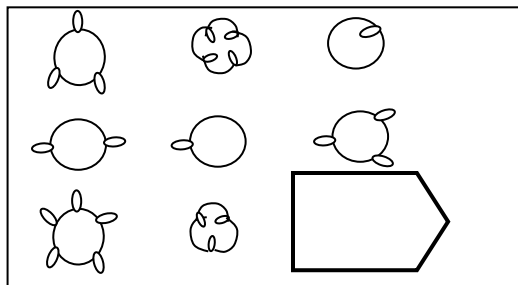
7

8

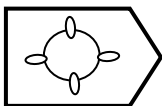

30

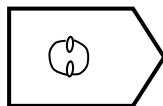

0

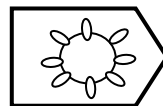
1

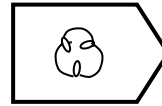
2

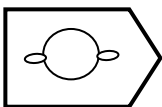
3

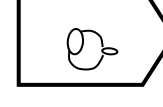
4

5

6

7

8

Maktabgacha tarbiya yoshdagi bola shaxsi va shaxslararo munosabatlarini tashxis qilish.

Maqsad: Pedagog psixologlarni maktabgacha tarbiya yoshdagi bolalarning shaxsi va shaxslararo munosabatlarni tashxis qilishga o'rgatish hamda ko'nikma va malakalarini shakllantirish.

Bog'cha yoshidagi bolalar shaxsining shakllanishiga ko'ra, bu davrni 3 bosqichga ajratish mumkin:

- birinchi davr - 3- 4 yosh oralig'ida bo'lib, emotsional jihatdan o'z-o'zini boshqarishning mustahkamlanishi bilan bog'likdir;

- ikkinchi davr - 4- 5 yoshni tashkil qilib, axloqiy o'z-o'zini boshqara olish bilan bog'liq;

- uchinchi davr esa, shaxsiy ishchanlik va tadbirkorlik xususiyatlarini shakllanishi bilan tavsiflanadi.

Maktabgacha davrda axloqiy tushunchalar borgan sari qa'tiylasha boradi. Axloqiy tushunchalar manbai sifatida ularning ta'lim-tarbiyasi bilan shug'ullanayotgan kattalar, shuningdek, tengdoshlari ham bo'lishi mumkin. Axloqiy tajribalar asosan muloqot, taqlid qilish, jarayonida, kattalarning maqtov va tanqidlari ta'sirida o'tadi hamda mustahkamlanadi. Bu baho va maqtovlar bolaning muvaffaqiyatga erishishiga bo'lgan harakatlarining rivojlanishida muhim o'rin tutadi.

Bog'cha yoshidagi davrda bolalarda muloqotning yangi motivlari yuzaga keladi, bu shaxsiy va ishbilarmonlik motivlaridir. SHaxsiy muloqot motivlari – bu bolani tashvishga solayotgan ichki muammolar bilan bog'liq, ishbilarmonlik motivi esa, u yoki bu ishni bajarish bilan bog'liq bo'lgan motivlardir. Bu motivlarga asta-sekinlik bilan bilim, ko'nikma va malakalarni egallash bilan bog'liq o'qish motivlari quyidagi: 3-3,5 yoshlar oralig'ida o'zlarining muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizliklariga o'z munosabatlarini bildiradi va bu munosabat, asosan o'zlariga beradigan baholar asosida shakllanadi. 4 yoshli bolalar esa, o'z imkoniyatlarini real baholay oladilar. Lekin, 4-5 yoshli bolalar hali shaxsiy xususiyatlarini idrok etishga va baholashga qodir emaslar, shuningdek o'zlari haqida ma'lum bir xulosani bera olmaydilar. O'z-o'zini anglashi layoqati katta bog'cha yoshida rivojlanib, avval u qanday bo'lgani va kelajakda qanday bo'lishini fikrlab ko'rishga harakat qiladilar.

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bola shaxsini tadqiq qilish juda murakkab jarayondir, chunki ko'pgina shaxsni tadqiq qilish metodlari, katta yoshli odamlarga mo'ljallangan va bolani o'z-o'zini tahlil qilish imkoniyatlariga asoslanmagan. Bundan tashqari psixodiagnostika yordamida o'rganaladigan shaxs sifatleri maktabgacha tarbiya yoshida to'liq shakllanmagan va beqarordir.

Bolalar psixodiagnostikasi ixtiyorida faqat maxsus proektiv metodlar ya'ni bolani yutuqqa erishish motivlari va xavotirlanish holatlarini o'rganish metodlari mavjuddir yoki shaxs sifatlarini baholashda ekspert metodlaridan foydalanish mumkin. Bunda ekspert sifatida bolani yaxshi biladigan kattalar, tarbiyachilar, ota-

onalar maydonga chiqadilar. Faqat ana shunday tarzda bolani shaxs sifatlariga baho bera olish imkoniyatlariga ega bo'lamiz.

Birinchi metodikamiz bolalardagi yutuqqa erishish motivining taraqqiyot darajasini baholashga mo'ljallangan. Bunda maktabgacha tarbiya yoshdagi bolalarning har-xil vaziyatlardagi faoliyatida muvaffaqiyatga faol intilishlari tadqiq qilinadi. Yutuqqa erishish motivi shaxsga tug'ma holatda berilmaydi. Balki maktabgacha tarbiya yoshida shakllanib borib, bola maktabga qabul qilinayotgan davrga kelib, bola beqaror shaxs sifatiga aylanishi mumkin. 5-6 yoshli bolalarda, ushbu ehtiyoj ularning individual sifatlarida bir-biridan juda katta farqlanadi. Bunda yutuqqa erishish motivi kuchli bo'lgan bolalar asosan hayotida juda katta muvaffaqiyatlarga erishadilar. Agar ushbu ehtiyoj sust rivojlangan bo'lsa, u holda omadsizliklardan qochish motivi bolalarda yuqori o'rinda turadi.

1-bo'lim

(Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilari 6-7 yoshli bolalar uchun)

Bola bilan aloqa o'rnatish va ixtiyoriy xulq – atvorning rivojlanish darajasini aniqlash metodikasi

Mazkur metodika L.Krasil'nikova tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, «ha» va «yo'q demagin» deb nomlanadi.

Ko'rsatma: Biz sen bilan hozir bir o'yin o'ynaymiz. Men senga savollar beraman, sen ularga javob berasan. Lekin savollarimga «ha» va «yo'q» degan so'zlar bilan javob bermasliging kerak. Masalan, sendan «o'yinchog'ing bormi?» deb so'rasam, sen «ha» demasdan «Menda - o'yinchoq bor» yoki «O'yinchog'im bor» deya javob berishing kerak. Yoki men sendan «Odamlarning qanoti bormi?» deb so'rasam, sen «yo'q» demay, «Odamlarda qanot yo'q deb» javob berishing kerak, tushundingmi? Qaysi so'zlarni aytmasliging kerak?

Agar bola tushunmasa, ko'rsatma qaytariladi.

Metodika materialini 10 ta «ha» javobiga, 10 ta «yo'q» javobiga ega va 5 ta betaraf so'voldan iborat.

Savollar.

1. Isming nima?
2. Sen o'g'il bolamisan yoki qiz bolamisan?
3. Sen bog'chaga borasanmi?
4. Bog'chaga borish senga yoqadimi? (Bog'chaga bormasa) Bog'chaga borgin keladimi?
5. Bog'chadan uzoqda turasizlarmi? (Bog'chaga bormasa) O'rtoqlaring bog'chaga boradimi?
6. Muzqaymoqni yaxshi ko'rasanmi?
7. Muzqaymoq qanday rangda bo'ladi.
8. Qora rangli muzqaymoq yeganmisan?
9. Sen qo'lda yura olasanmi?

10. Sen uchishni bilasanmi?
11. Adajoning qo'g'irchoq o'ynaydilarmi?
12. Kechasi quyosh chiqadimi?
13. Bo'ri quyondan qo'rqadimi?
14. SHifokorga borishdan qo'rqasanmi?
15. SHifokor kiyimi qanday rangda?
16. SHifokorlar bolalarning sochini oladimi?
17. Sening isming... mi? (Boshqa ism aytiladi)
18. Sigir uchishni biladimi?
19. Sen hozir uxlayapsanmi?
20. Sen maktabga borasanmi?
21. Hozir boshingda qalpog'ing bormi?
22. Qishda o't bo'ladimi?
23. O't oq rangda bo'ladimi?
24. Qor qanday rangda bo'ladi?
25. Qor issiqmi?

Natijalarni baholash.

To'g'ri javoblar – qoida buzilmay berilgan javoblar.

Noto'g'ri javoblar – qoidani buzib berilgan javoblar.

Eslatma: bolaning sukut saqlashi, bosh silkitishi, xatosini to'g'rilashi to'g'ri javob bo'lib hisoblanadi.

To'g'ri javoblar miqdori 11 tadan kam bo'lmasligi kerak.

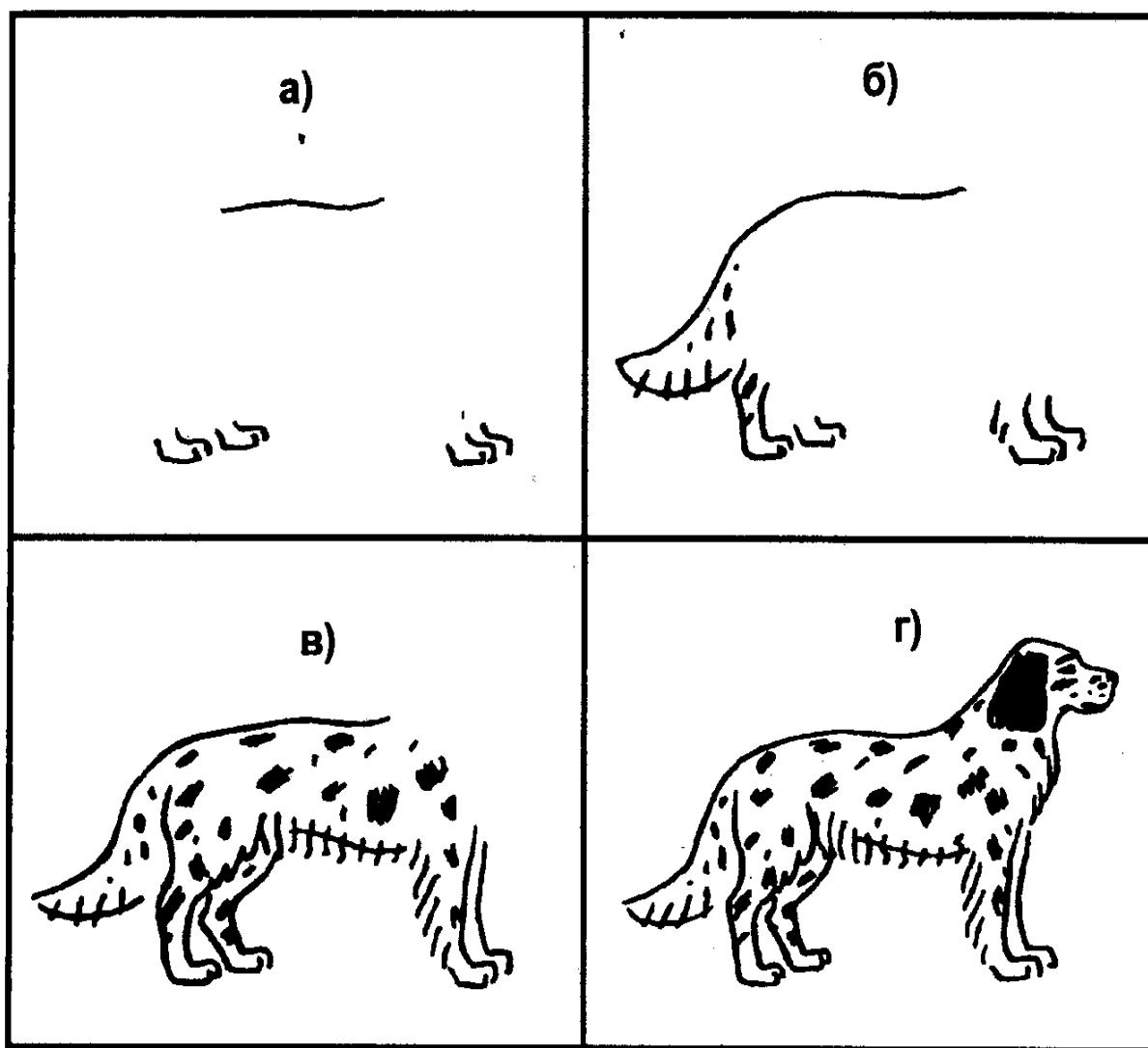
Eslatma: metodikani o'tkazish vaqtida bolaga javobining to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligi haqida ma'lumot bermaslik kerak.

(Metodika manbasi: Ya rabotayu psixologom ... Опыт, размышлениа, советы Podred. I.V.Dubrovinoy. – M.: TTS «Sfera», 1999. 223 – 225 betlar.)

«Nima tasvirlanganini top» metodikasi

Ushbu metodika maktabgacha yoshdagi bolalarning idrokini o'rganishga mo'ljallangan. Unda bola rasmning bir necha qismlari yordamida butun rasm qanday ekanini bilishi talab qilinadi.

Metodika quyidagicha o'tkaziladi: Bolaga rasmning A qismi ko'rsatiladi va shu asosda rasmda nima tasvirlanganini topish taklif etiladi. Buning uchun 10 soniya vaqt beriladi. Agar bolalar bu vaqt ichida nima tasvirlanganini topa olmasa yana 10 soniyaga unga rasmning B qismi ko'rsatiladi. SHu tariqa rasm qismlari to bola unda nima tasvirlanganini bilmaguncha ko'rsatiladi.

Natijalarni baholash:

10 – ball – bola A qismdan 10 soniyadan kam vaqt ichida rasmda it tasvirlanganini topdi.

7 – 9 ball – bola B qismdan jami 11 – 20 sonli vaqt sarflab rasmda it tasvirlanganini topdi.

4 – 6 ball – bola V qismidan vaqt 21 – 30 soniyaga yetganda rasmda it tasvirlanganini topdi.

2 – 3 ball – bola G qismdan vaqt 30 – 40 soniyaga yetganda rasmda it tasvirlanganini topdi.

0 – 1 ball – bola jami 50 soniyadan ortiqroq vaqt sarflab A,B va V qismlarni ko'rib ham it tasvirlanganini topa olmadi.

Rivojlanganlik darajasi:

10 ball – juda yuqori, 8 – 9 ball – yuqori, 4 – 7 ball – o'rta, 2 – 3 ball – past, 0 – 1 ball – juda past.

(Metodika manbasi: Nemov R.S.Psixologiya: Ucheb.dlya

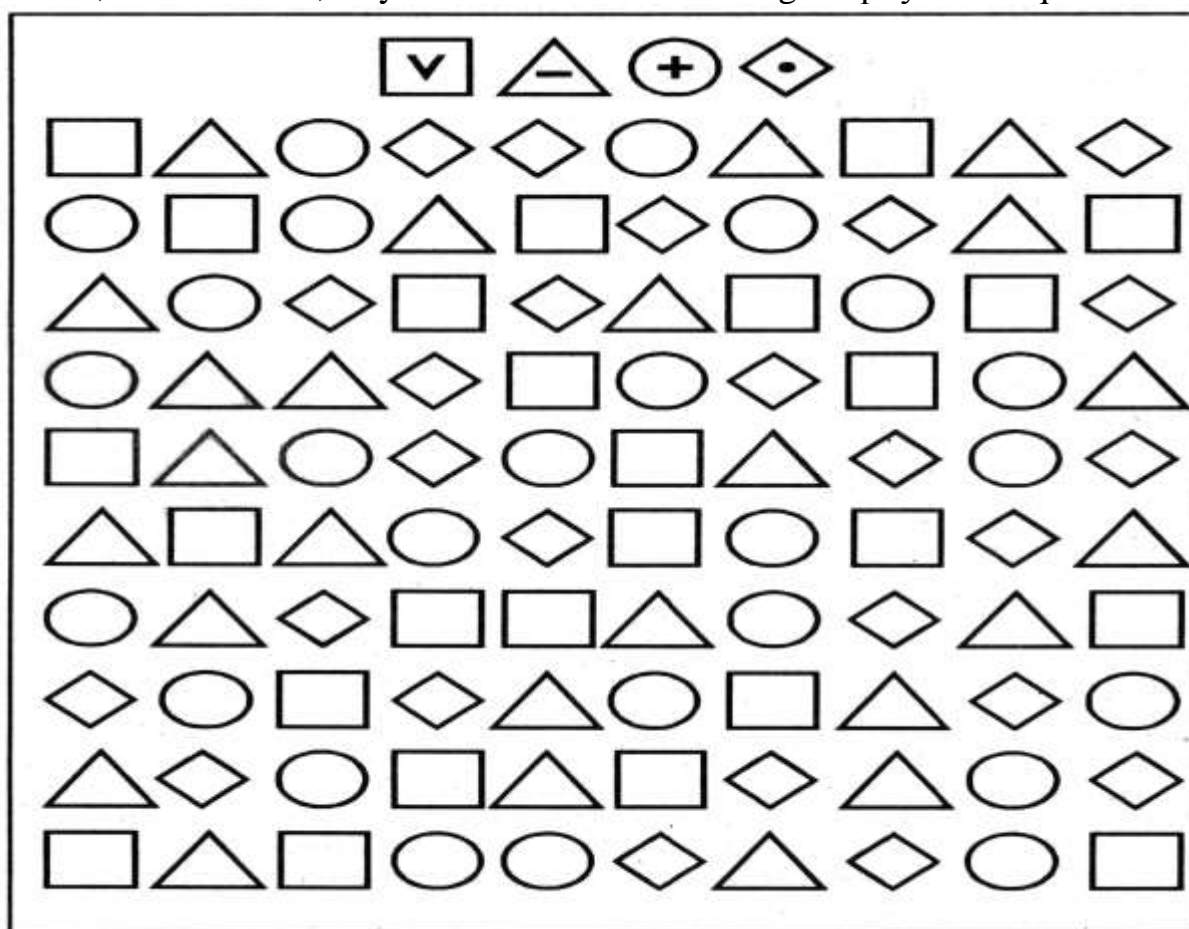
«Belgilarni qo'y» metodikasi

Mazkur metodika maktabgacha yoshdagi bolalar diqqatining ko'chishi va taqsimlanishini tashxis qilishda qo'llanishi mumkin.

Metodika materiali: geometrik figuralar ko'rsatilgan jadval.

Metodikaning o'tkazish vaqti: 2 daqiqa.

Metodikaning qo'llanilishi: bola jadval yuqorisidagi geometrik shakllar – kvadrat, uchburchak, aylana va rombning ichidagi belgilarni jadvaldagi barcha kvadrat, uchburchak, aylana va romblar ichiga qo'yib chiqishi kerak.

Natijalarni qayta ishlash quyidagi formula yordamida amalga oshiriladi:

$$Dkt = \frac{0.5 SHm - 2.8. Xm}{120}$$

Dkt – diqqat ko'chuvchanligi va taqsimlanganligining ko'rsatkichi;
SHm – 2 daqiqa ichida ko'rib chiqilgan va ichiga tegishli belgi qo'yilgan geometrik shakllar miqdori;

Xm – topshiriqni bajarish davomida yo'l qo'yilgan xatolar miqdori.

Eslatma: tegishli belgilarning tegishli shakl ichiga qo'yilmagani yoki tegishli shakl ichiga umuman belgi qo'yilmagani xato bo'lib hisoblanadi.

Natijalarni baholash:

- 10 – ball – Dkt 1. 00 dan katta – juda yuqori
- 8 – 9 ball – Dkt 0. 75 dan 1. 00 gacha – yuqori
- 6 – 7 ball – Dkt 0. 50 dan 0. 75 gacha – o’rta
- 4 – 5 ball – Dkt 0. 25 dan 0. 50 gacha – past
- 0 – 3 ball – Dkt 0. 00 dan 0. 25 gacha – juda past.

(Metodika manbasi: Nemov R.S.Psixologiya: Ucheb.dlya stud.vyssh.ped.ucheb.zavedeniy: V Z kn. – Z ye izd. – M.: Gumanitar.izd.tsentr VLADOS, 1999. – Kn. Z. Psixodiagnostika. Vvedenie v nauchnoe psixologicheskoe issledovanie s elementami matematicheskoy statistiki. 79 – 81 betlar).

«Yil fasllari» metodikasi .

Ushbu metodika 3-4 yosh bolalar uchun mo’ljallangan. Bolaga rasm ko’rsatiladi va ushbu rasmlarga diqqat bilan qarab, rasmning har bir qismida yilning qaysi fasllari tasvirlanganligi haqida so’raladi. Topshiriqni bajarish uchun 2 daqiqa vaqt beriladi. Ushbu berilgan vaqt mobaynida bola nafaqat yil fasllarini aytib berishi, balki fasllarning belgilarini ko’rsatib bera olishi va ushbu qism aynan mana shu faslga tegishli ekanligini asoslab berishi kerak.

Natijalarni baholash.

10 ball- berilgan vaqt mobaynida bola rasmdagi yil fasllarini bir biri bilan bog'liq holda to'g'ri aytib bera olsa va har bir yil faslining ikkitadan belgisini ko'rsatib bera olsa (jami har bir yil faslining 8 ta belgisini ko'rsatib)

8-9 ball- bola rasmdagi har bir yil fasllarini bir-biriga bog'liq holda to'g'ri aytib bersa va yil fasllarining umumiy olganda 5-7 tagacha belgisini to'g'ri ko'rsatib bera olsa:

6-7 ball- bola yil fasllarini to'g'ri aniqlab, ammo o'z fikrini tasdiqlovchi jami 3- 4 ta fasllar belgisini ko'rsata olsa;

4-5 ball- bola yil fasllarining faqat 2 tasini aniqlab bera olsa va o'z fikrini tasdiqlovchi jami 1-2 tagacha yil fasllari belgisini ko'rsatib bersa;

0-3 ball- bola yil fasllarining birortasini ham to'g'ri aniqlay olmasa va birorta ham fasl belgisini ko'rsatib bera olmasa (ushbu ballar bolaning yil fasllarini topishga harakat qilganligiga bog'liq holda qo'yiladi).

Taraqqiyot darajasiga xulosa chiqarish.

10 ball -juda yuqori

8 -9 ball -yuqori

6 -7 ball -o'rtacha

4 -5 ball -past

0 -3 ball -juda past

«Bu yerda nima ortiqcha?» metodikasi

Ushbu metodika 4-5 yoshgacha bo'lgan bolalarga mo'ljallangan. Bu metodika bolalarning obrazli, so'z-mantiqli tafakkur protsessining analizi, aqliy va umumlashtirish operatsiyalarini tadqiq qiladi. Metodikada bolalarga har xil predmetlar tasvirlangan rasmlar tavsiya qilinadi va quyidagicha ko'rsatma beriladi: «Har bir rasmda tasvirlangan 4 ta predmetdan biri ortiqcha. Diqqat bilan rasmga qarab, qaysi bir predmet ortiqcha va nima uchun ortiqcha ekanligini tushuntirib ber».

Topshiriqni bajarish uchun 3 daqiqa vaqt beriladi.

Natijalarni baholash.

10-ball- bola o'ziga berilgan topshiriqni 1 daqiqadan kam vaqtda bajarib, har bir rasmdagi ortiqcha predmetni nima uchun ortiqcha ekanligini sharhlab bera olsa;

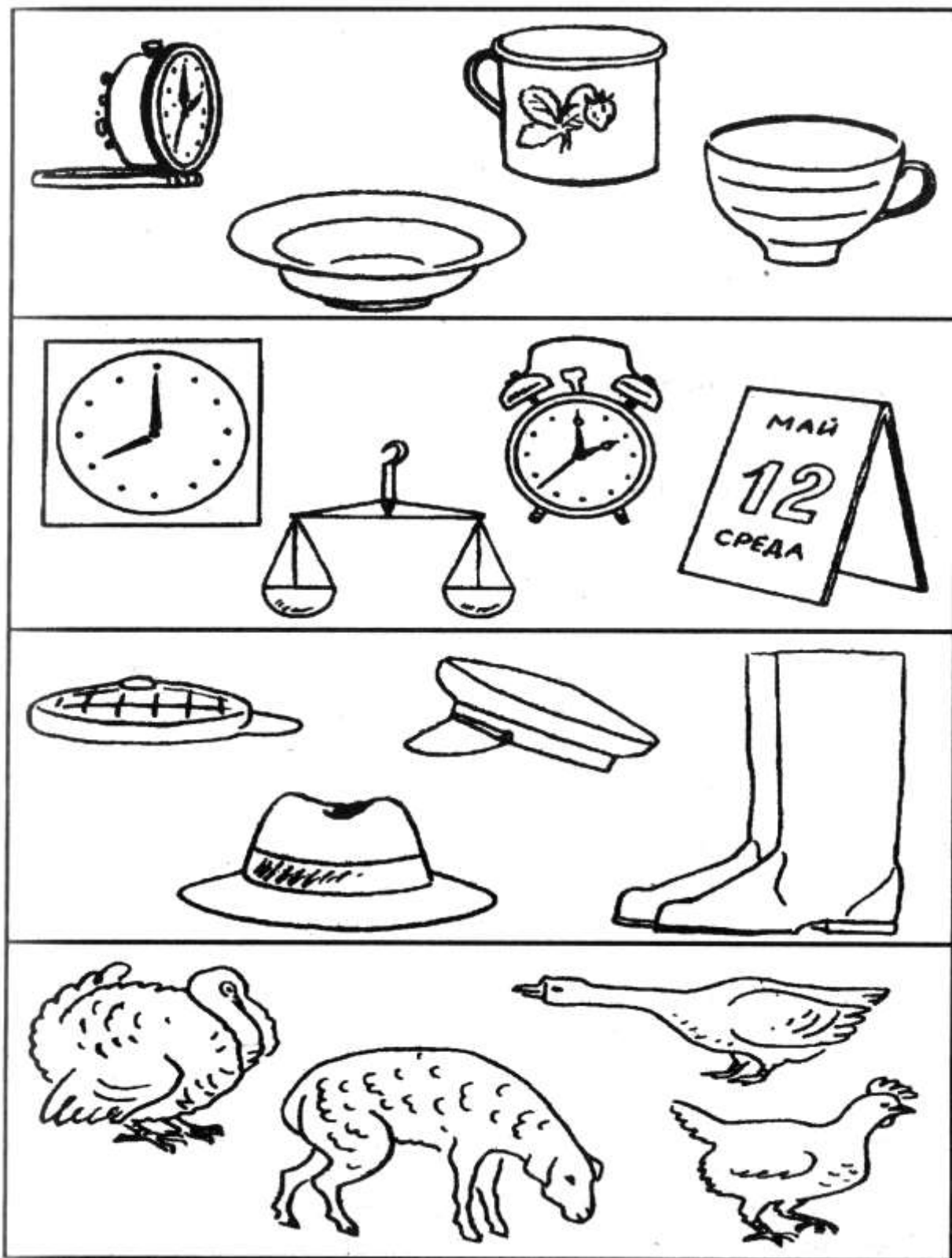
8-9 ball- bola topshiriqni 1 daqiqadan 1,5 daqiqagacha to'g'ri bajara olsa;

6-7 ball- bola topshiriqni 1,5 daqiqadan 2 daqiqagacha to'g'ri bajara olsa;

4-5 ball- bola topshiriqni 2 daqiqadan 2,5 daqiqagacha to'g'ri bajara olsa;

2-3 ball- bola topshiriqni 2,5 daqiqadan 3 daqiqagacha to'g'ri bajara olsa;

0-1 ball- bola 3 daqiqa mobaynida topshiriqni to'g'ri bajara olmasa.

Taraqqiyot darajasi haqida xulosa:

10 ball -juda yuqori

8 -9 ball -yuqori

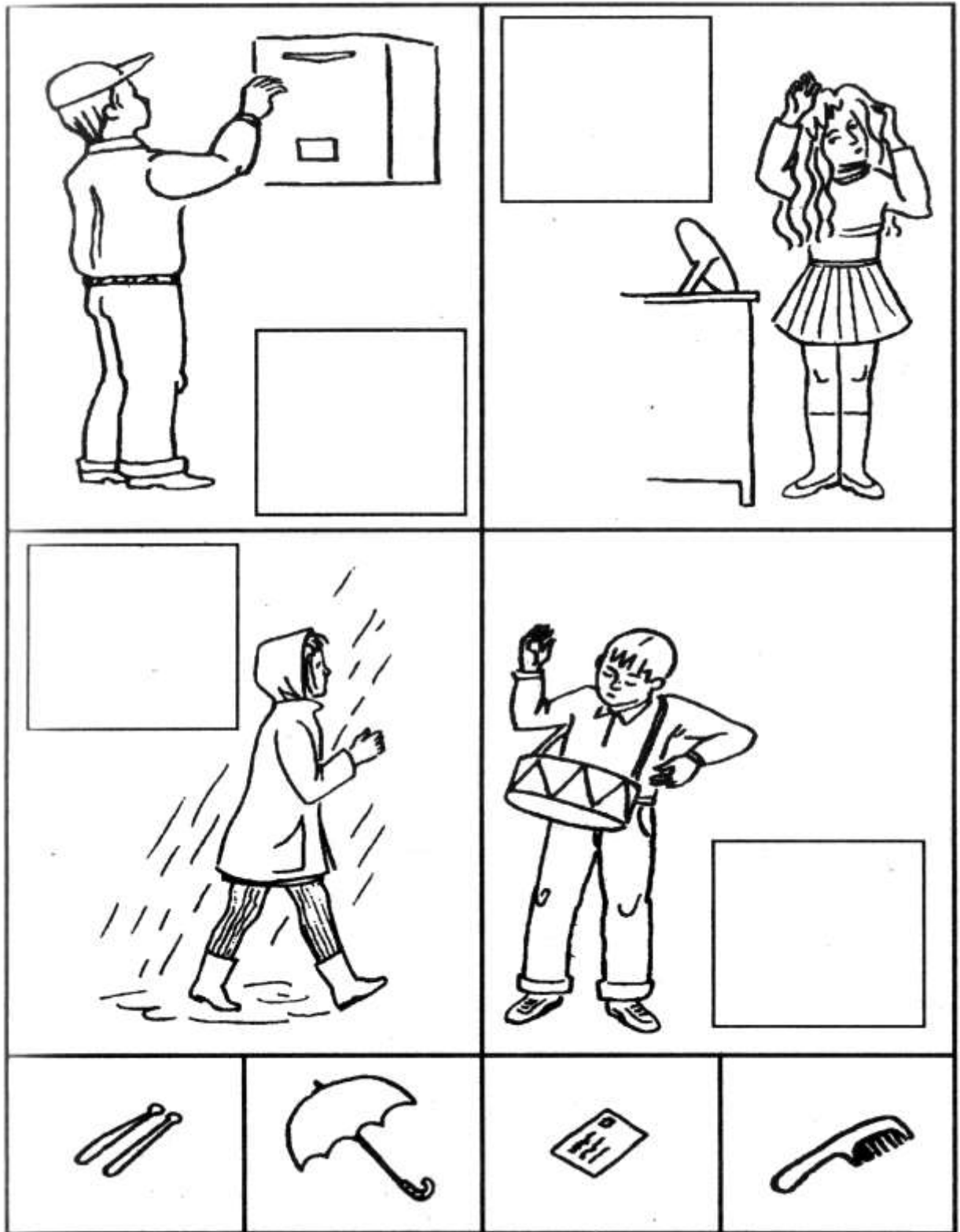
4 -7 ball -o'rtacha

2 -3 ball -past

0—1 ball -juda past

«Rasmlarda qanday predmet yetmaydi» metodikasi

Bu metodika 3-4 yoshgacha bo'lgan bolalarning tafakkurini tashxis qilish uchun mo'ljallangan. Topshiriqni bajarishdan oldin bolaga rasmlar ko'rsatiladi va ushbu tasvirlar to'liq bo'lishi uchun qandaydir predmetning yetishmasligini, bu predmetlar rasmning pastki qismida tasvirlanganligi aytib o'tiladi. Bola rasmdagi tasvirlar to'liq bo'lishi uchun zarur predmetlarni topib ko'rsatib berishi kerak.

Natijalarni baxolash.

- 10 ball- topshiriqqa ketgan vaqt 30 soniyadan kam bo'lsa;
 8-9 ball- topshiriqni bajarishga ketgan vaqt 31 soniyadan 49 soniyagacha bo'lsa;
 6-7 ball- topshiriqni bajarishga ketgan vaqt 50 soniyadan 69 soniyagacha bo'lsa;
 4-5 ball- topshiriqni bajarishga ketgan vaqt 70 soniyadan 89 soniyagacha bo'lsa;
 2-3 ball-topshiriqni bajarishga ketgan vaqt 90 soniyadan 109 soniyagacha bo'lsa;

0-1 ball- topshiriqni bajarishga ketgan vaqt 110 soniya va undan ko'p bo'lsa;
Taraqqiyot darajasi haqidagi xulosa:

10 ball -juda yuqori

8 -9 ball -yuqori

4 -7 ball -o'rtacha

2 -3 ball -past

0—1 ball -juda past

«Guruhlarga bo'lib ko'rchi» metodikasi.

Ushbu metodika 4-5 yoshli bolalarning obrazli- mantiqli tafakkurini baholash uchun mo'ljallangan. Bolaga rasmdagi tasvirlar ko'rsatilib, quyidagicha topshiriq beriladi:

«Diqqat bilan ushbu rasmdagi tasvirlarni ko'rib chiq va ularni iloji boricha ko'p guruhlarga bo'lib chiq. Har bir guruhga, umumiy belgisi bir xil bo'lgan figuralarni kirit va har bir figuraning nomini ayt hamda qanday belgilar asosida bo'lib chiqqaningni tushuntirib ber». Topshiriqni bajarishga 3 daqiqa vaqt beriladi.

Natijalarni baholash.

10 ball-bola hamma figuralarni 2 daqiqadan kam vaqtda guruhlarga ajratsa. Bu figuralar guruhi quyidagicha: uchburchak aylanalar, kvadratlar, romblar, qizil figuralar, (rasmda ular qora rangda berilgan), ko'k figuralar (ular to'g'ri chiziq bilan shtrix qilingan), sariq figuralar (ular kataklar bilan belgilangan), katta figuralar, kichik figuralar;

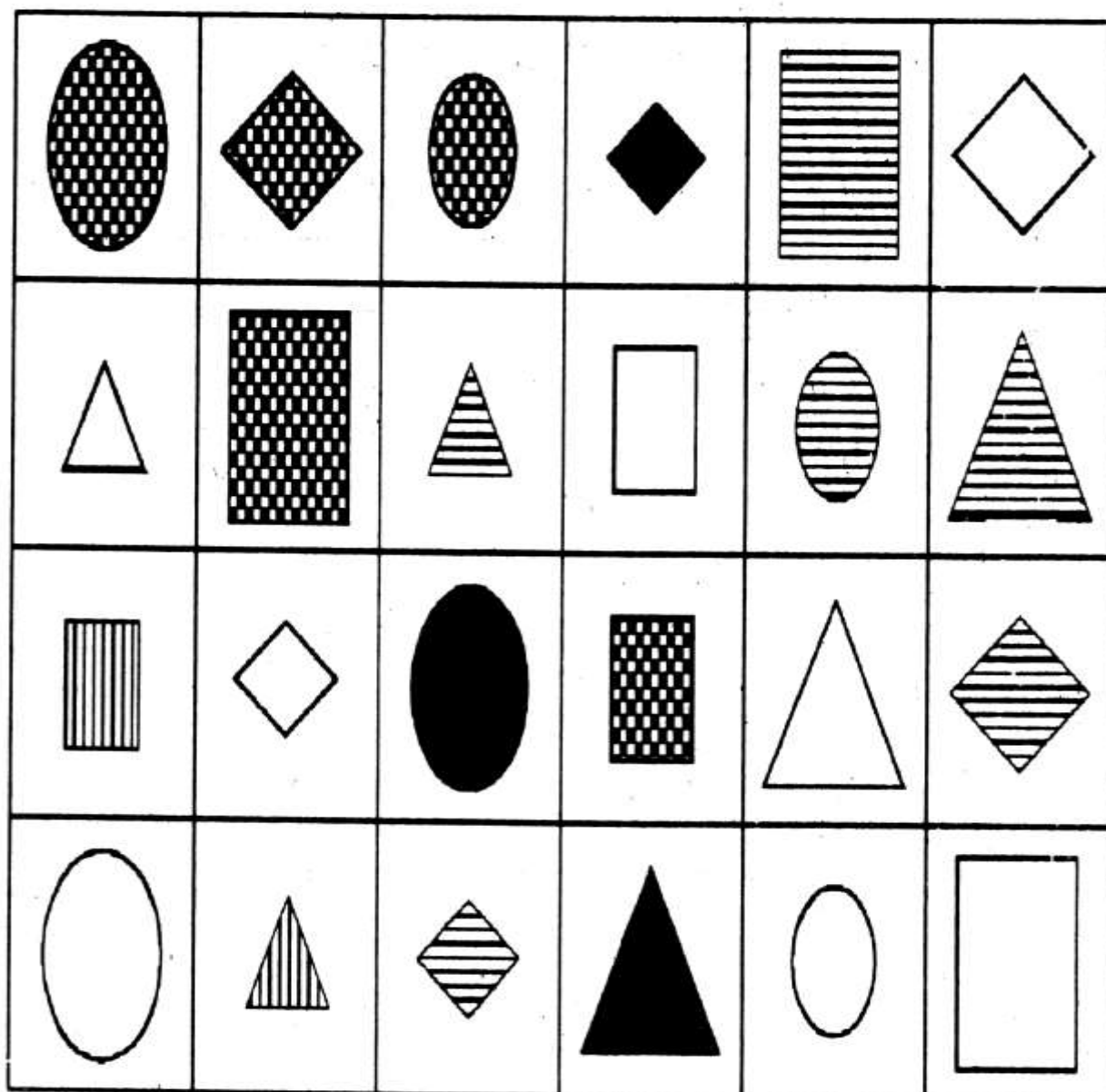
8- 9 ball- bola hamma figuralarni 2,0 daqiqadan 2,5 daqiqagacha vaqtda guruhlarga ajratsa;

6-7 ball- bola hamma figuralarni 2,5 daqiqadan 3,0 daqiqagacha vaqtda guruhlarga ajratsa;

4-5 ball- 3 daqiqa mobaynida bola 5 dan 7 gacha figuralarni guruhlarga ajratsa;

2-3 ball- 3 daqiqa mobaynida bola 2 dan 3 tagacha figuralarni guruhlarga ajratsa;

0-1 ball- 3 daqiqa mobaynida bola 1ta guruhdan ortiq guruhga ajrata olmasa.

Taraqqiyot darajasi haqida xulosa:

10 - ball - juda yuqori

8 - 9 ball - yuqori

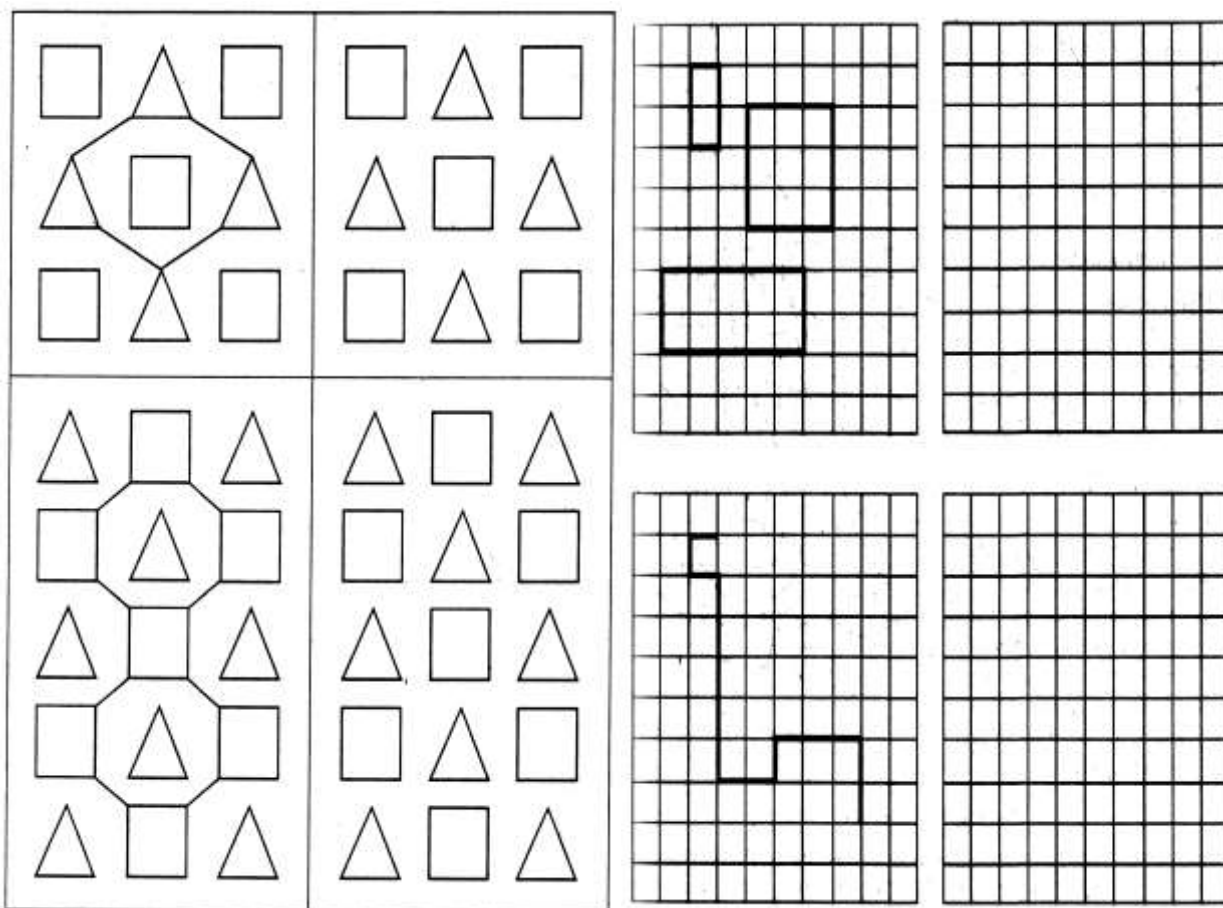
4 - 7 ball - o'rtacha

2 - 3 ball - past

0 - 1 ball - juda past

«Konturlarni birlashtirish» metodikasi.

Bolalarga rasmlar ko'rsatiladi va ushbu metodikadagi topshiriqning maqsadi tushuntirib beriladi, ya'ni qalam yoki ruchka yordamida imkoni boricha tez va aniq chap tomondagi konturlarni o'ng tomonda berilgan kataklarga ko'chirib chiqish zarur. Bunda bolani chiziqlarni to'g'ri chizganligiga va figuralarning burchaklarini aniq birlashtira olishiga e'tibor qaratish zarurdir. Topshiriq bajarib bo'lingandan so'ng vazifaning toza, aniq va tezligi baholanadi.

Natijalarni baholash.

Topshiriqni bajarish tezligi va sifatiga qarab ballarda baholanadi.

10 ball—bola hamma topshiriqni bajarishga 90 soniyadan kam faqt sarflab, figuralarning burchaklarini to'g'ri va aniq birlashtira olsa hamda chiziqlar berilgan konturlarga aniq mos kelsa;

8-9 ball- topshiriqni bajarishga 90 soniyadan 109 soniyagacha vaqt sarflansa, ammo quyidagi kamchiliklarning birortasi mavjud bo'lsa: bir yoki ikkita chiziqning to'g'ri emasligi; ikki yoki uchta chiziqlar figura burchaklari noto'g'ri birlashtirilgan bo'lsa; ikkitadan to'rttagacha chiziqlar konturdan tashqariga chiqib ketgan bo'lsa; to'rttadan beshtagacha figura burchaklarini birlashtirishda noaniqlikka yo'l qo'yilgan bo'lsa;

6-7 ball-hamma topshiriqni bajarishga 105 dan 120 soniyagacha vaqt sarflansa, ammo quyidagi kamchiliklarning birortasi mavjud bo'lsa: uch yoki to'rtta chiziqning egriligi: to'rttadan oltigacha figura burchaklarini noto'g'ri birlashtirilganligi; beshtadan oltitagacha chiziqlar konturdan tashqariga chiqib ketganligi; oltitadan yettitagacha figura burchaklarini birlashtirishdagi noaniqlik bo'lsa;

4-5 ball-topshiriqni bajarishga 120 dan 135 soniyagacha vaqt sarflansa, ammo quyidagi kamchiliklarning birortasi mavjud bo'lsa; besh yoki oltita chiziqning egriligi; yettitadan o'ntagacha burchaklarni noto'g'ri birlashtirganligi; yettita yoki sakkizta chiziqning konturdan chiqib ketganligi; sakkiztadan

o'ntagacha burchaklarning noaniq birlashtirilganligi;

2- 3 ball- topshiriqni bajarishga 135 dan 150 soniyagacha vaqt sarflansa. Quyidagi kamchiliklardan birortasi mavjud bo'lsa: 7 tadan 10 tagacha chiziqning egriligi; 11 tadan 20 tagacha burchaklarning noto'g'ri birlashtirilganligi; 9 tadan 10 tagacha chiziqlarning konturdan tashqariga chiqib ketganligi; 11 tadan 17 gacha burchaklarning noaniq birlashtirilganligi;

0-1 ball -topshiriqni bajarishga 150 soniyadan ko'p vaqt sarflansa. Bir yoki ikkita chiziqdan tashqari, qolgan chiziqlarning noto'g'ri chizilganligi; bir yoki ikkita burchakdan tashqari, qolgan burchaklarni birlashtirishdagi xatoliklar;

Taraqqiyot darajasi haqida xulosa chiqarish.

10 ball -juda yuqori.

8 -9 ball -yuqori

4 -7 ball -o'rtacha

2 -3 ball -past

0—1 ball -juda past

«Labirintdan chiqish, yo'lini top» metodikasi.

Ushbu topshiriqda bolalarga rasm ko'rsatilib, topshiriqda labirintning tasvirlanganligi, unda strelka bilan labirintga kirish nuqtasi va chiqish joylari ko'rsatilganligi tushuntirib o'tiladi. Bunda bola uchli tayoqchani olib, rasm ichidan yurgizib, labirintdan imkoni boricha tez chiqib ketishi hamda tayoqchani imkoni boricha aniq yurgizib, labirint devoriga tegib ketmasligi kerak.

Natijalarni baholash.

10 ball -topshiriq bola tomonidan 45 soniyadan kam vaqt mobaynida bajarilsa, ammo bola tayoqcha bilan labirint devoriga biror marta ham tegib ketmasa;

8 -9 ball -topshiriq bola tomonidan 45 soniyadan 60 soniyagacha vaqt mobaynida bajarilsa, o'tish jarayonida 1—2 marta labirint devoriga tegib ketsa;

6 -7 ball-topshiriq 60 soniyadan 80 soniyagacha vaqt mobaynida bajarilsa va labirintdan o'tish jarayonida 3 -4 marta labirint devoriga tegib ketsa;

4 -5 ball-topshiriq 80 soniyadan 100 soniyagacha bajarilsa, bola labirintdan o'tish jarayonida, labirint devoriga 5 -6 marta tegib ketsa;

2 -3 ball togshgariq 100 soniyadan 120 soniyagacha bajarilsa, bola labirintdan o'tish jarayonida, labirint devoriga 7 -9 marta tegib ketsa;

0—1 ball-topshiriqni bajarishda 120 soniyadan ko'p vaqt sarflasa yoki umuman bajara olmasa;

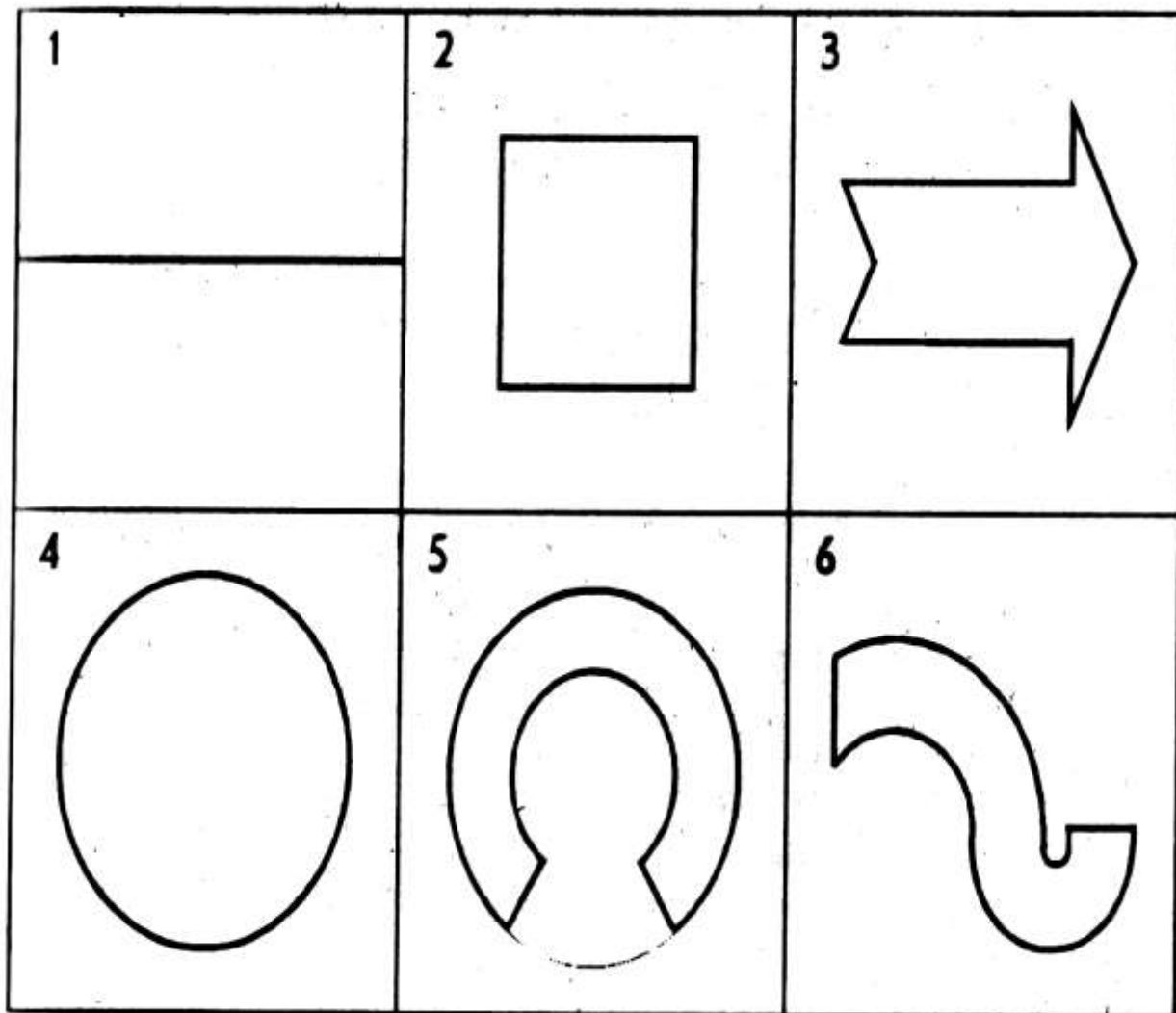
Taraqqiyot haqidagi xulosa:

- 10 ball -juda yuqori
- 8 -9 ball -yuqori
- 4 -7 ball -o'rtacha
- 2 -3 ball -past

0—1 ball -juda past

«Figuralarni qirqib chiq» metodikasi.

Ushbu metodika 4-5 yoshli bolalarning ko'rgazmali-harakatli tafakkurini tashxis qilishga mo'ljallangan. Topshiriqning maqsadi qog'ozga chizilgan figuralarni tez va aniq qirqib olishdan iborat. Rasmda berilgan 6 ta kvadratda har xil figura tasvirlangan. Ushbu rasmlar bolaga bir butun holatda berilmaydi, balki har bir kvadratdagi rasmlar alohida beriladi. Buning uchun tadqiqotchi rasmlarni oltita kvadratga qirqib chiqadi. Bolaga har bir kvadratdagi tasvirlar ketma-ketlikda beriladi. Rasmlar tartib raqami bilan belgilangan va qaychi bilan imkoni boricha, figuralarni tez va aniq qirqib olish kerak.

Natijalarni baholash.

Metodika natijalarini baholashda, bola tomonidan topshiriqni bajarish jarayonidagi vaqt va aniqlikka e'tibor qaratiladi.

10 ball-hamma figuralar bola tomonidan 3 daqiqadan kam vaqtda qirqib olinsa, hamma figuralar konturi aslidan 1 mm dan ko'p farq qilmasa.

8-9 ball - hamma figuralar 3 daqiqadan 4 daqiqagacha qirqib olinsa, hamda figuralar konturi aslidan 1 mm dan 2 mm gacha farq qilmasa;

6-7 ball - hamma figuralar 4 daqiqadan 5 daqiqagacha qirqib olinsa,

hamda figuralar konturi aslidan 2 mm dan 3 mm gacha farq qilmasa;

4-5 ball - hamma figuralar 5 daqiqadan 6 daqiqagacha qirqib olinsa, hamda figuralar konturi aslidan 3 mm dan 4 mm gacha farq qilmasa;

2-3 ball - hamma figuralar 6 daqiqadan 7 daqiqagacha qirqib olinsa, hamda figuralar konturi aslidan 4 mm dan 5 mm gacha farq qilmasa;

0-1 ball – bola topshiriqni 7 daqiqadan ko'p vaqt mobainida bajara olmasa, hamda qirqib olingan figuralar konturi aslidan 5 mm dan ko'p farq qilsa;

Taraqqiyot haqida xulosa:

10 ball -juda yuqori

8 -9 ball -yuqori

4 -7 ball -o'rtacha

2 -3 ball -past

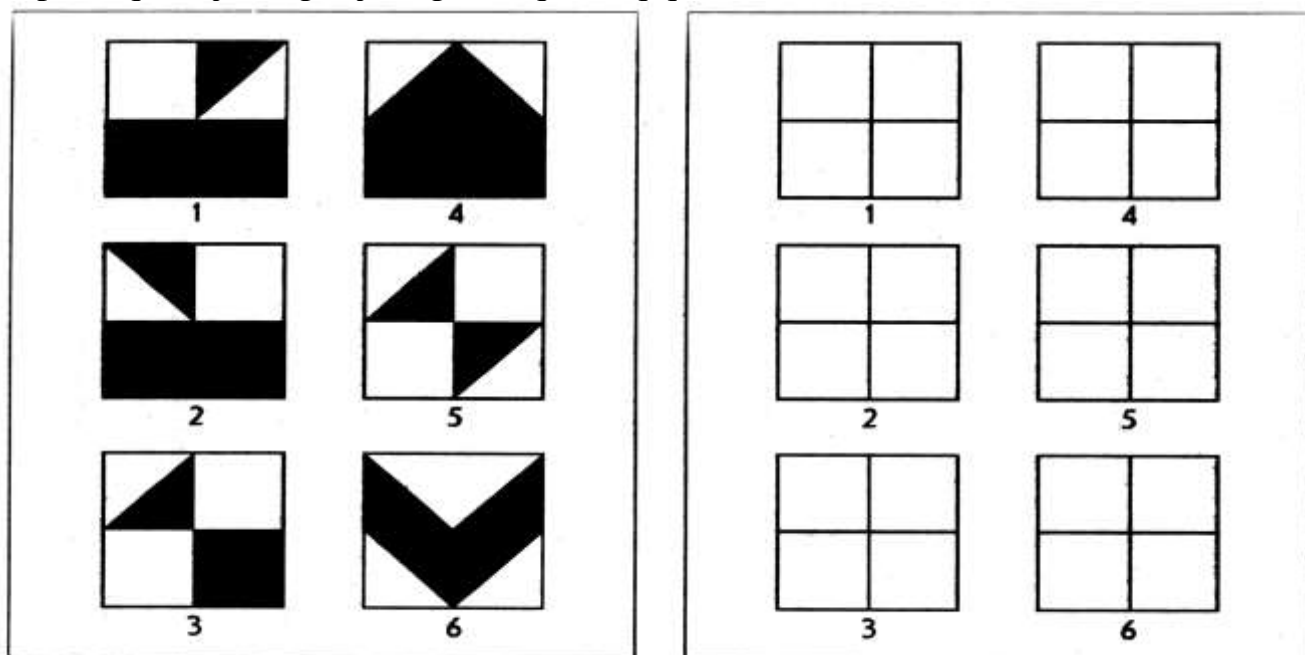
0—1 ball -juda past

«Tasvirlarni ko'chirish» metodikasi.

Ushbu metodika 3-4 yosh bolalarga mo'ljallangan. Topshiriqning mohiyati shundan iboratki, rasmda o'ng tomondagi maxsus tayyorlab qo'yilgan kvadratlar ichiga, shu rasmdagi, chap tomonda berilgan kataklar ichidagi tasvirlarni ko'chirish kerak. Buning uchun bolaga qora flamaster berilib, quyidagicha ko'rsatma beriladi:

«O'ng tomondagi kataklarga, aynan chap tomondagi figuralarga o'xshash rasmlarni chizish kerak. Bunda iloji boricha toza va bo'yaladigan joylarda bo'shliq qoldirmaslikka hamda figuralar konturidan chiqib ketmaslikka harakat qilish kerak».

Topshiriqni bajarishga ajratilgan vaqt 5 daqiqa.

Natijalarni baholash.

10 ball– bola hamma topshiriqni 5 daqiqa mobaynida bajarib bo’ldi. Unda bo’yaladigan joylarda bo’shliq qolmasa, chizilgan figuralar konturi esa topshiriq andozasidan 1 mm dan ko’p farq qilmasa.

8-9 ball- bola topshiriqni bajarishga 5 daqiqa vaqt safrlasa, unda bo’yaladigan har bir figuralarning 1 -2 joylarida bo’shliq qolsa, chizilgan figuralar konturi aslidan 1 mm dan ko’p farq qilmasa.

6-7 ball- bola topshiriqni bajarishga 5 daqiqa vaqt sarflasa, bo’yaladigan har bir figuralarning 3 -4 joylarida bo’shliq bo’lsa, chizilgan bir necha figuralar konturi aslidan 1,5 mm dan ko’p farq qilmasa.

4-5 ball- bola 5 daqiqada 4-5 figurani bo’yashga ulgursa, ammo bo’yalgan figuralarning 5 dan > 1 qismidan kam joylarida bo’shliq bo’lsa va aslidan 2 mm gacha farq qilmasa;

2-3 ball- bola 5 daqiqada 2-3 figurani bo’yashga ulgursa, ammo bo’yalgan figuralarning 5 dan 1 qismidan kam joylarida bo’shliq bo’lsa va aslidan 2 mm gacha farq qilmasa;

0-1 ball- bola 5 daqiqada bitta figurani bo’yashga ulgursa, hamda bo’yalgan figuraning 4 dan bir qismida bo’shliq bo’lsa va figura aslidan 3 mm gacha farq qilmasa;

Taraqqiyot darajasi haqida xulosa chiqarish.

10 ball -juda yuqori

8 -9 ball -yuqori

4 -7 ball -o’rtacha

2 -3 ball -past

0 -1 ball -juda past

Korrektur sinov metodikasi

Mazkur metodika diqqatning turli sifatlarini tashxis qilishda qo'llanuvchi an'anaviy metodikalardan biridir. Metodika materiali maxsus blankdan iborat.

1. Korrektur sinov metodikasi yordamida diqqatning mahsuldorlik darajasini o'rganish.

Sinaluvchiga ko'rsatma: «Berilgan blankdan «K» va «N» harflarni topib, «K» harfining ustidan chizib qo'ying, «N» harfini doiraga olib qo'ying. Topshiriqni bajarish uchun sizga 5 daqiqa vaqt beriladi».

S X A V S X Ye V I X N A I S N X V X V K S N A I S Ye X V X Ye N A
A K V N X I V S N A V S A V S N A Ye K Ye A K V K Ye S V S N A I S
X N V K N N I S X V Ye K V X I V X Ye I S N Ye I N A I Ye N K X K
K I S V X I X A K X N S K A I S V Ye K V X N A I S N X Ye K X I S
X K V N A V S N I S N A I K A Ye X K I S N A I K X Ye X Ye I S N A
I S N A I X V I K X S N A I S V N K X V A I S N A X Ye K Ye X S N
V Ye A I S N A S N K I V K X K Ye K N V I S N K X V Ye X S N A I S
A Ye S N K X K V I X K A K S A I S N A Ye X K V Ye N V X K E A I S
V Ye V N K V X A V Ye I V I S N A Ye X K V Ye N V N A X I Ye N A I K
I V A K S V Ye I K S N A V A K Ye S V N K Ye S N K S V X I Ye S V X
V Ye V K N I Ye S A V I Ye X Ye V N A I Ye N X Ye I V K A I S N A S N
V N N A K S X I Ye N A S N A I S V K X Ye V S Ye V X K X S N Ye I S
V K X V Ye K Ye V K V N A I S N A I S N K Ye V K X A V S N A X K A
S Ye S X K V A Ye S N A S A V K X S N Ye I S X I X Ye K V I K V Ye N
X A V I X N V I X K X X Ye X N V I S N V S A Ye X I S N A I N K Ye
E I S N V I A Ye V A Ye N X V X V I N S N A Ye I Ye K X N V Ye K Ye X
A Ye I X V K Ye V Ye I S N A Ye A I S N K V Ye X I K X N K Ye A N S N
X Ye V S K X Ye K X N A I S N K V Ye V Ye S N A I S Ye K X Ye K N A I
I S N V I Ye K V X Ye I V N A K I S X A I Ye V K Ye V X I Ye X Ye I S
K S I S N A I A I Ye N A K S X K I V X N I K I S N A I V Ye S N A
N A I K V Ye X K V K Ye S V K S N X I A S N A K S X K X V X Ye A Ye
K I S N A I Ye X K Ye X K Ye I X N V X A K Ye I S N A I K X V S X N
S V Ye S N A I S A K V S N X A Ye A S X A I S N A Ye I K I S X K Ye X
E I N A V Ye K X Ye K N A I V K V K X Ye X I S N A I X K A X Ye N A
K Ye I S N A I Ye X V K V I Ye X A I Ye X Ye K V S N Ye I Ye S V N Ye V
X N X K S N A K I I S N A I Ye I N Ye V I S N A I V Ye V X S I S V
S N A S V A I S Ye V Ye K Ye X V Ye K X S N K I S Ye K A Ye K S N A I
S N A I S V N Ye K X S N A I A A V Ye N A X Ye A K X V Ye I V Ye A I
N A X K S V X Ye X I V X A I S N A V N S I Ye A X S N A N A Ye S N
E V I K I K N K N A V S N Ye K V X K A S I A Ye S V K X Ye K S N A

Diqqatning mahsuldorlik darajasini hisoblash.

A – topshiriqni bajarishdagi aniqlik.

T – to'g'ri o'chirilgan va doiraga olingan harflar miqdori.

X – xatolar (noto'g'ri o'chirilgan va doiraga olinmay qolgan harflar) miqdori.

$$A = \frac{T}{T+X} :$$

M – diqqat mahsuldorligining koeffitsenti.

R – belgilangan vaqt ichida ko'rib chiqilgan barcha harflar miqdori.

A – topshiriqni bajarishdagi aniqlik.

$$M = R \cdot A$$

2. Korrektur sinov metodikasi vositasida diqqatning ko'chuvchanlik darajasini o'rganish.

Sinaluvchiga ko'rsatma: «Berilgan blankning toq sonli qatorlarida «K» harfini topib, ustidan chizing, «N» harfini topib doiraga olib qo'ying. Blankning juft sonli qatorlarida «K» harfini topib, uni doiraga olib qo'ying, «N» harfini topib, ustidan chizib qo'ying. Topshiriqni tez va aniq bajarish kerak. Topshiriqni bajarish uchun sizga 5daqqa vaqt beriladi.

Diqqatning ko'chuvchanlik darajasini hisoblash.

K – diqqat ko'chuvchanligining koeffitsenti.

Kx – xato mavjud bo'lgan qatorlar miqdori.

Q – belgilangan vaqt ichida ko'rib chiqilgan barcha qatorlar miqdori.

Qx

$$K = \frac{Q - Qx}{Q} \cdot 100$$

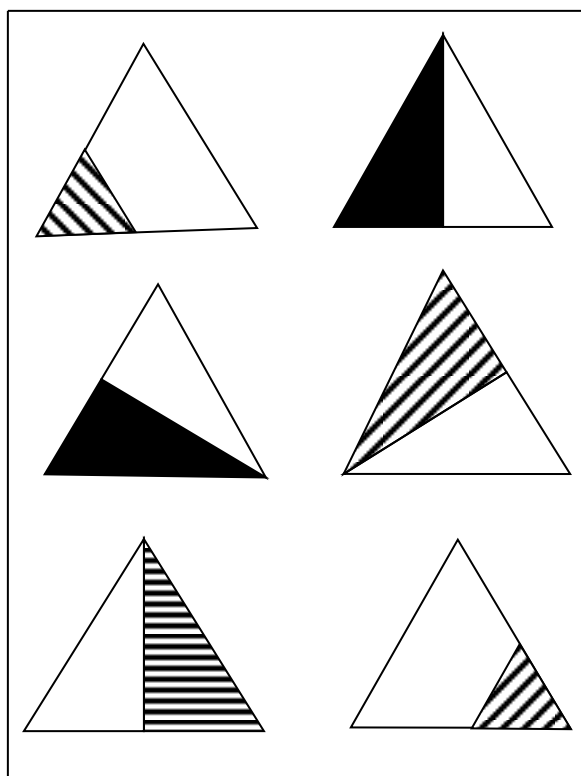
(Metodikaning asosiy manbasi: Ratanova T.A., SHlyaxta N.f. psixodiagnosticheskie metody izucheniya lichnosti: Uchebnoe posobie. – M.: Moskovskiy psixologo – sotsial'nyy institut: Flinta, 1998. 28 – 30 betlar.)

Operativ ko'rish xotirasini baholash metodikasi.

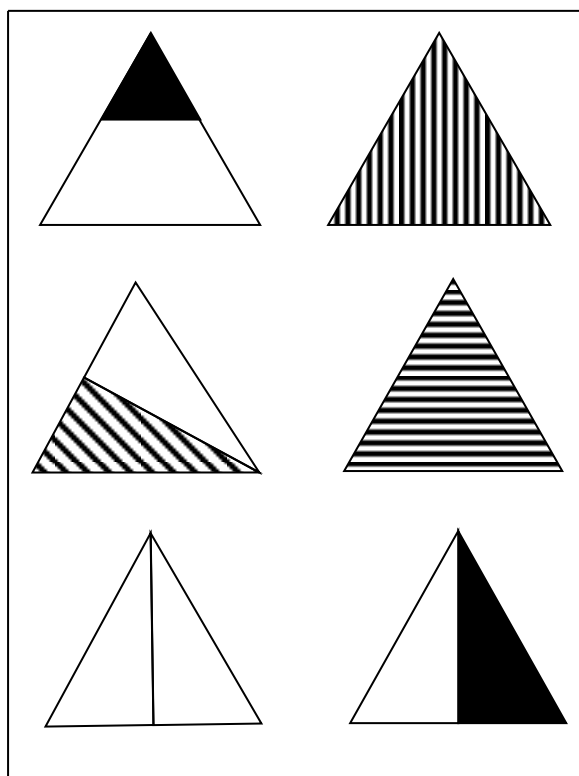
Mazkur metodika kichik maktab yoshidagi bolalarning operativ ko'rish xotirasini tekshirishga mo'ljalangan. Operativ ko'rish xotirasi odam muayyan masalani yechish uchun zarur vizual axborotni qanchalik uzoq esda saqlay

olishi va undan foydalanishida namoyon bo'ladi. Axborotning operativ xotirada saqlanish vaqti bu turdagi xotiraning asosiy ko'rsatkichi bo'lib hisoblanadi. Shuningdek, operativ xotirada saqlanayotgan axborotdan foydalanib, ma'lum topshiriq bajarilayotganda yo'l qo'yilgan xatolar ham operativ xotiraning qo'shimcha ko'rsatkichi sifatida qabul qilinadi.

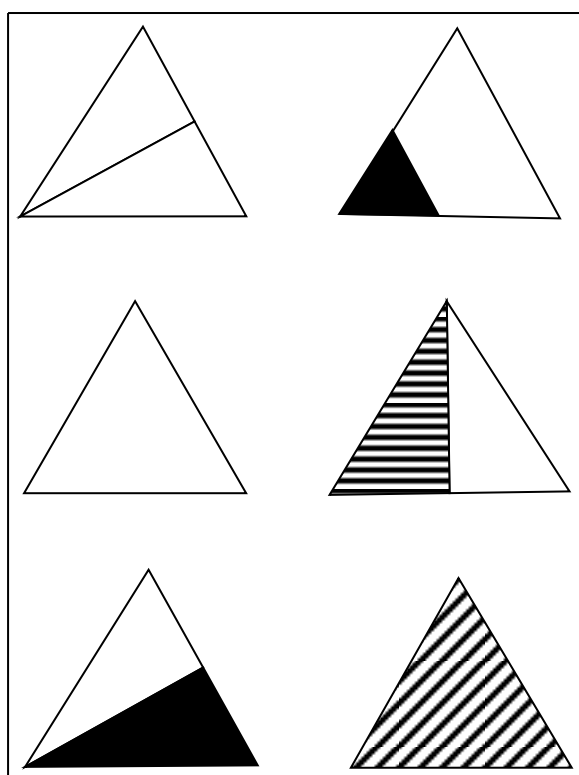
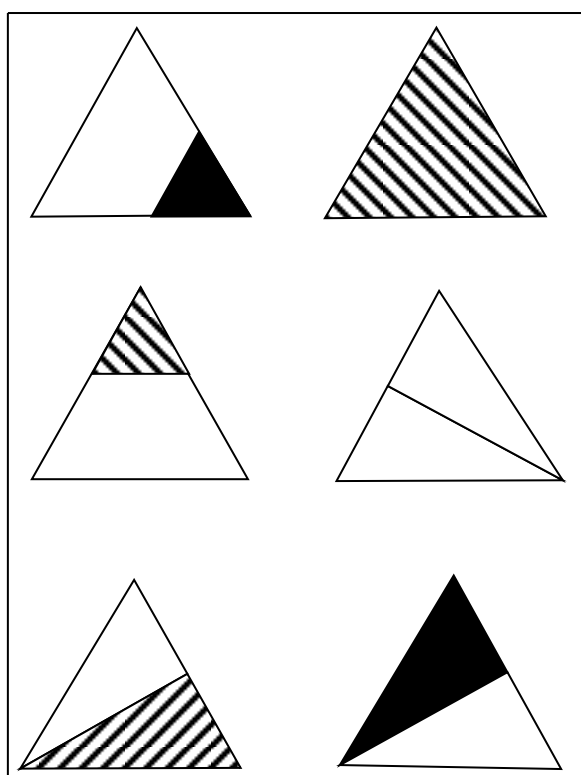
1-RASM

I

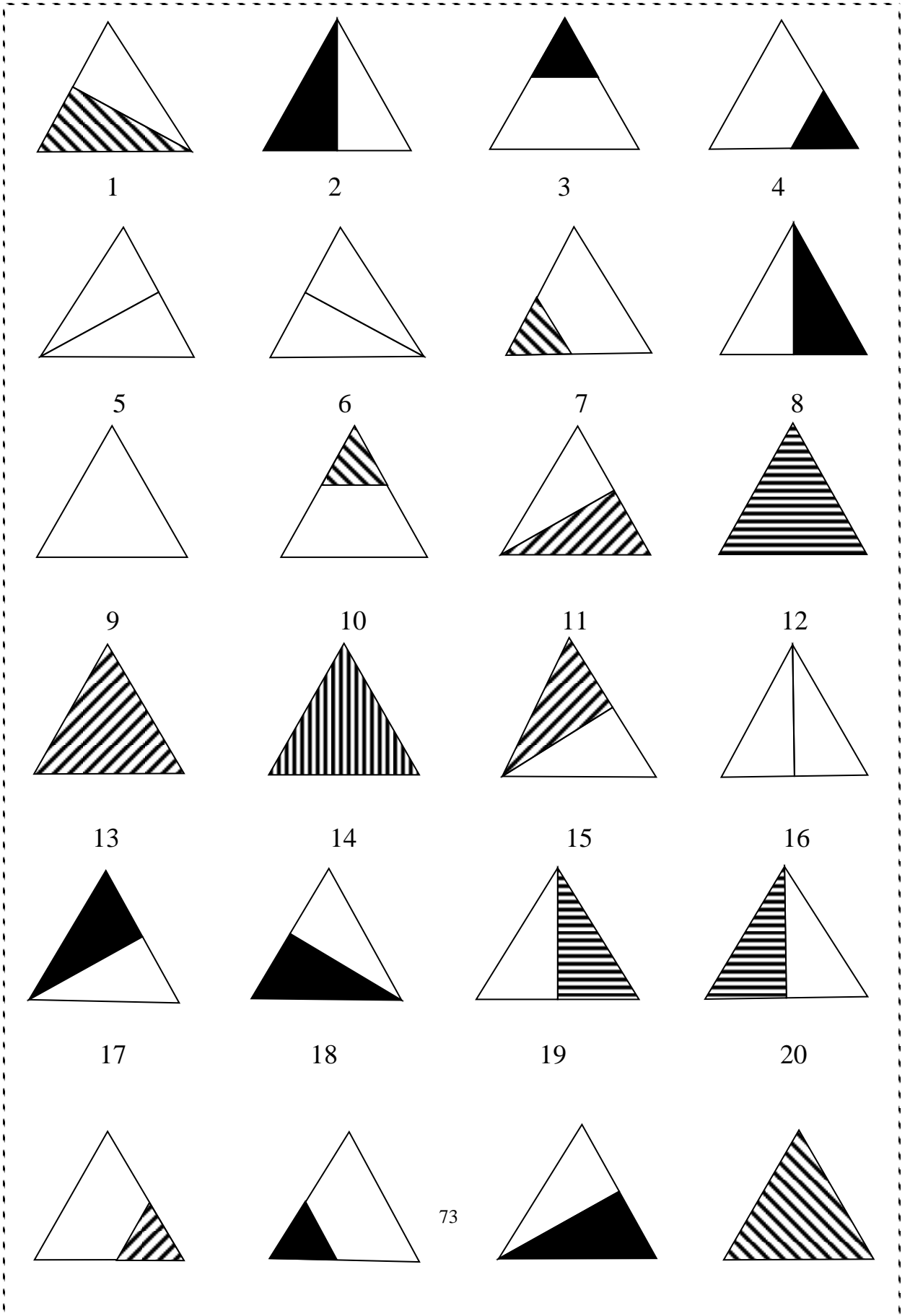
II

III

2-RASM

IV

21

22

23

24

Metodika materiali: 6 xil ko'rinishdagi teng tomonli uchburchaklar tasviri tushirilgan 4 ta kartochka (1- rasm); 24 xil ko'rinishdagi teng tomonli uchburchak tasvirlangan matritsa (2 - rasm)

Metodikani qo'llash tartibi: Tekshiriluvchiga 1 – kartochka 15 soniya davomida ko'rsatiladi va bu yerda tasvirlangan uchburchaklarni eslab qolish taklif etiladi. Belgilangan vaqt o'tgach, kartochka olib qo'yiladi va bolaga uchburchaklar matritsasi ko'rsatiladi. Bola kartochkada ko'rgan va eslab qolgan 6 ta uchburchakni matritsada topib berishi zarur bo'ladi. Aynan shunday tartibdagi ish 2,3,4 – kartochkalar bilan ham amalga oshiriladi. Tekshiriluvchining natijalari maxsus protokolda qayd etib boriladi.

PROTOKOL

Kartochka raqami	Matritsadan topilgan uchburchaklar raqami	Uchburchaklarni topishga sarflangan vaqt/ min/
I		
II		
II		
IV		
Jami:	M=	M=

Natijalarni hisoblash.

1. Tekshiriluvchi har bir kartochkadagi uchburchaklarni umumiy matritsadan qidirishda yo'l qo'ygan xatolar hisoblab chiqiladi.

Eslatma: tekshiriluvchi tegishli kartochkadagi muayyan uchburchakni matritsadan topa olmasligi yoki umumiy matritsadan ushbu kartochkada mavjud bo'lmagan uchburchakni topib ko'rsatishi xato bo'lib hisoblanadi.

Tekshiriluvchi har bir kartochkadagi uchburchaklarni umumiy matritsadan qanchalik to'g'ri topganini aniqlash uchun uning protokolda qayd etilgan javoblarini quyida berilgan to'g'ri javoblar bilan solishtirish zarur:

1 - kartochkadagi uchburchaklar umumiy matritsada 1, 3, 8, 12, 14, 16 raqamlari ostida berilgan;

2 - kartochkadagi uchburchaklar umumiy matritsada 2, 7, 15, 18, 19, 21 raqamlari ostida berilgan;

3 - kartochkadagi uchburchaklar umumiy matritsada 4, 6, 10, 11, 17, 24 raqamlari ostida berilgan;

4 - kartochkadagi uchburchaklar umumiy matritsada 5, 9, 13, 20, 22, 23 raqamlari ostida berilgan;

Tekshiriluvchi har bir kartochkadagi uchburchaklarni topishda yo'l qo'yilgan xatolarning o'rtacha miqdori topiladi.

2. Tekshiriluvchi har bir kartochkadagi uchburchaklarni umumiy matritsadan

topish uchun sarflangan vaqtning o'rtacha miqdori hisoblab chiqiladi (har bir kartochka bo'yicha sarflangan vaqt qo'shib chiqiladi va yig'indi 4 ga bo'linadi).

Eslatma: Tekshiriluvchi muayyan kartochkadagi uchburchaklarni umumiy matritsadan qidirishda to'xtab qolgach, unga "Bo'ldimi, boshqa eslay olmayapsanmi?" degan savol beriladi. Agar tekshiriluvchi "ha" deb javob bersa, tegishli kartochka bilan olib borilgan ish to'xtagan bo'lib hisoblanadi, uchburchaklarni qidirish uchun sarf etilgan vaqt protokolga yozib qo'yiladi.

3. Operativ ko'rish xotirasining ko'rsatkichi hisoblab topiladi. Bunda quyidagi formula qo'llanadi:

$OKXk = \frac{B}{Xc + 1}$	<p>OKXk - operativ ko'rish xotirasining ko'rsatkichi; V – kartochkadagi uchburchaklarni topishga sarflangan vaqtning o'rtacha miqdori; Xs – kartochkadagi uchburchaklarni topishda yo'l qo'yilgan xatolarning o'rtacha miqdori.</p>
---------------------------	---

(Metodika manbasi: Nemov R.S. Psixologiya: Ucheb. Dlya stud.vyssh.ped.ucheb. zavedniy: V Z kn. – Z – ye izd – M.: Gumanitar.izd. tsentr Vldos, 1999. – Kn. Z: Psixodiagnostika. Vvedenie v nauchnoe psixologicheskoe issledovanie s elementami matematicheskoy statistiki. 182 – 185 betlar.)

«Nuqtalarni eslab qol va o'z joyiga qo'yib chiq» metodikasi.

Mazkur metodika yordamida bola diqqatining hajmi tashxis qilinadi. Metodika materiali 1 – rasmda ko'rsatilgan 8 ta 4x4 hajmdagi katakchalariga har xil miqdordagi nutqlar qo'yilgan kvadratlar hamda 2 – rasmda berilgan 8 ta 4 x 4 hajmli kataklari bo'sh bo'lgan kataklardan iborat. Test maktabgacha yoshdagi bolalarga mo'ljallangan.

Metodikaning qo'llanilishi. 1 – rasmdagi 8 ta kvadratlar qirqib olinib, yuqorisidagi raqamiga muvofiq ustma – ust joylashtiriladi. Bunda eng yuqorida katakchalaridagi nuqtalar soni eng kam bo'lgan kvadrat (1 - kvadrat), hammadan pastda esa katakchalarida nuqtalar miqdori eng ko'p bo'lgan kvadrat (8 - kvadrat) joylashadi. Bolaga quyidagi kursatma beriladi: «Hozir biz sen bilan o'yin o'ynaymiz. Men senga har xil katakchalarni ko'rsataman, sen ulardagi nuqtalar qaerda joylashganini yaxshilab ko'rib olgin. Keyin bu nuqtalarni bo'sh katakchalarga chizib berishing kerak bo'ladi». SHundan so'ng bolaga 8 ta kvadratning har biri 2 sekund muddat davomida ko'rsatiladi. Har qaysi namoyish etilgach, bolaga 2 – rasmda berilgan bo'sh kvadratning biriga 15 sekund ichida ko'rsatilgan kvadratdagi nuqtalarni qo'yib chiqish taklif etiladi. Mazkur amal 8 ta kvadratning har biri bilan birma–bir bajariladi

Natijalarni baholash.

Natijalarni hisoblashda bola eng ko'p miqdorda qaysi kvadratdagi nuqtalarni to'g'ri qo'yib chiqa olgani e'tiborga olinadi. Eksperiment natijalari quyidagicha baholanadi:

10 ball – bola qaysidir kvadratdagi 6 – 9 ta nuqtani to'g'ri qo'yib chiqqan.

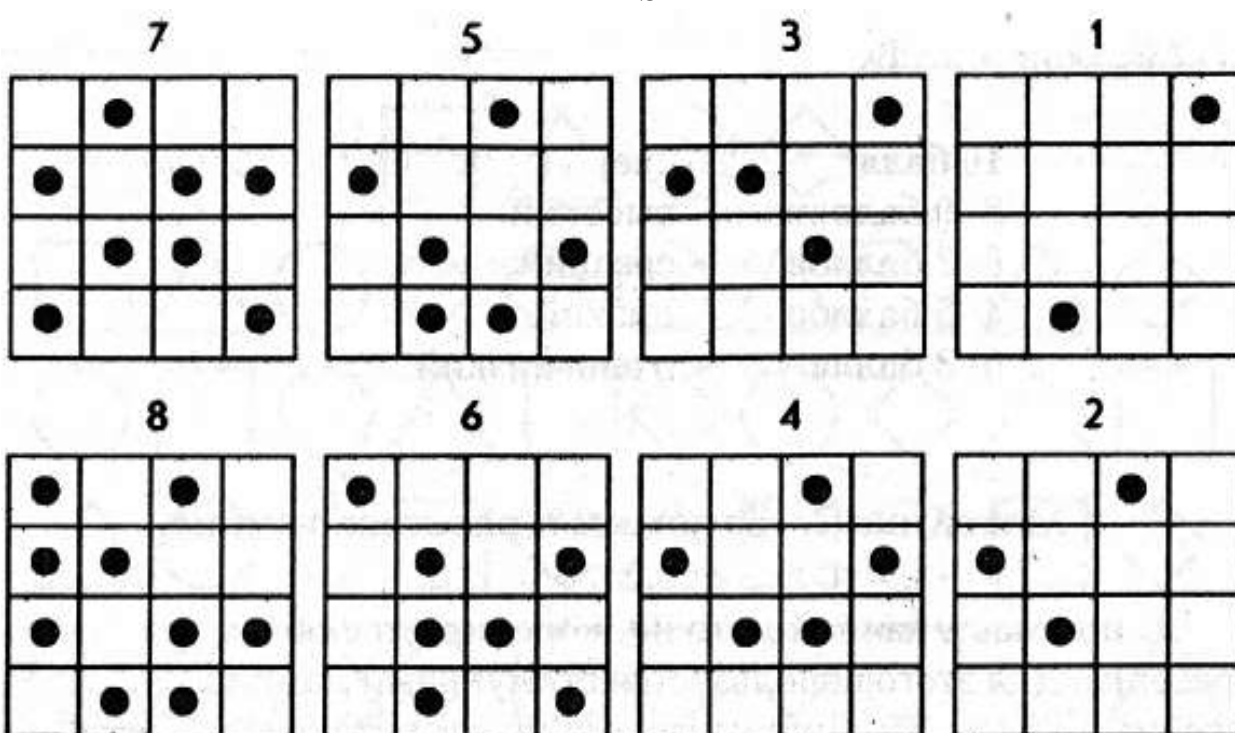
8 – 9 ball – bola qaysidir kvadratdagi 4 – 5 ta nuqtani to'g'ri qo'yib chiqqan.

6 – 7 ball – bola qaysidir kvadratdagi 3 ta nuqtani to'g'ri qo'yib chiqqan.

4 – 5 ball – bola qaysidir kvadratdagi 2 ta nuqtani to'g'ri qo'yib chiqqan.

0 – 3 ball – bola qaysidir kvadratdagi 1 ta nuqtani to'g'ri joylashtirib qo'ygan.

1-RASM

2-RASM

Umumiy ko'rsatkichlar: 10 ball – juda yuqori ko'rsatkich; 8 – 9 ball – yuqori ko'rsatkich; 6 – 7 ball – o'rta ko'rsatkich; 4 – ball – past ko'rsatkich; 0 – 3 ball – juda past ko'rsatkich.

O'quv motivini baholash metodikasi

Mazkur metodika 6 – 8 yoshdagi bolalarning o'quv motivatsiyasi, maktabga bo'lgan munosabati, o'qish bilan bog'liq vaziyatga nisbatan emotsional reaksiyasini aniqlashga qaratilgan. (metodika N.G.Luskanova tomonidan taklif etilgan).

Anketa savollari.

1. Senga maktab yoqadimi yoki unchalik yoqmaydimi?
 - unchalik yoqmaydi.
 - yoqadi
 - hecham yoqmaydi.
2. Ertalab uyg'onib, doim xursandchilik bilan maktabga kelasanmi yoki ko'pincha uyda qolishni istaysanmi?
 - ko'pincha uyda qolishni istayman
 - ba'zida borishni, ba'zida qolishni istayman
 - xursandchilik bilan maktabga boraman
3. Agar o'qituvchi ertaga xohlaganlar kelib, xohlaganlar kelmasligi mumkin desa, sen maktabga borarmiding?
 - bilmadim
 - uyda qolardim
 - maktabga borardim

4. Biror bir dars bo'lmisligi senga yoqadimi?

- yoqmaydi
- ba'zida yoqadi, ba'zida yoqmaydi
- yoqadi

5. Uy vazifalaring yo'q bo'lishini xohlarmiding?

- xohlardim
- xohlamasdim
- bilmadim

6. Maktabda faqat tanaffus bo'lishini xohlarmiding?

- bilmadim
- xohlamasdim
- xohlardim

7. Sen ota – onangga maktab hakida ko'p gapirib berasanmi?

- ko'p gapirib beraman
- kam gapirib beraman
- umuman gapirib bermayman.

8. O'qituvching o'rniga boshqa mehribonroq o'qituvchi kelishini xohlarmiding?

- bilmadim
- xohlardim
- xohlamasdim

9. Sinfda o'rtoqlaring ko'pmi?

- kam
- ko'p
- umuman yo'q

10. Senga sinfdoshlaring yoqadimi?

- yoqadi
- unchalik yoqmaydi
- yoqmaydi.

Eslatma: mazkur anketa individual tarzda hamda guruhda qo'llanilishi mumkin.

Natijalarni qayta ishlash uchun quyidagi kalitdan foydalaniladi.

Savollar	1-javob uchun ball	2-javob uchun ball	3-javob uchun ball
1	1	3	0
2	0	1	3
3	1	0	3

4	3	1	0
5	0	3	1
6	1	3	0
7	3	1	0
8	1	0	3
9	1	3	0
10	3	1	0

Natijalarni baholash:

1. 25 – 30 ball. O'quv motivatsiyasi yuqori. Bunday bolalar o'zining bilish motivi kuchli ekanligi, barcha topshiriqlarni yaxshi bajarishga intilish bilan ajralib turadi.

2. 20 – 24 ball. O'quv motivatsiyasi o'rtacha. Bunday o'quvchilar guruhi o'quv faoliyatini ancha muvaffaqiyatli amalga oshirilgan bolalardan tashkil topadi.

3. 15 – 19 ball. Maktabga munosabat ijobiy, ammo bolani ko'proq o'qish bilan bog'liq bo'lmagan tomonlar qiziqtiradi. Bunday o'quvchilar maktabda o'zlarini yaxshi his etadilar, biroq maktabga asosan o'rtoqlar, o'qituvchilar bilan suhbatlashish, chiroyli o'quv qurollariga ega bo'lish uchun boradilar.

4. 10 – 14 ball. O'quv motivatsiyasi past. Bunday bolalar maktabga borishni xohlamaydilar, darslarda bekorchi narsalar bilan shug'ullanib, o'ynab o'tiradilar.

5. 10 balldan past. Maktabga nisbatan salbiy munosabat, moslashmaganlik mavjud. Bunday o'quvchilar o'quv faoliyatini bajarishga qiynaladilar, tengdoshlari va o'qituvchilar bilan bo'lgan munosabatda muammolarga duch keladilar, ularda ayrim hollarda nerv – psixik salomatlikning buzilishi kuzatiladi.

Eslatma: Anketani ikki usulda qo'llash mumkin.

1 – usul. Savollar eksperimentator tomonidan o'qib eshittiriladi va javob variantlari taqdim etiladi, bolalar o'zi tanlagan javobni yozib qo'yadi.

2 – usul. Savollar har bir bolaga alohida – alohida yozma ko'rinishda tarqatiladi, bolalar tegishli javoblarni belgilaydilar.

Metodika haqida qo'shimcha ma'lumot: so'rovnomadagi savollar 200 nafar 6 – 8 yoshdagi o'quvchi bilan o'tkazilgan so'rov asosida bolalarning maktabga, o'qish jarayonida bo'lgan munosabatini to'liqroq aks ettiruvchi savollar sifatida ajratib olingan.

(Metodika manbasi: Ratanova T.A., SHlyaxta N.F. Psixodiagnosticheskie metody izucheniya lichnosti: Uchebnoe posobie. – Pererabotannoe i dopolnennoe izdanie posobiya:

Kichik maktab yoshidagi bolalar tafakkurini o'rganish metodikasi

Mazkur metodika kichik maktab yoshidagi bolalarda tushunchalar, turli ob'ektlar o'rtasidagi sababiy bog'lanish, o'xshashlik haqidagi tasavvurlarning shakllanganligini o'rganish uchun xizmat qiladi. U 20 ta savoldan iborat. Psixolog bolaga har bir savolni o'qib beradi va bolaning javobini qayd etadi. Har bir savoldan so'ng qavs ichida to'g'ri javob keltirilgan.

Savollar.

1. Ot kattami yoki itmi? (ot)
2. Ertalab nonushta qilamiz, peshindachi? (tushlik)
3. Kunduzi yorug', kechasi-chi? (qorong'u)
4. Osmon havo rangda, o'tlar – chi? (yashil)
5. Gilos, nok, olma, olxo'ri – bular nima? (meva)
6. Nima uchun hali poezd o'tmasdan shlagbaum tushiriladi?
(mashinalarni to'xtatib turish uchun)
7. Toshkent, Samarqand, Buxoro – bular nima? (shahar)
8. Soat necha bo'ldi? (bolaga soat ko'rsatiladi?)
9. Sigirning bolasi buzoq, itning bolasi kuchukcha, qo'yning bolasi-chi?
(qo'zichoq)
10. It ko'proq tovuqqa o'xshaydimi yoki mushukkami? (mushukka)
11. Nima uchun avtomobillarda tormoz bor? (mashinani sekinlashtirish ma'nosidagi har qanday javob to'g'ri bo'ladi)
12. Bolg'a bilan bolta nimasi bilan bir-biriga o'xshaydi? (o'xshash vazifalarini bajaruvchi asboblarning mazmunidagi har qanday javob to'g'ri)
13. Olmaxon bilan mushuk nimasiga ko'ra o'xshaydi? (kamida ikkita o'xshash belgi sanab o'tilishi kerak)
14. Mix bilan vintning nima farqi bor? (mixning usti tekis, vint g'adir – budur, mix bolg'a bilan qoqiladi, vint burab kiritiladi)
15. Futbol, tenis, suzish – bular nima? (sport, fizkul'tura)
16. Qanday transport turlarini bilasan? (kamida ikkita har xil transport sanab o'tilishi kerak)
17. Qari odam yoshdan nima bilan farqlanadi? (kamida ikkita muhim farqli belgi sanab o'tilishi kerak)
18. Odamlar nima uchun sport bilan shug'ullanadi? (sog'lom bo'lish uchun, baquvvat bo'lish uchun, kuchli bo'lish uchun, g'alaba qozonish uchun, chempion bo'lish uchun)
19. Odamlar ishlamasa nima bo'lishi mumkin? (narsalar yarata olmaydilar, narsalar sotib olmaydilar, qiynalib yashaydilar kabi javoblar)

20. Odamni nima uchun qamab qo'yadilar? (yomon ish qilgani uchun mazmunidagi har qanday javob, boshqalarga zarar yetkazmasligi uchun degan javob to'g'ri).

Natijalarni qayta ishlash.

Agar bolaning javobi to'g'ri javobga mos kelsa, unga 0,5 ball, qisman to'g'ri kelsa 0,25 ball qo'yiladi. Javobni baholashdan avval bolaga savolni to'g'ri tushuntirilganligiga ishonch hosil qilish kerak. Zarurat tug'ilganda psixolog ayrim so'zlarning ma'nosini izohlab berishi lozim (masalan, shlagbaum so'zi izoh talab qilish mumkin).

Natijalarni baholash.

10 ball – juda yuqori darajada

8 – 9 ball – yuqori daraja

4 – 7 ball – o'rta daraja

2 – 3 ball – past daraja

0 – 1 ball – juda past daraja

(Metodika manbasi: Nemov R.S. Psixologiya: Ucheb.dlya stud.vyssh.ped.ucheb.zavedeniy: V Z kn. – Z ye izd. – M.: Gumanitar.izd.tsentr VLADOS, 1999. – Kn. Z. Psixodiagnostika. Vvedenie v nauchnoe psixologicheskoe issledovanie s elementami matematicheskoy statistiki. 81 - 83 betlar.)

«OILA RASMI» TESTI.

Oila bola ko'zi bilan

Pedagoglar va psixologlar oila muammolarini, uning an'ana va udumlarini, bola shaxsining shakllanishida oilaning ta'sirini o'rganishda juda ko'p ishlar qilmoqdalar.

Bola ota – onaning faqatgina tarbiyaviy ta'sir etish mahsuli emas. U o'z oilasini o'zicha tushunadi va qabul qiladi. Oiladagi o'z o'rnini o'zaro aloqada belgilaydi va oilada o'zini o'zicha anglaydi. Bolalar ro'y berayotgan hodisalarga kattalarga nisbatan boshqacha baho beradilar. Biz qachonki atrofimizdagi olamni bola ko'zi bilan ko'rishga o'rganib olganimizdan so'nggina, ularni to'g'ri tushunamiz, hayajonlariga, qayg'ulariga yordam bera olamiz. Eston psixologi G.Xementaskas tomonidan ishlab chiqilgan mashxur «Oila rasmi» testi kattalarga dunyoni bola ko'zi bilan ko'rishga yordam beruvchi vositadir. Bu test bolaning o'z oilasiga bergan shaxsiy bahosi haqida, oila a'zolari bilan bo'lgan munosabatlari, bola nimalarni idrok qila olmasligi, nimalarni kuchli xayajon bilan his qilishi haqida tushuncha beradi. Nimalar bolani ongsiz ravishda xavotirga solsa, xuddi shu narsalar bolalarning rasmlarida ifodalanadi.

Oila rasmi bola shaxsining psixologik portretidir. Bu testni 3 yoshdan 10

yoshgacha bo'lgan bolalarda qo'llash mumkin. Psixologlar bu testdan bolaning oiladagi «Men»ini o'rganish maqsadida foydalanadilar. Bu testni o'tkazish pedagogik va psixologik amaliyotda qulay va ommabop. Bu testni o'qituvchilar, maktab psixologlari va ota – onalar o'tkazishlari mumkin.

Tadqiqotni o'tkazish uchun: 21 x 29 sm hajmidagi oq qog'oz, o'chirg'ich kerak. Bolaga: «Iltimos, o'z oilang rasmini chizib ber» - deb aytiladi. Lekin «oila» nima ekanligi haqida tushuntirilmaydi, chunki tadqiqot o'tkazishning maqsadi o'zgaradi. Topshiriqni o'tkazish uchun vaqt chegaralanmaydi. Topshiriqni bola bajarayotganda quyidagilarga e'tibor berish kerak: tarkiblarni chizish ketma – ketligi, tarkiblarni o'chirilishi, bolaning izohlarga, his – hayajonga berilishi va h.k.

Topshiriq bajarib bo'lgandan so'ng bolaga quyidagi savollar beriladi: 1) Aytchi, sen bu rasmda kimlarni chizding? 2) Ular qaerdalar? 3) Ular nima qilyaptilar? 4) Ular xursandmilar, yoki biron narsadan zerikkanmilar? 5) Ulardan qaysi biri baxtli? Nimaga? 6) Ulardan qaysi biri juda baxtsiz? Nimaga?

«Oila rasmi» testini tahlil qilish uchun a) bolaning yoshi, b) oila a'zolarining sonini v) aka, uka, opa, yoki singillarining yoshini bilish kerak.

Oila rasmining tahlili

1) Bolaning haqiqiy oilasi uning chizgan oila rasmi bilan taqqoslanadi. Oiladagi o'zaro munosabatlar va undagi muhit ijobiy bo'lsa, bola oiladagi barcha a'zolarining rasmini chizadi. Agar rasmda oila a'zolarining birontasi chizilmagan bo'lsa, demak oilaviy vaziyat mukammal emas.

2) Agar rasmda oilaga taalluqli bo'lmagan odamlarning rasmi chizilgan bo'lsa: a) e'tiborsizlik, yolg'izlanib qolish, b) kuchli katta xavotirlanish darajasi.

3) odatda bolalar oilaning qaysi bir a'zosi bilan nizoli muammo vujudga kelgan bo'lsa, shuni chizishni unutib qo'yadilar. Ko'p hollarda aka, uka yoki opa, singillarning rasmini chizmaydilar. Bu bilan bola oilada o'zining ustunligini, ota va onasining mehriga to'ymaganligini ifodalaydi. Masalan, bola o'zini ota va onasining o'rtasida chizib ko'rsatgan, kichik ukasi yoki singlisini esa umuman chizmagan.

4) Agar bola o'z rasmini chizmagan bo'lsa yoki oilasining o'rniga faqat o'zinigina chizsa, demak bu holda oilada umumiy birlikning yo'qligidan dalolat beradi.

5) Agar oilasining o'rniga bola hayvonlar va qushlarni chizsa, demak bolaga e'tibor va hissiy muloyimlik yetishmaydi.

6) Agar bola oila a'zolarining rasmini qo'llari tutashgan va bir qatorda chizgan bo'lsa, demak bu oiladagi psixologik iqlim yaxshi. Agar unday bo'lmasa, demak aksincha.

7) Agar oila a'zolari guruh – guruh bo'lib chizilgan bo'lsa, demak bu oilada kichik guruhlar borligini bildiradi. Masalan, 9 yoshli o'g'il bola o'zini otasi bilan, onasi va opasini esa alohida guruhda chizgan.

8) Oila a'zolarining kiyimlarida ko'p tarkiblarning borligi, rangligi oilaviy munosabatlarning ijobiyligini ko'rsatadi va aksincha oilaviy munosabatlarda adovat bo'lsa, oila a'zolarining gavdalari to'liq bo'lmay, kiyimsiz yoki tugatilmay chiziladi.

9) Bolalar odatda otasi va onasini juda katta qilib chizadi. Demak, oiladagi munosabatlar tenglik asosida, bola o'zini oilada kattalardek xis qiladi.

10) Agar bolalar o'zlarini otasi va onasidan ham katta qilib chizsa, demak bolani o'z – o'zini baholash darajasi juda ham yuqori.

11) Agar bola o'zini boshqa oila a'zolariga nisbatan juda kichik ota – onasi tomonidan g'amhurlik talab qiladi.

12) Agar bola o'z rasmini qo'llarini yuqoriga ko'targan holda, barmoqlarini uzun qilib chizgan bo'lsa, bu uning tajovuzkorligidan xabar qiladi. Ba'zan bunday rasmlarni yuvosh bolalar ham o'zining atrofidagi odamlarga nisbatan tajavuzkorona ruhda ekanligi, lekin bu holat yashirinligi ma'lum bo'ladi hamda bola kuchli va o'zgalar ustidan xukmron bo'lish hohishi borligini bildiradi.

13) Agar bola oila a'zolarining qo'llarini mushtcha tugilgan holda, barmoqlari uzun holatda chizsa, demak u shu oila a'zosining o'ziga nisbatan tajovuzkorligini his qiladi.

14) Agar bola o'zining tishlarini katta qilib chizgan bo'lsa, demak unda tishlash, baqirish, qo'pollik qilishga moyillik kuchlidir. Agar bola boshqa oila a'zolarini shunday holatda chizsa, ana shu oila a'zosiga nisbatan qo'rquv va dushmanlikni his qiladi.

15) Oila rasmi testi bolaning yosh xususiyatlari bilan bog'liqdir. 3 – 4 yoshdagi bolalar odam gavdasini chiziqlar bilan to'liq bo'lmagan holda chizadilar. 7 – 8 yoshli bolalarning rasmi esa ancha boyroq bo'lib, gavda tuzilishlari to'liq, rasmlar tugallangan bo'ladi.

Misol uchun 12 yoshli qizchani chizgan oila rasmiga murojaat qilamiz. Qizning oilasi onasidan, buvisidan va o'zidan iborat. Qiz rasmda o'zini, onasini va otasini chizgan. Otasi anchadan beri ular bilan yashamaydi. Bundan shunday xulosa chiqarish mumkin: bola oiladagi umumiy birlikni his qilmaydi, buvisiga nisbatan tajovuzkorlik bor. Onasi bilan o'zining orasida hissiy iliqlik yo'q. Rasmda bola otasi bilan birga yashash hohishi borligini yashirincha bildirgan. Bola o'zini oilada yolg'iz, yakkalangan holda, hamma tomonidan tashlab qo'yilganday his qiladi. Ikkinchi misol, 10 yoshli bola o'z oilasini tasvirlagan. Rasmda barcha oila a'zolari bir – birining qo'llarini ushlagan holda tasvirlanganlar. Bola o'zini rasmning markazida chizgan. Rasmni tahlil qilar ekanmiz, oiladagi psixologik iqlim yaxshi ekanligini bilib oldik. Bola o'zini oilada kerakligini, ota–onasining va oila a'zolarining mehrini his qiladi.

SHunday qilib, bola o'zini oilada qanday xis qilishni bilishini hohlasangiz,

unga toza oq qog'oz bering va oila rasmini chizib berishini iltimos qiling.

Oila kinetik rasmining alomatlari majmui

Alomatlar majmui	№	Alomat	Ball
I. Qulay oilaviy vaziyat	1	Oiladagi barcha a'zolarning umumiy faoliyati	0,2 0,1
	2	Rasmda odamlarning ko'pligi	0,2
	3	Oiladagi barcha a'zolarning ko'pligi	0,2
	4	Oilada yakkalanib qolgan a'zolarning yo'qligi	0,1 0,1
	5	SHtrixovkaning yo'qligi	0,2
	6	CHiziqning yaxshi sifati	0,1
	7	Adovat ko'rsatkichlarining yo'qligi	
	8	Varaqda odamlarning o'xshash tarzda taqsimlanishi	
	9	Mumkin bo'lgan boshqa belgilar	
II. Xavotirlanish	1	SHtrixovka	0,1,2,3
	2	Asos chizig'i – jins	0,1
	3	Rasm ustidagi chiziq	0,1
	4	Kuchli bosib chizilmagan chiziq	0,1
	5	O'chirish	0,1,2
	6	Detallarga e'tiborni kuchaytirish	0,1
	7	Narsalarning ko'pligi	0,1
	8	Qo'shaloq yoki uzuq – uzuq chiziqlar	0,1
	9	Ayrim detallarni ta'kidlash	0,1
	10	Mumkin bo'lgan boshqa belgilar	0,1

III. Oiladagi kelishmovchilik vaziyati	1	SHaxslar o'rtasidagi to'siqlar	0,2
	2	Ayrim shakllarning o'chirib tashlanishi	0,1,2
	3	Ayrim shakllarda gavdaning ba'zi bir qismlarining yo'qligi	0,2 0,2
	4	Ayrim shakllarni ajratib ko'rsatish	0,2
	5	Ayrim shakllarni yakka lab qo'yish	0,2
	6	Ayrim shakllarning o'xshash bo'lmagan kattaligi	0,1 0,1
	7	Tashqi tasvir bilan rasmning mos kelmasligi	0,2
	8	Narsalarning ko'pligi	0,1
	9	Rasmda oila a'zolaridan ayrimlarining yo'qligi	
	10	Orqasi bilan turgan oila a'zosi	
	11	Mumkin bo'lgan boshqa belgilar	
IV. Oilaviy vaziyatda mukammal emaslik tuyg'usi	1	Rasm muallifi nomutanosib ravishda kichik	0,2
	2	SHakllarning qog'ozning quyi qismiga joylashtirilishi	0,2 0,1
	3	CHiziq zaif, uzoq – yuluq	0,2
	4	Muallifning boshqalardan ajralib qolishi	0,1
	5	Kichik shakllar	0,1
	6	Muallif shaklining boshqalarga nisbatan harakatsizligi	0,2 0,1
	7	Muallifning yo'qligi	
	8	Muallif orqa o'girib turibdi	
	9	Mumkin bo'lgan boshqa belgilar	
V. Oilaviy munosabatlarda adovat	1	Bitta shakl boshqa varaqda yoki varaqning orqa tomonidan	0,2
	2	SHakllning tutgan tajovuzkor yo'li	0,1
	3	O'chirib tashlangan shakl	0,2
	4	Qiyofasi o'zgartirilgan shakl	0,2
	5	Teskari profil	0,2
	6	Qo'llar ikki tomonga yoyilgan	0,1
	7	Barmoqlar uzun, ta'kidlab	0,1
	8	ko'rsatilgan Mumkin bo'lgan boshqa belgilar	

Ota - onalarning o'z farzandlari bilan bo'ladigan o'zaro munosabatlarini aniqlash metodikasi

1. Oilangizda o'zaro bir - birini tushunish shakllanganmi?
 2. Farzandingiz siz bilan ko'ngildan gaplasha oladimi?
 3. Farzandingiz sizning ishlaringiz bilan qiziqadimi?
 4. Farzandingizning do'stlarini taniysizmi?
 5. Ular sizning uyingizda bo'lib turishadimi?
 6. Farzandingiz uy yumushlariga qarashadimi?
 7. Farzandingizni uy vazifalarini tekshirib turasizmi?
 8. Farzandingiz bilan sizni birgalikda bajaradigan qiziqishingiz bormi?
 9. Farzandingiz bayramlar tadbirlarida qatnashadilarmi?
 10. Farzandingiz bayramlarda u bilan birga bo'lishingizni xohlaydimi?
 11. O'qilgan kitoblarni farzandingiz bilan muhokama qilasizmi?
 12. Farzandingiz bilan birgalikda teatr, kino, muzey, kontsertlarga borasizmi?
 13. Televideniya beriladigan kinofilmlarni farzandingiz bilan muhokama qilasizmi?
 14. Farzandingiz bilan sayr qilasizmi?
 15. Ta'tilingizni farzandingiz bilan o'tkazish rejangizda bormi?
- “Ba’zan” degan javoblar uchun- 1 ball, “yo’q”-javoblari uchun 0 ball. Hamma ballar hisoblab chiqiladi. Agar siz 20 balldan yuqori to'plasangiz, farzandingiz bilan munosabatlar normal bo'ladi. 10-20 ball to'plasangiz, qoniqarli, 10 balldan kam to'plasangiz esa farzandingiz bilan muloqotingiz yetarli darajada emas. Uni yaxshilash haqida o'ylang.

XOLLAND METODIKASI (kasb tanlash bo'yicha)

Ushbu metodika asosida amerikalik psixolog olim Ya.Xolland taklifi bo'yicha odamlar va ko'pchilik kasblarni shartli ravishda 6 guruhga bo'lish mumkin (realistik, ijtimoiy, konventsial (shartli), tadbirkor, artistik tiplar). Bu metodika asosida yuqorida qayd qilingan tiplarni qay biri qay darajada shaxsda namoyon bo'lishini aniqlash mumkin. Kasblarning xususiyati shundaki, shaxs psixologiyasida qaysi bir yo'nalish ko'proq shakllangan bo'lsa, shu kasb o'ziga ko'proq jalb qiladi.

Metodikani o'tkazish tartibi:

Metodika savolnomasini o'quvchilarga berishdan oldin, ularga quyidagi ko'rsatma beriladi: «Quyidagi juft-juft taklif etilgan - kasblardan o'zingiz uchun har bir juftdan bittasini tanlang va «a» yoki «b» grafalar yonida «+» yoki «— » belgisini qo'ying.

Ikkala kasbdan bittasini tanlashi shart

1.	a) quruvchi	b) loyiha tuzuvchi
2.	a) elektron texnik	b) sanitariya shifokori
3.	a) tokar (chilangar)	b) kotiba
4.	a) suratkash	b) do'kon mudiri
5.	a) chizmakash	b) dizayner
6.	a) faylasuf	b) psixiatr
7.	a) tilshunos	b) advokat
8.	a) ilmiy jurnal muharriri	b) badiiy jurnal tarjimoni
9.	a) pediatr	b) statist
10.	a) sport shifokori	b) felʼetonchi
11.	a) notarius	b) ta'minotchi
12.	a) parmalovchi	b) hajviy sur'at soluvchi rassom
13.	a) siyosiy arbob	b) yozuvchi
14.	a) bog'bon	b) meteorolog
15.	a) avtobus haydovchi	b) fel'dsher
16.	a) elektron uskunalar muhandisi	b) kotiba
17.	a) bo'yoqchi	b) yog'och yoki metal bo'yicha rassom
18.	a) biolog	b) ko'z shifokori
19.	a) teleoperator	b) rejissyor
20.	a) gidrolog	b) taftishchi
21.	a) zoolog	b) bosh zootexnik
22.	a) matematik	b) me'mor
23.	a) bolalar xonasi noziri	b) hisobchi
24.	a) o'qituvchi	b) kasaba uyushmasi lideri
25.	a) tarbiyachi	b) kulol
26.	a) iqtisodchi	b) bo'lim mudiri
27.	a) korrektor	b) tanqidchi
28.	a) xo'jalik ishlari mudiri	b) dirijer
29.	a) radiooperator	b) fizik yadrochi
30.	a) sozlovchi	b) montajchi
31.	a) agronom	b) menejer
32.	a) bichuvchi	b) dekarator
33.	a) arxeolog	b) ekspert
34.	a) muzey xodimi	b) maslahatchi
35.	a) olim	b) akter
36.	a) logoped	b) stenografist

37.	a) shifokor	b) diplomat
38.	a) bosh hisobchi	b) direktor
39.	a) shoir	b) ruhshunos

Metodika natijalarini tahlil qilish uchun har bir o'quvchining javob varaqasi alohida ishlab chiqiladi. Buning uchun 6 yo'nalish bo'yicha berilgan maxsus kalitdan foydalaniladi. Har bir savolning javobi kalitda berilgan natija bilan to'g'ri kelsa 1 ball qo'shiladi va oxirida har bir yo'nalish bo'yicha umumiy ballar yig'indisi hisoblab chiqiladi. Eng ko'p ball to'plagan yo'nalish yetakchi hisoblanadi, bunda shu yo'nalish ballar yig'indisi 5 balldan kam bo'lmasligi kerak. Kalit

	Realistik tip	1a, 2a, 3a, 5a, 14a, 15a, 16a, 17a, 19a, 29a, 30a, 31a, 32a.
	Aqliy tip	1b, 6a, 7a, 8a, 14b, 18a, 20a, 21a, 22a, 29b, 33a, 34a, 35a
	Ijtimoiy tip	2b, 6b, 9a, 10a, 15b, 18b, 23a, 24a, 25a, 34b, 36a, 37a, 39b
	Konventsial (shartli) tip	3b, 9b, 11a, 12a, 16b, 20b, 23b, 26a, 27a, 30b, 33b, 36b, 38a
	Tadbirkor tip	4b, 7b, 11b, 13a, 19b, 21b, 24b, 26b, 28a, 31b, 35b, 37b, 38b
	Artistik tip	4a, 5b, 8b, 10b, 12b, 13b, 17b, 22b, 25b, 27b, 28b, 32b, 39a

Tiplarning tahlili

Realistik tip. Bunday tipdagi shaxs ko'proq konkret, ya'ni aniq ob'ektlar (narsalar, asbob - uskunalar, hayvonlar, mashinalar) bilan shug'ullanishni afzal ko'radi, konkret ob'ekt bilan shug'ullanish, chaqqonlik va aniqlikni yoqtiradi. Odamlar bilan muloqotda bo'lishni yoqtirmaganligi sababli yuqori lavozimlarda ishlashni xush ko'rmaydi. Injener, mexanik, elektrik, agronom, bog'bon, haydovchi va shunga o'xshash kasblarni tanlaydi.

Intellektual tip. Bunday odamlar o'zining sezgir va boy xayolligi bilan boshqalardan ajralib turadi. Ular amaliy mashg'ulotlarni bajarishdan ko'ra, muammolarni nazariy hal qilish ustida o'ylashni yoqtiradilar. Biolog, botanik, astronom, fizik kabi kasblarni tanlashadi:

Ijtimoiy tip. Bunday odamlar muammoni yechishda ko'proq o'zlarining intellektual qobiliyatlaridan ko'ra shaxsiy hissiyot va tuyg'ularga asoslanadilar. Mexanizmlar bilan shug'ullanishni yoqtirmaydilar. Ko'proq ta'lim va sog'liqni saqlash sohasiga qiziqadilar: shifokor, psixolog, o'qituvchi kasblarini tanlashlari mumkin, chunki ularda muloqotga kirishish, boshqaruv va san'atga ehtiyoj katta.

Konventsial (shartli) tip. Bunday odamlarda moslashish salohiyati juda past. Ularga past faollikni talab qiluvchi mashg'ulotlar va mutaxassisliklar hamda aniq

tizimli faoliyatlar ko'proq yoqadi. Chunki bunday faoliyatlarda aniqlik va noaniqlik belgilab berilgan. Boshqaruv faoliyati qo'l kelmaydi, chunki bunday odamlar masalalarni hal qilishda ko'proq boshqalarning fikriga suyanadilar. Tavsiya etilgan kasblar iqtisod, hisobchi, kotiba va hokazo.

Tadbirkorlik tipi. Bunday tiplar yuqori lavozimlarda ishlashni yoqtiradilar, Ularga qo'l mehnati, diqqatni bir nuqtaga jalb etuvchi faoliyatlar yoqmaydi. Ular quyidagi kasblarni tanlaydilar: direktor, teleoperator, artist, diplomat, jurnalist.

Artistik (kreativlik) tip. Bunday insonlarda xayol va intuitsiya yaxshi rivojlangan. Ular hayotni murakkablashtirgan holda qabul qiladilar. "Erkaklashtirilgan" — sport, avtota'mirlash kabi ishlar qiziqirmaydi. Ular ijodiy xarakterli mashg'ulotlarni xush ko'radilar. Ya'ni, musiqa, rassomchilik, adabiyot va shu kabi sohalarda yuqori natijalarga erishishlari mumkin.

Muomala jarayonida o'z-o'zini kommunikativ nazorat qilish testi (Amerika psixologi Marian Snayder metodikasi)

Quyidagi 10 ta testni diqqat bilan o'qing, qaysi gap ishonchli bo'lsa unga "to'g'ri" belgisini, agar ishonchsiz desangiz unga "noto'g'ri" degan belgini qo'ying.

1. Boshqalarning odatlariga taqlid qilish qiyin deb o'ylayman.
2. Boshqalarning diqqatini tortish va kuldirish uchun axmoqona harakatlar qilishim mumkin.
3. Mendan yaxshigina aktyor chiqishi mumkin edi.
4. Boshqalar fikricha men ayrim narsalarni juda chuqur ichdan kechiradi, deb o'ylaydilar.
5. Turli davralarda men kamdan kam hollarda diqqat markazda bo'laman.
6. Turli vaziyatlarda har xil kishilar davrasida men o'zimni bir xil tutmayman.
7. Men o'zim to'g'ri deb bilgan fikrimda qat'iy turaman.
8. Ishda va odamlar bilan munosabatda ko'p narsaga ulgurish uchun meni qanday ko'rishni xohlasalar o'zimni shunday tutaman.
9. Men yoqtirmaydigan odamlarim bilan ham do'stona munosabatda bo'la olaman.
10. Boshqalar meni qanday tasavvur qilsalar men shundayman.

Snayder bo'yicha kommunikativ nazoratning yuqori darajasiga ega kishilar doimo o'zlariga e'tibor berishadi, o'zini qaerda qanday tutishni yaxshi bilishadi. His-tuyg'ularini boshqara oladilar. Ular oldindan bilib bo'lmaydigan vaziyatlarni yoqtirmaydilar. "Bu vaziyatda men qanday bo'lsam shundayman", qoidasiga rioya qiladilar. Kommunikativ nazoratning quyi darajasiga ega kishilar ochiq ko'ngil "men"i barqaror, turli vaziyatlarda kam o'zgaradilar.

Natijalarni hisoblash:

1-5-7-savollarning “noto’g’ri” javobi uchun va qolgan 2,3,4,6,8,9,10-savollarning “to’g’ri” javobi uchun 1 baldan beriladi. Agar savollarga samimiy javob bergan bo’lsangiz quyidagicha hisoblanadi.

0-3 ball – Sizda kommunikativ nazorat quyi darajada, xulq-atvoringiz barqaror, vaziyatga qarab o’zgarish kerak deb hisoblamaysiz. Muloqot jarayonida samimiylikka moyilsiz. To’g’ri so’zligingiz uchun ba’zilar sizni noqulay suhbatdosh deb bilishlari ham mumkin.

4-6 ball. Sizda kommunikativ nazorat o’rtacha darajada. Siz samimiysiz, biroq his-tuyg’ularingizni boshqara olmaysiz.

7-10 ball. Sizda kommunikativ nazorat yuqori darajada. Har qanday rolga oson kirisha olasiz, o’zgargan vaziyatga tez moslashasiz. Boshqalarda taassurot qoldira olmasligingizni bilsangiz ham o’zingizni yaxshi his qilasiz.

SHaxs xususiyatlarini aniqlash metodikasi:

1. a) yolg’on gapirishingiz mumkinmi?
b) o’z nuqsonlaringizga ko’nikasizmi?
s) fikringizni oson o’zgartirasizmi?
2. a) sizni maqtaganlarni yoqtirasizmi?
b) o’zingizdan ko’nglingiz to’qmi?
s) boshqalarning kamchiligi to’g’risida tez-tez gapirib turasizmi?
3. a) boshlagan ishingizni oxiriga yetkazasizmi?
b) maqsadga erishishda kat’iyatlimisiz?
s) ishda jonbozlik ko’rsatasizmi?
4. a) o’zingiz haqingizda gapirishni yoqtirasizmi?
b) notanish davrada o’zingizni erkin his qilasizmi?
s) odamlarga ishonchingiz bormi?

Javoblar quyidagicha belgilanadi:

a b s

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Savollarga “ha” yoki “yo’q” deb javob beriladi. Agar ijobiy javob ko’p bo’lsa, 1 ball, salbiy javob ko’p bo’lsa 0 ball beriladi.

Natijasi:

1111 - serharakat, muloqotga kirishuvchan, o’zini yaxshi ko’radigan, o’zgaruvchan.

1000 - e’tiqodsiz, ko’ngli ochiq emas, sust.

1001 - dangasa, odamovi, yengiltak, o’ziga bino qo’ygan.

1011 - kamgap, faol, e’tiqodi kuchli.

0111 - ishchan, tez kirishadigan, ammo dimog'dor.
0110 - rostgo'y, qat'iyatli, mexribon.
0100 - tarbiyali, ayyor emas, faol emas.
0000 - indamas, maqsadga erishmaydi.
1010 - faollikka moyil, kamsuqum, tortinchoq.
1110 - mehnatkash, ayyor emas, bellashuvda boshqalarga o'rnini oson berib qo'yadi.
1100 - to'g'ri so'z, kamsuqum, haqqoniy.
0001 - rostgo'y, ammo indamas.
0011 - ayyor, yolg'onchi, irodali, tolmas.
0101 - kirishuvchan, ochiq ko'ngil.
1101 - yengil tabiat, sodda, dangasa, o'zini yaxshi ko'radigan.
0010 - qat'iyatli, mehnatkash, indamas.

Xarakterni aniqlash metodikasi

1. Qaysi biri siz uchun muhimroq?
A) kichikina do'stlar davrasi; b) ko'pgina o'rtoqlar davrasi.
2. Qanday kitoblar sizga ko'proq yoqadi?
A) qiziqarli syujetli; b) odamlar ruhiy kechinmalari aks ettirilgan.
3. Ishda nimaga ko'proq yo'l qo'yishingiz mumkin?
A) kechikish; b) xatoliklar.
4. Agar yomon ish qilib qo'ysangiz:
A) juda qayg'urasiz; b) unchalik qayg'urmaysiz.
5. Odamlar bilan qanday chiqishasiz?
A) juda tez va oson; b) sekin, ehtiyotkorlik bilan.
6. O'zingizni arazkash deb hisoblaysizmi?
A) ha; b) yo'q.
7. CHin dildan kulishga moyilmisiz?
A) ha; b) yo'q.
8. Siz qandaysiz?
A) kamgap; b) sergap.
9. Siz ochiqmisiz yoki hislaringizni birovlardan yashirasizmi?
A) ochiqman; b) yashiraman.
10. o'z xis-kechinmalaringizni tahlil qilishni yoqtirasizmi?
A) ha; b) yo'q.
11. Ko'pchilik davrasida bo'lganda, Siz:
A) tinmay gapirasiz; b) boshqalarni tinglaysiz.
12. Tez-tez o'zingizdan norozi bo'lib turasizmi?
A) ha; b) yo'q.
13. Biror nimalarni tashkil qilishni yoqtirasizmi?
A) ha; b) yo'q.
14. Sirlaringiz yozilgan kundalik tutishni hohlarmidingiz?

- A) ha; b) yo'q.
15. Biror narsaning qaroridan uni bajarishga tez o'tasizmi?
A) ha; b) yo'q.
16. Kayfiyatingizni tez o'zgartira olasizmi?
A) ha; b) yo'q.
17. O'zgalarni ishontirib, ularga o'z fikringizni o'tkazishni yaxshi ko'rasizmi?
A) ha; b) yo'q.
18. Sizning harakatlaringiz:
A) tez; b) sekin.
19. Siz bo'lishi mumkin bo'lgan noxush hodisalardan tashvishlanasiz?
A) tez-tez; b) ba'zan.
20. Qiyin holatlarda Siz:
A) yordam so'rashga shoshilasiz: b. hech kimga murojaat qilmaysiz
Endi javoblaringizni hisoblab chiqing.

Metodikaning kaliti:

Javoblar ichidagi quyidagilar Sизdagi ekstroversiyani ko'rsatadi: 1b, 2a, 3b, 5a, 6b, 7a, 8b, 9a, 10b, 11a, 12b, 13a, 14b, 15a, 16a, 17a, 18a, 19b, 20a. Mos kelgan javoblar sonini 5 ga ko'paytiring.

0 — 35 ballar — introversiya;

36 — 65 ballar — ambiversiya;

66 — 100 ballar — ekstraversiya.

SHunga o'xshash xarakterni o'rganish metodikalari ko'p bo'lib, ular yordamida odam o'zini va yaqinlarini o'rganib turishi kerak.

SHaxs irodasini o'rganish testi

Ushbu ruhiy holatni aniqlash uchun maxsus ishlab chiqilgan testdan foydalanish mumkin. Tavsiya qilinayotgan fikrlarga shaxs «Ha» yoki «Yo'q» degan javob qaytarish kerak.

1. Hayotdagi muvaffaqiyat tasodiflariga ko'ra oldindan qilingan hisob-kitoblarga ko'proq bog'liq bo'ladi, deb o'ylayman.

1. Agar o'zimning sevimli mashg'ulotlarimdan ayrilsam, unda men uchun hayotning mazmuni yo'qoladi.

2. Men uchun har qanday ishning oqibati, natijasidan ko'ra, uning bajarilishi jarayoni muhim.

3. Men odamlarning o'z yaqinlari bilan bo'lgan munosabatlarning yaxshi emasligidan ko'ra ishdagi muvaffaqiyatsizlikdan ko'proq qayg'uradilar deb hisoblayman.

4. Mening fikrimcha, ko'pchilik odamlar yaqin kelajakka mo'ljallangan maqsad bilan emas, balki uzoqqa mo'ljallangan maqsad bilan yashaydilar.

5. Agar imkoniyat bo'lsa-da, lekin hech kim sezmasligiga ishonchim komil bo'lsa ham nojo'ya harakat qila olmayman.

6. Mening hayotimda muvaffaqiyatsizliklardan ko'ra muvaffaqiyatli kunlar ko'p bo'lgan.

7. Menga amaliy, ishchan, ishbilarmon odamlardan ko'ra his-tuyg'uli, ko'ngilchan inson ko'proq yoqadi.

8. Hatto oddiy ishda ham men uning ba'zi elementlarini takomillashtirishga harakat qilaman.

9. Muvaffaqiyatga erishish haqidagi fikrlarga berilib ketgan vaqtlarimda ehtiyotkorlik choralari unutib qo'yishim mumkin.

10. Yoshligimda ota-onam meni dangasa deb hisoblar edi.

11. Men o'zinning muvaffaqiyatsizliklarimga sharoit emas, balki ko'proq o'zimni aybdor deb hisoblayman.

12. Ota-onam meni qattiq nazorat qilishgan.

13. Menda qobiliyatga nisbatan sabr-toqat kuchli.

14. O'z maqsadlarimdan qaytishga muvaffaqiyatga erisha olmasligim haqidagi fikr emas, balki dangasalik sabab bo'ladi.

15. Men o'zimni o'zimga ishongan odam man deb hisoblayman.

16. Muvaffaqiyatga erishish uchun garchi imkoniyatlar mening foydamga bo'lmasa ham tavakkal qilishim mumkin.

17. Men tirishqoq odam emasman.

18. Hamma ishlar tekis (me'yorida) ketayotgan bo'lsa, unda mening g'ayratim yanada oshadi.

19. Agar men gazetada ishlaganimda edi, unda turli voqealar haqida yozishdan ko'ra, ko'proq odamlar yaratgan yangiliklarni yozgan bo'lar edim.

20. Mening yaqinlarim odatda shaxsiy rejalarim bilan hamfikir bo'lmaydilar.

21. Mendagi hayotga nisbatan bo'lgan talablarimning darajasi o'rtoqlarimning shunday talablaridan pastroq.

22. Men o'z maqsadlarimga erishish yo'lida qat'iyman.

Test kaliti. «Ha»-1, 2, 6, 7, 8, 9, 15, 17, 19, 20, 22, 23. «Yo'q»- 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 21.

Natijalarning miqdoriy tahlili. Ballar yig'indisi 0-9 dan past bo'lganda-Sizning faoliyatingizda muvaffaqiyatga ehtiyoj yaqqol ko'rinmaydi. 10-13 ballgacha: Sizda muvaffaqiyatga intilish bor, lekin hayotda faoliyatingizni tashkil qilishda har doim ham muvaffaqiyatga ehtiyoj sezavermaysiz. 14-23 ballgacha: Sizning faoliyatingizda muvaffaqiyatga ehtiyoj yuqori darajada, har doim muvaffaqiyat bo'lishiga ishonasiz, qat'iysiz u yoki bu darajada murakkab, lekin bajarilishi mumkin ishlarni qilishni yoqtirasiz. 0-9 past, 10-13 o'rtacha, 14-23 yuqori.

Diqqatni rivojlantirish metodikasi

“Krepelen metodikasi”

3	4	3	4	4	8	6	6	2	4	4	7	3	4	8	9	6	7	2	9	8	7	4
2	5	9	7	8	4	3	2	4	7	6	5	3	4	4	7	9	7	3	8	9	2	4
3	8	5	9	3	6	8	4	2	6	7	9	3	7	4	3	9	7	4	7	2	9	7
9	5	4	7	5	2	4	8	9	8	4	8	4	7	2	9	3	6	8	9	4	9	4
9	2	3	6	3	5	4	7	8	9	3	9	4	8	9	2	4	2	7	5	7	8	4
2	9	8	7	2	9	4	8	4	4	5	4	4	8	7	2	5	9	2	2	6	7	4

Diqqatning ko'chuvchanligini aniqlash.

Shul'te jadvali

1	9	23	6	3
15	8	17	21	14
4	13	25	11	20
7	22	5	24	16
10	18	2	19	12

“Muomala sirlari”

Odamlarga ta'sir o'tkazishning 6 qoidasi

1-qoida. Boshqalar bilan samimiy qiziqing.

2-qoida. Tabassum qiling.

3-qoida. Unutmang: kishining ismi barcha tilda uning o'zi uchun dunyodagi ovozlarda ichida eng muhimi va yoqimlidir.

4-qoida. Yaxshi tinglovchi bo'ling. Boshqalarni o'zlari haqida gapirishlariga rag'batlantiring.

5-qoida. Suhbatdoshingizni qiziqtirgan mavzuda gapiring.

6-qoida. Suhbatdoshingizni o'z ahamiyatini his etishiga ta'sir o'tkazing va buni samimiy ado eting.

Kishilarni o'z fikringizga og'dirishni xohlaysizmi?

Unda quyidagi qoidalarga amal qiling.

1-qoida. Gapni suhbatdoshingiz fazilatlarini samimiy maqtashdan boshlang.

2-qoida. O'zgalarning xatosini to'g'ridan-to'g'ri emas, balqi yotig'i bilan, yordamchi vositalar ko'magida tushuntiring.

3-qoida. Avval o'z xatolaringizdan gapiring, so'ngra suhbatdoshingizni tanqid qiling.

4-qoida. Suhbatdoshingizga buyruq o'rniga savol bering, maslahat soling.

5-qoida. Kishilarga o'z obro'larini saqlab qolishlariga imkon bering.

6-qoida. Kishilarning arzimas yutuqlarini ham e'tirof eting va har bir muvaffaqiyatni e'tiborsiz qoldirmang, baho berishda xolis, maqtovdan saxiy bo'ling.

7-qoida. Kishilarga sha'n yaratib beringki, uni oqlash harakatiga tushib qolsinlar.

8-qoida. Rag'batlantiring, shunday taassurot uyg'otingki, siz tuzatilishini istayotgan xatoni bartaraf etish oson tuyulsin.

9-qoida. SHunday qilingki, kishilar sizning istagingizni bajarayotganlaridan xursand bo'lsinlar.

10-qoida. Tanqid qilmang. Aks holda u o'zini oqlashni boshlaydi va sizning xatolaringizni qidiradi.

Pedagog Doroti Dou Noltning qarashlari yohud bolalar o'zlari yashayotgan hayotdan nimani o'rganishlari haqida

* Agar bola tanqid bilan yashasa, u ayblashni o'rganadi.

* Agar bola adovat bilan yashasa, u urishishni o'rganadi.

* Agar bola qo'rquvda yashasa, u qo'rquqlikni o'rganadi.

* Agar bola afsusda yashasa, u afsuslanishni o'rganadi.

* Agar bolani ustidan ko'p kulishsa, uyatchan bo'lishni o'rganadi.

* Agar bola qiziqish bilan yashasa, u havas qilishni o'rganadi.

* Agar bola uyat bilan yashasa, u hadik va aybdorlik hissini o'rganadi.

* Agar bola qo'llab quvvatlash bilan yashasa, u o'ziga ishonishni o'rganadi.

* Agar bola bag'rikenglikda yashasa, u sabrli bo'lishni o'rganadi.

* Agar bola maqtovdan saxiy bo'lishni o'rganadi.

* Agar bola tan olish bilan yashasa, sevishni o'rganadi.

* Agar bola do'stlik bilan yashasa, u yer yuzi yashash uchun ajoyib joy ekanligini tan oladi

* Agar siz osoyishtalik bilan yashasangiz, sizning farzandingiz ham osoyishtalikda yashaydi.

Psixolog mutaxassisligi uchun kerakli termin va iboralarning qisqacha ma'nosi

Akmeologiya fani – taraqqiyotning eng gullagan cho'qqisini o'rganuvchi fan

Adaptatsiya - turli qo'zg'atuvchilar va psixologik muhitga moslashish

Afaziya – nutqning buzilishi

Abuliya - irodaning zaiflashishi

Diqqat – ongning bir ob'ektga qaratilishi

Idrok - predmet va hodisalarni yaxlit aks ettirish

Muomala – kishilarning bir-biriga nimanidir aytish istagi

Sezgi – ayrim xossalarni aks ettirish

Xotira – esda qoldirish, esda saqlash, esga tushirish va unutish jarayoni

Tafakkur – narsa va hodisalarni umumlashtirib, vositali aks ettirish

Xayol – fantaziya, obrazli aks ettirish

Iroda – qiyinchiliklarni yenga olish, qat'iyatlilik

Hissiyot – ruhiy kechinmalarni boshdan kechirish, emotsiya

Introvertsiya - Ayzenk tomonidan shaxs tipini ifodalash uchun kiritilgan tushuncha bo'lib, kamgaplik, odamovilik, boshqalarga e'tiborsizlik, o'z-o'zini tahlil qilishga moyil kishilarga nisbatan qo'llaniladi.

Melanxolik - temperament tipi, tez ta'sirlanuvchan, arzimagan hodisalar haqida, chuqur qayg'uradigan kishilar.

Psixologik takt – nazokat, odob, me'yorni his qilish.

Oliy nerv faoliyati tipi - oliy nerv faoliyati xususiyatlarining (kuchi, harakatchanligi, muvozanati) barqaror yig'indisi.

Sangvinik - temperament tipi, harakatchan, taassurotlari tez o'zgarishga moyil, muloqotga kirishuvchan, faol kishilar.

Temperament - shaxs faoliyati, xulq-atvorining tezligi va hissiy tomonini ifodalovchi shaxsning barqaror xususiyatlari yig'indisi.

O'smirlik davri – o'tish, qiyin davr, balog'atga yetish.

Flegmatik - temperament tipi, hissiy holatlari kuchsiz ifodalanadigan, barqaror, sekin harakat qiladigan kishilar.

Xolerik - temperament tipi, kuchli his-hayajon, tez - tez o'zgarib turuvchi kayfiyat, muvozanatsiz asab tizimi va umumiy harakatchanlikka ega kishilar.

Xarakter – o'zgarimas individual xususiyatlar yig'indisi, inson tabiati

Qobiliyat – tug'ma yoki hayot davomida orttiriladigan xususiyat, layoqat, talant, iste'dod.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Adizova T.M. Psixokorreksiya. – T.2005.
2. Ontogenez psixologiyasi: nazariy eksperimental tahlil/E.G'oziyev; O'zr oliy v orta maxsus ta'lim Vazirligi, O'zbekiston Milliy universiteti.-T.:Noshir, 2010.360 b.
3. Barotov Sh.R. Ta'limda psixologik xizmat. – Buxoro, 2007.
4. Mirashirova N. Maktabgacha tarbiya muassasalarida psixologik xizmat. - T.:TDPU, 2003.
5. Nishanova Z.T. Psixologik xizmat. -T.: TDPU, 2006. - 162 b.
6. (Metodika manbasi: Nemov R.S.Psixologiya: Ucheb.dlya stud.vissh.ped.ucheb.zavedeniy: V Z kn. – Z ye izd. – M.: Gumanitar.izd.tsentr VLADOS, 1999. – Kn. Z. Psixodiagnostika. Vvedenie v nauchnoe psixologicheskoe issledovanie s elementami matematicheskoy statistiki.
7. Internet manbaalari.

MUNDARIJA

1. KIRISH	3 bet
2. Psixologik xizmatning qisqacha yuzaga kelish tarixi	4 bet
3. Psixologik xizmatning maqsadi	7 bet
4. Amaliyotchi psixologning vazifalari	7 bet
5. Psixologlar oldida turgan muammolar	7 bet
6. Amaliyotchi psixologning kasb etikasi	10 bet
7. Psixologik xizmat xonasi	13 bet
8. Ta'lim sohasidagi psixolog faoliyatining me'yoriy xujjatlari	16 bet
9. Umumta'lim maktablarida psixologik– pedagogik tashxis daftarlarini yuritish bo'yicha tavsiyalar	30 bet
10. Darsning psixologik tahlili	41 bet
11. O'quvchi shaxsiga psixologik tavsifnoma	42 bet
12. O'quvchilarning individual-psixologik xususiyatlari	42 bet
13. Psixologik testlardan namunalar	45 bet
14. Psixolog mutaxassisligi uchun kerakli termin va iboralarning qisqacha ma'nosi	96 bet
15. Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati	97 bet
16. Taklif va mulohazalar	98 bet

